

Põhja-Sakala tervise- ja heaoluporfiil

2024

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Demograafiline olukord ja rahvastiku tervis	6
1.1 Demograafiline olukord	6
1.1.1 Rahvaarv	6
1.1.2 Rahvastiku soo- ja vanusjaotus	7
1.1.3 Laste arv ja osakaal rahvastikust	7
1.1.4 Demograafiline tööturusurveindeks	9
1.1.5 Sündimus	10
1.1.6 Suremus	11
1.1.7 Loomulik iive	12
1.1.8 Ülalpeetavate määr	13
1.1.9 Ränne	14
1.1.10 Haridustase	15
1.1 Demograafiline olukord. Kokkuvõte	16
1.2 Rahvastiku tervise seisund	17
1.2.1 Suremus vereringeelundite haigustesse	17
1.2.2 Suremus pahaloomulistes kasvajatesse	18
1.2.3 Suremus välispõhjustesse	19
1.2.4 Maakonna elanike alkoholist põhjustatud suremus	20
1.2.5 Maakonna elanike varajane suremus	21
1.2.6 Maakonna elanike oodatav eluiga	22
1.2.7 Maakonna elanike tervena elatud aastad	23
1.2.8 Maakonna elanike hinnang oma tervisele	24
1.2 Rahvastiku tervise seisund. Kokkuvõte	24
1.3 Haavatavad sihtrühmad	25
1.3.1 Registreeritud töötus	25
1.3.2 Vähenenud töövõimega inimesed	26
1.3.3 Puudega inimesed	27
1.3.4 Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed	29
1.3.5 15-26 aastaste hõiveseisund	30
1.3 Haavatavad sihtrühmad. Kokkuvõte	31
2. Tervist toetav ja turvaline elukeskkond ning osalusvõimalused	33
2.1 Turvaline elukeskkond	33
2.1.1 Väärted KOV'is	33
2.1.2 Varavastased süüteod	33
2.1.4 Pervägivalla/lähisuhtevägivalla käigus toime pandud kuriteojuhtumid	34
2.1.6 Inimkannatanutega liiklusõnnetused	34
2.1.9 Tulekahjud	35
2.1 Turvaline elukeskkond. Kokkuvõte	36
2.2 Elukeskkond ja planeeringud	37
2.2.1 Alkoholi ja tubakatarvitamist mõjutavad tegurid	37
2.2.2 Toitumist ja liikuvat eluviisi mõjutavad tegurid	38
2.2.3 Ühistranspordi korraldus	39
2.2.4 Koolitranspordi korraldus	40
2.2.5 Avaliku ruumi ligipääsetavus ja heakord	41
2.2 Elukeskkond ja planeeringud. Kokkuvõte	42
2.3 Osalusvõimalused	43
2.3.1 Aktiivne kogukond ja kaasamine	43
2.3.2 Kohalik kultuurielu	44
2.3.3 Noorsootöö ja huvihariduse kättesaadavus KOV-is	45
2.3.4 Võimalused noorsootöös osalemiseks ning osalus- ja kuuluvuskogemuse saamiseks	45
2.3 Osalusvõimalused. Kokkuvõte	46
3. Universaalsete teenuste kättesaadavus ja kvaliteet	48
3.1 Tervishoiuga seotud universaalsed teenused	48
3.1.1 Nõustamisteenuste kättesaadavus	48
3.1 Tervishoiuga seotud universaalsed teenused. Kokkuvõte	53
3.2 Haridusega seotud teenused	54

3.2.1 Hariduslikud tugiteenused	54
3.2.2 Laste arv alus- ja põhihariduses	58
3.2.3 Laste arv üldkeskhariduses ja kutsehariduses	60
3.2.4 Alushariduse ja lastehoiu kättesaadavus	60
3.2.5 Haridusteel püsimine	61
3.2.6 Koolikohustust mittetäitvate lastega tegelemine	61
3.2.7 Keskkhariduse ja kutsehariduse omandamise toetamine	61
3.2.8 Koolivägivalla ja koolikiusamise ennetamine	62
3.2.9 Kaasava hariduskorralduse rakendamine	63
3.2.10 Lapsed hariduslike erivajadustega õpilaste koolides	64
3.2 Haridusega seotud teenused. Kokkuvõte	65
4. Haavatavate (riskis) sihtrühmadega tegelemine	66
4.1 Sotsiaalteenused ja -toetused	66
4.1.1 KOV osutatavad sotsiaalteenused	66
4.1.2 Toimetulekutoetuse saajad	73
4.1.3 KOV eelarvest makstavad sotsiaaltoetused	74
4.1 Sotsiaalteenused ja -toetused. Kokkuvõte	76
4.2 Laste ja perede toetamine	78
4.2.1 Vanemluse toetamine	78
4.2.2 Teenused lastele ja peredele	81
4.2.3 Abivajava/ hädaohus oleva lapse toetamine	85
4.2 Laste ja perede toetamine. Kokkuvõte	86
5. Kohaliku omavalitsuse toimimine ja ressursid	88
5.1 Kohaliku omavalitsuse toimimine	88
5.1.1 Füüsilise isiku tulumaksu laekumine KOV eelarvesse	88
5.1.2 Kohaliku omavalitsuse eelarvetulud	88
5.1.3 Sotsiaalse kaitse kulud KOV eelarves	89
5.1.4 Ettevõtlus KOV-is	90
5.1.5 Hindamistegevused KOV-is	90
5.1 Kohaliku omavalitsuse toimimine. Kokkuvõte	91
5.2 Kvalifitseeritud spetsialistid ja koostöö heaolu edendamiseks	93
5.2.1 Rahvatervise tegevuste korraldus kohalikus omavalitsuses	93
5.2 Kvalifitseeritud spetsialistid ja koostöö heaolu edendamiseks. Kokkuvõte	93
Koondhinnang olukorrale	95
1. Demograafiline olukord ja rahvastiku tervis. Kokkuvõte	95
2. Tervist toetav ja turvaline elukeskkond ning osalusvõimalused. Kokkuvõte	97
3. Universaalsete teenuste kättesaadavus ja kvaliteet. Kokkuvõte	98
4. Haavatavate (riskis) sihtrühmadega tegelemine. Kokkuvõte	99
5. Kohaliku omavalitsuse toimimine ja ressursid. Kokkuvõte	100
Kasutatud allikad	101

Kasutatud lühendid

KiVA - teadus- ja tõenduspõhine kiusamisvastane programm

KOV - kohalik omavalitsus

NEET-noored - noored, kes ei ole hõivatud, ei tööta ega õpi

NGTS - noortegarantii tugisüsteem

PAIK - PAIKkondlik tervisetootuse teenus järjepideva ravi ning prima sotsiaalse toetuse tagamiseks Viljandi maakonnas.

SHS - Sotsiaalhoolekandeseadus

SKA - Sotsiaalkindlustusamet

STAR - Sotsiaaltoetuste ja -teenuste andmeregister

Sissejuhatus

Maailmaa Terviseorganisatsioon (WHO) defineerib tervise edendamist kui protsessi, mis võimaldab inimestel suurendada kontrolli oma tervise üle ning tugevdada seeläbi oma tervist. Tervena elatud elu on nii üksikisikule kui ka ühiskonnale tervikuna suureks väärtuseks – see on üks põhitõdesid, mida on vananeva ja väheneva rahvastiku kontekstis üha enam teadvustama hakatud. Igal Eesti inimesel peab olema võimalus elada tervist toetavas keskkonnas ja teha tervislikke valikuid, et tagada võimalikult pikk tervisepiiranguteta elu.

Tervise- ja heaoluprofiili koostamise ülesanne tuleb rahvatervise seadusest. Tervise- ja heaoluprofiil on strateegilise planeerimise alusdokument, milles on kirjeldatud ja analüüsitud kindla territooriumi elanike tervise ja heaolu seisundit ning neid mõjutavaid tegureid.

Põhja-Sakala valla heaolu- ja terviseprofiil 2025 on strateegiline dokument, mis kaardistab elanike heaolu ja tervist mõjutavad tegurid ning toob välja piirkonna tugevused, kitsaskohad ja arenguvajadused. Profiil toetab valla otsustajaid, ametnikke, koostööpartnereid ja kogukonda tervise- ja sotsiaalvaldkonna arendamisel ning tervist toetavate keskkondade kujundamisel.

Profiil tugineb viimaste aastate statistilistele andmetele, seire- ja hindamistulemustele ning kohalikele kogemustele. Erilist tähelepanu on pööratud haavatavate sihtrühmade vajadustele, teenuste kättesaadavusele ja kogukonna osalusele. Profiili koostamisel on arvesse võetud Põhja-Sakala valla kehtivat arengukava ja tegevuskava, Viljandi maakonna arengudokumente ning riiklikke strateegiaid.

Dokumendi eesmärk on pakkuda terviklikku ja andmepõhist ülevaadet, mis aitab tõenduspõhiselt suunata ressurside planeerimist, teenuste arendamist ja koostööd erinevate valdkondade vahel. Samuti toetab profiil kohaliku omavalitsuse rolli ennetustöös ja elanikkonna võimendamises.

Koostajad

Kristi Liivson- Põhja-Sakala vallavalitsus (VV), sotsiaalosakonna juhataja

Luule Tiirmaa - Põhja-Sakala VV, abivallavanem

Tiina Sünter - Põhja-Sakala VV, haridus- ja kultuurispetsialist

Lembo Neerot - Põhja-Sakala VV, arendus- ja hankespetsilaist

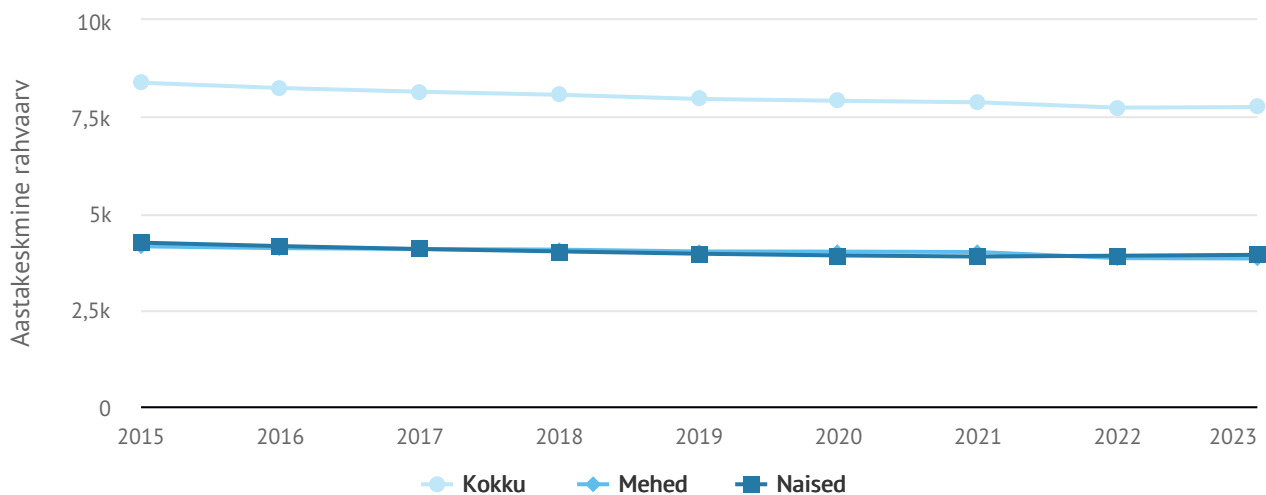
Koostamine

Analüüs on kinnitatud 09.06.2025.

1. Demograafiline olukord ja rahvastiku tervis

1.1 Demograafiline olukord

1.1.1 Rahvaarv

Joonis 1.1.1.a Aastakeskmine rahvaarv

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#)

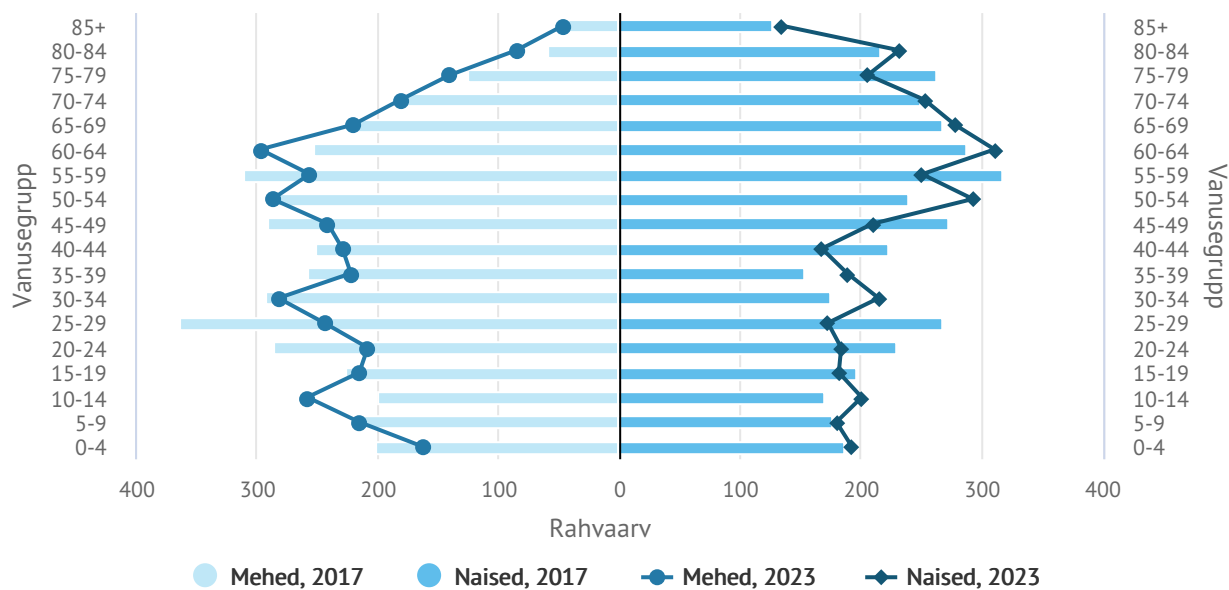
Analüüs

Elanike üldarv ja tööelise elanikkonna arv on langevas trendis.

Tööeline elanikkond on vanuses 15-64 eluaastat (lähtuvalt statistikaameti vanusjaotusest). Meeste ja naiste osakaal on peaaegu võrdse tasemel.

Tööeliste osakaal jääb vahemikku 60-65% elanikkonnast. Siin peab arvestama asjaoluga, et statistilised andmed tööeliste osas on alates 15 eluaastast.

1.1.2 Rahvastiku soo- ja vanusjaotus

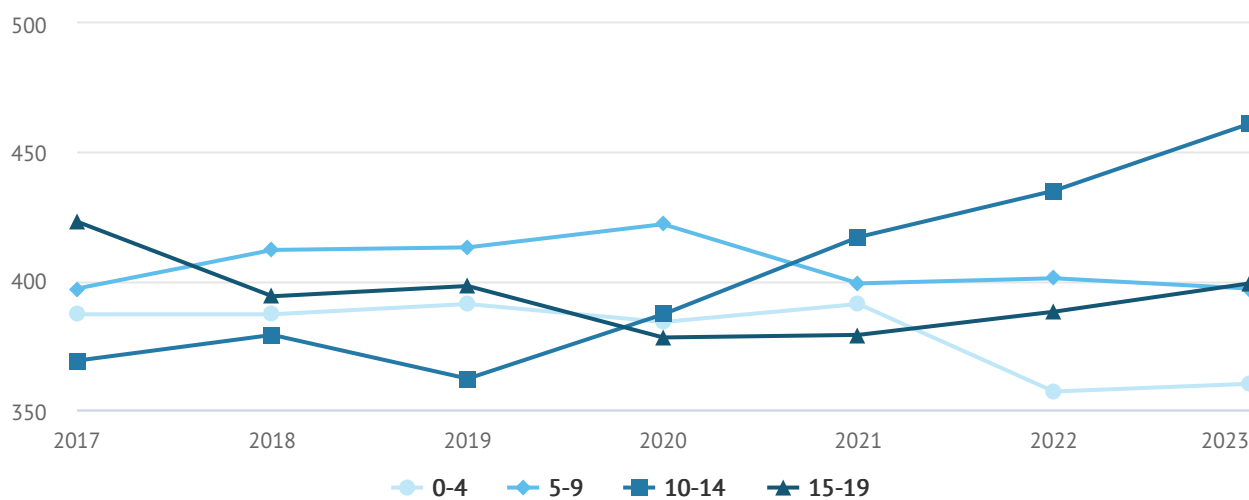
Joonis 1.1.2.a Rahvastikupüramiid

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#)

Analüüs

Erinevad vanusgrupid on languses. Erinevus on vanusegrupis 50-64, kus pigem on veidi suurenev trend. Alates 65 eluaastast on trend, kus meeste arv naistega võrreldes on palju väiksem. Teenuste planeerimisel on vajalik arvestada vanemaeliste s.h üksikute naiste suurema osakaaluga. Naiste väiksem osakaal vanusevahemikus 30-44 eluaastat on võrreldes meestega madalam.

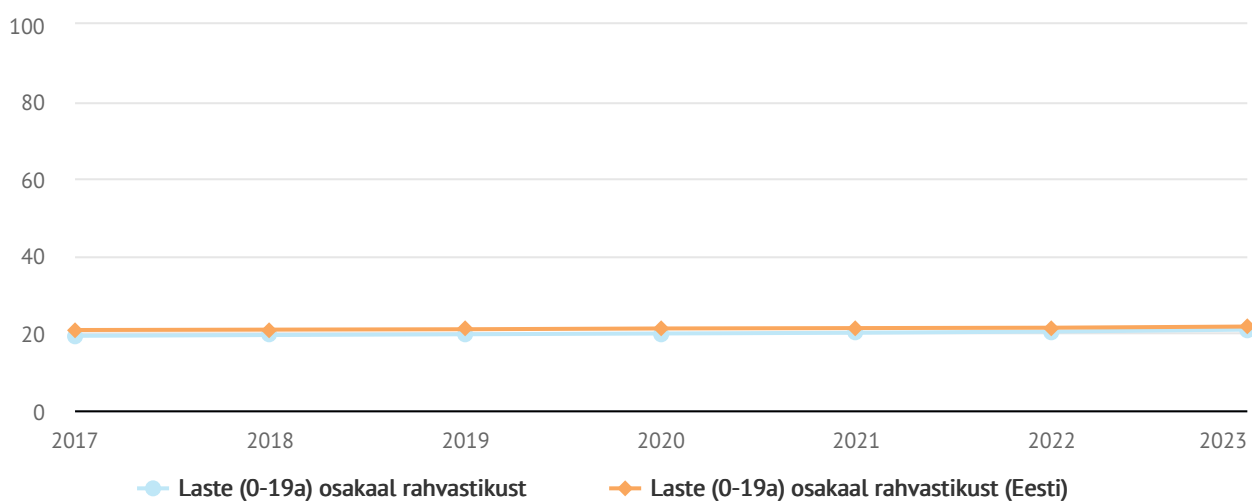
1.1.3 Laste arv ja osakaal rahvastikust

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0-4	387	387	391	384	391	357	360
5-9	397	412	413	422	399	401	397
10-14	369	379	362	387	417	435	461
15-19	423	394	398	378	379	388	399

Joonis 1.1.3.a Laste arv. Vanuserühmade 0-4, 5-9, 10-14 ja 15-19 ja aastate lõikes

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0240](#) (Vanuserühmad 0-6, 0-17 ning 7-26)

Joonis 1.1.3.b Laste osakaal (%) rahvastikust. Võrreldes Eesti keskmisega

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0240](#) (Vanuserühmad 0-6, 0-17 ning 7-26)

Analüüs

01.01.2023 seisuga on vanuses 0-19 lapsi 1617. Laste osakaal rahvastikus on veidi tõusutrendis.

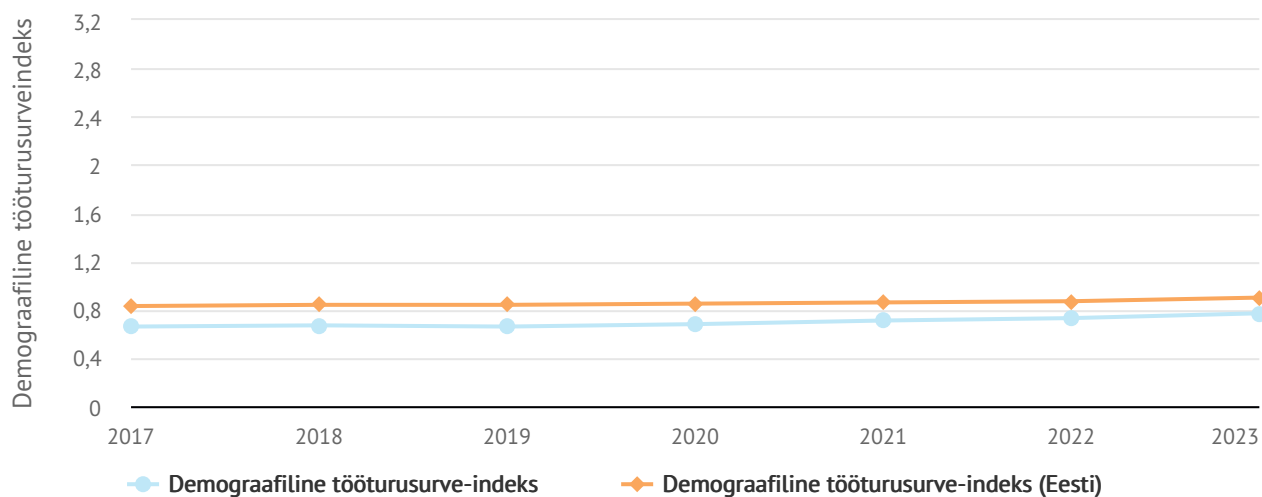
Suurim kasv on toimunud vanuserühmas 10–14, mis võib viidata heale sündimusele 2010. aastate alguses. 0–4-aastaste arv on langenud, mis tähendab, et viimastel aastatel on sündimus madalam.

5–9-aastaste arv on stabiilne, samas kui 15–19 rühm väheneb, mis on seotud varem vähenenud sündimusega ja noorte väljarändega.

Graafiku järgi on laste osakaal (0–19 a) üsna lähedane Eesti keskmisele, jäädes 20% kanti.

Viimastel aastatel on KOVi näitaja isegi kergelt üle Eesti keskmise, mis on positiivne regionaalne erand.

1.1.4 Demograafiline tööturusurveindeks

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Demograafiline tööturusurveindeks	0,660	0,670	0,660	0,680	0,710	0,730	0,770
Demograafiline tööturusurveindeks (Eesti)	0,830	0,840	0,840	0,850	0,860	0,870	0,900

Joonis 1.1.4.a Demograafiline tööturusurveindeks. Tööturule sisenejate suhe tööturult väljujatesse

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV06U](#)

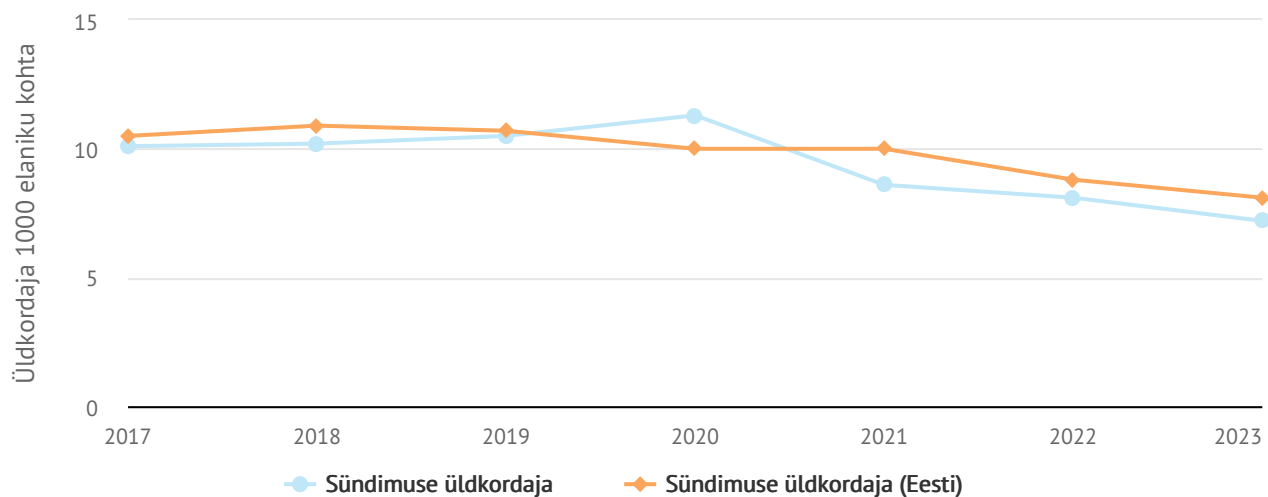
Analüüs

Positiivne suundumus on, et indeks on tõusutrendis alates 2019. aastast – 2023. aastal on see kõrgeim: 0,77. See tähendab, et tulevasi töötajaid on järjest rohkem võrreldes lahkujatega, kuigi neid on siiski veel vähem kui lahkujaid.

Kuna indeks on alla 1, on demograafiline surve tööturule endiselt olemas – noorte arv ei kata veel täielikult pensionile siirduvate inimeste arvu.

2023. aastal on sisenejaid umbes 77 iga 100 lahkuja kohta.

1.1.5 Sünnimus

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sünnimuse üldkordaja	10,1	10,2	10,5	11,3	8,6	8,1	7,2
Sünnimuse üldkordaja (Eesti)	10,5	10,9	10,7	10,0	10,0	8,8	8,1

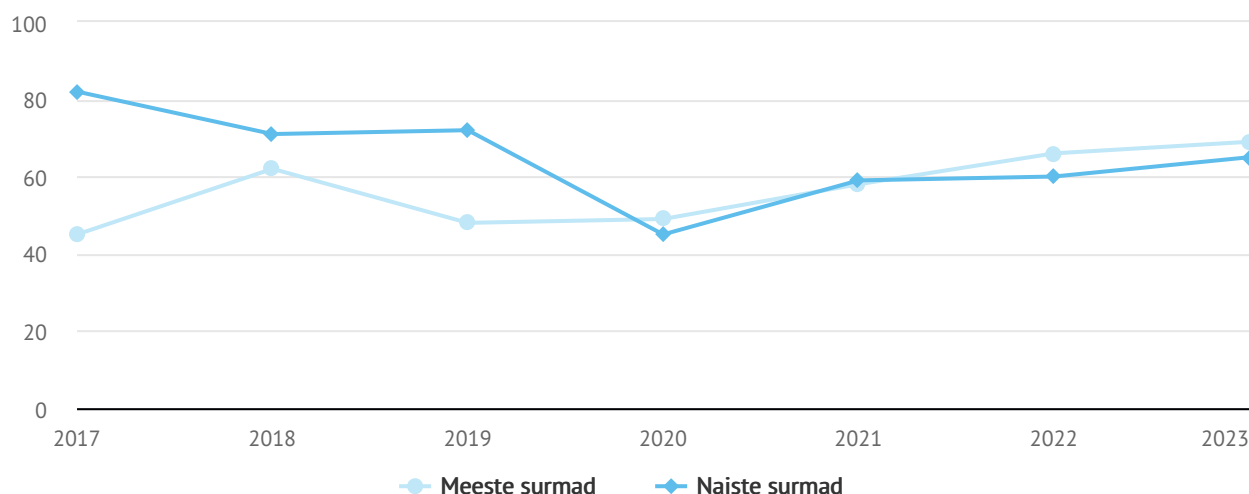
Joonis 1.1.5.a Sünnimus. Sünnimuse üldkordaja

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV112U](#)

Analüüs

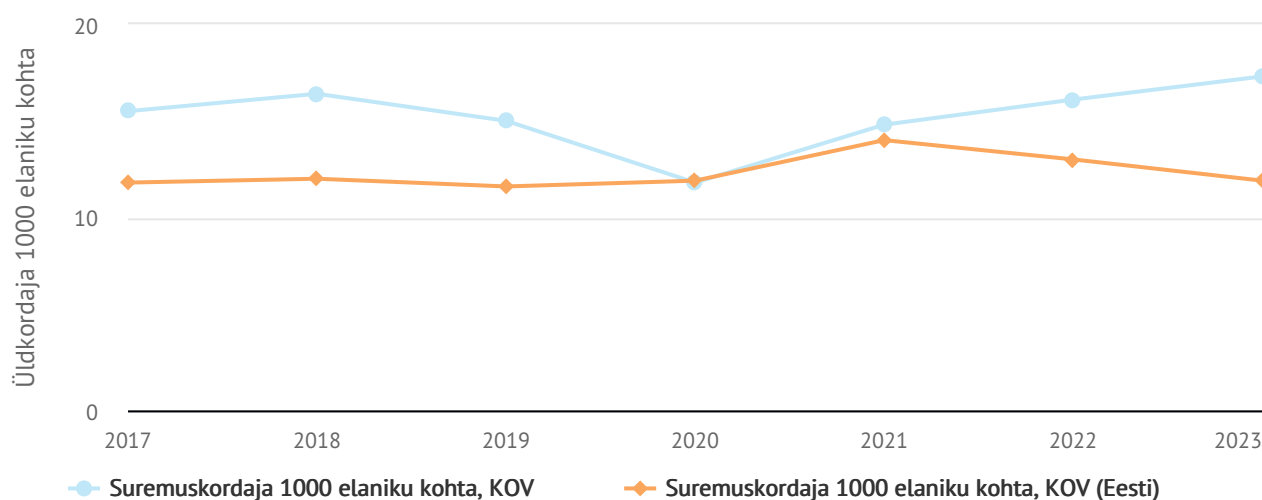
2017–2020 oli sündide arv stabiilne ja isegi tõusutrendis, tipp 2020. aastal – 90 sündi ja kõrgeim sünnimuskordaja 11,3‰. Periood enne COVID-19 kriisi oli suhteliselt stabiilne. 2021–2023 langes sündide arv järsult: 68 → 63 → 56. 2023 aastal madalaim tase: ainult 56 sündi, sh sünnimuskordaja 7,2‰, mis on oluliselt madalam kui riigi keskmine.

1.1.6 Suremus

Joonis 1.1.6.a Surmade arv

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV49U](#)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sureduskordaja 1000 elaniku kohta, KOV	15,5	16,4	15,0	11,8	14,8	16,1	17,3
Sureduskordaja 1000 elaniku kohta, KOV (Eesti)	11,8	12,0	11,6	11,9	14,0	13,0	11,9

Joonis 1.1.6.b Suremuse üldkordaja. 1000 elaniku kohta

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV49U](#)

Analüüs

Nii meeste kui ka naiste surmade arv KOVis langes märgatavalt 2020. aastal, ent kasvas alates 2021. aastast, jõudes 2023. aastaks taas kõrgele tasemele.

2017–2019 oli naiste suremus selgelt kõrgem kui meeste oma. 2020 aastal mõlema soo surmad langesid – võimalik, et tegemist oli erakordse statistilise muutusega (nt pandeemiaga seotud käitumine). 2023 meeste surmad (69) ületavad naiste surmade arvu (65) – haruldane pöördumine trendifaasist. Üldine tendents näitab, et mõlema soo suremus on kasvutrendis alates 2020. aastast.

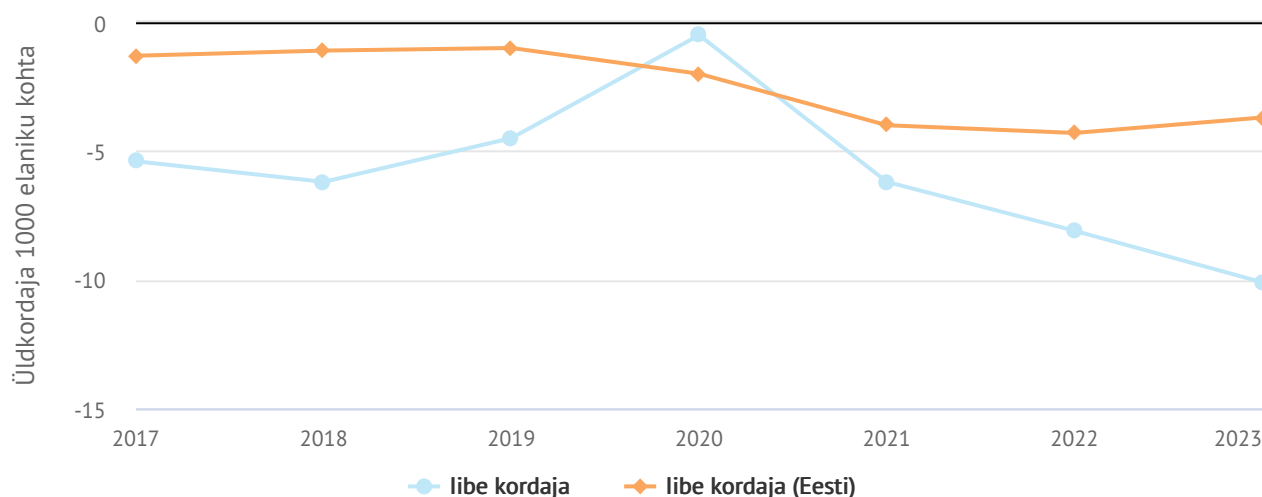
KOVi piirkonnas on suremus kasvutrendis, eriti alates 2020. aastast. Soo lõikes on tasakaal nihkunud meeste kasuks.

1.1.7 Loomulik iive

Tabel 1.1.7.1 Loomulik iive

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
live	-44	-50	-36	-4	-49	-63	-78

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV112U](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel RV49U](#)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
libe kordaja	-5,4	-6,2	-4,5	-0,5	-6,2	-8,1	-10,1
libe kordaja (Eesti)	-1,3	-1,1	-1,0	-2,0	-4,0	-4,3	-3,7

Joonis 1.1.7.a Loomulik iive. Loomuliku iibe üldkordaja

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV112U](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel RV49U](#)

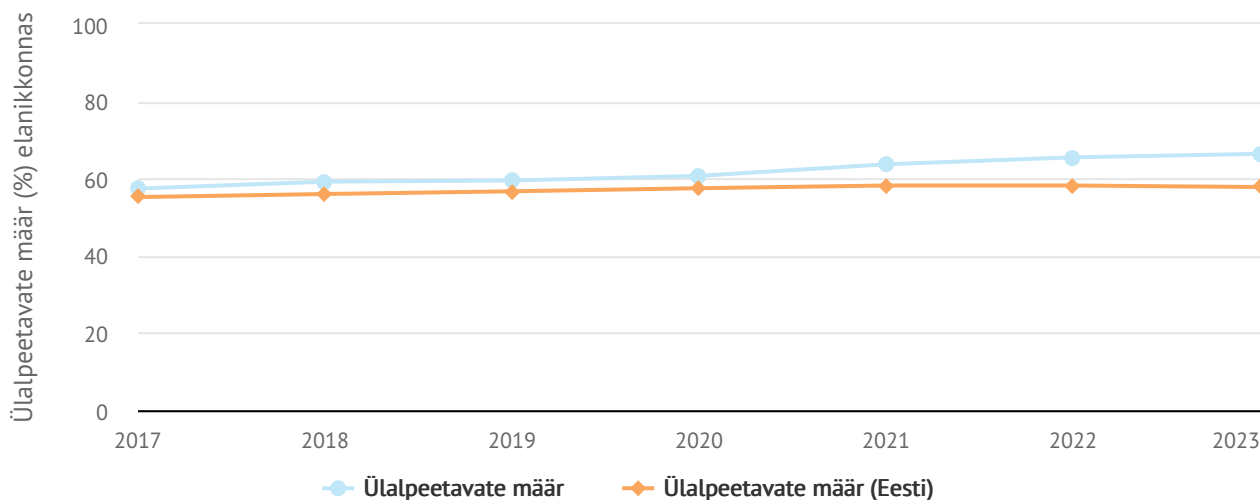
Analüüs

KOVi iibe näitaja on järjepidevalt negatiivne ja viimasel kolmel aastal süvenenud, eriti: -6,2; -8,1, -10,1. Eesti keskmine on samuti negatiivne, kuid märgatavalt paremas seisus: 2023. aastal jäi see alla -3 lähedale, võrreldes KOVi -10,1-ga.

Kõigis aastates on surmasid rohkem kui sünde – seega rahvastik väheneb looduslikel põhjustel.

2021–2023: loomulik iive on halvenenud tempoga, mis viitab kiirenevale rahvastiku vananemisele ja madalale sündimusele.

1.1.8 Ülalpeetavate määr

Joonis 1.1.8.a Ülalpeetavate määr

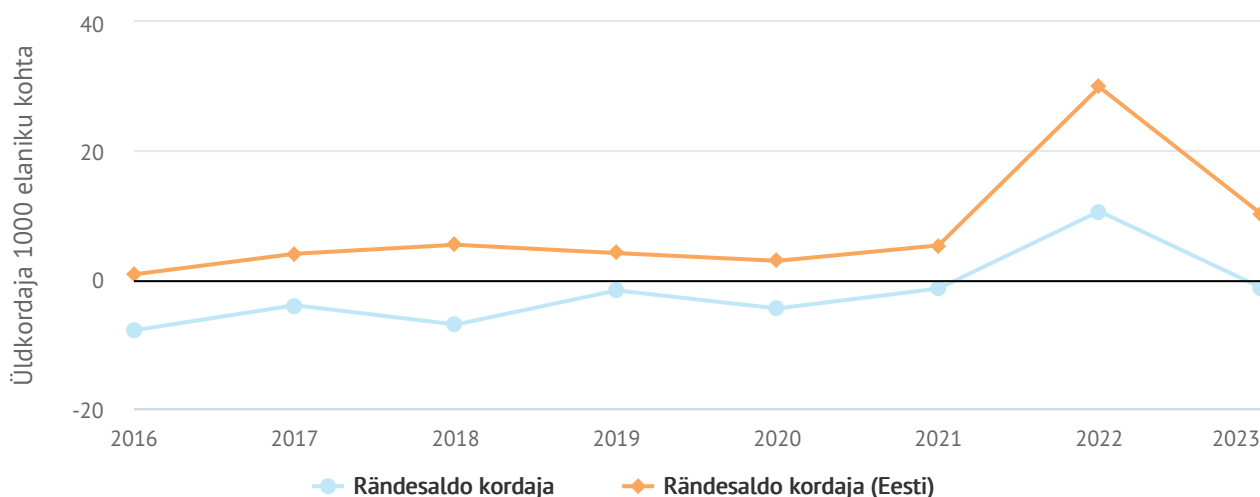
Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV063U](#)

Analüüs

Ülalpeetavate määr KOVis on murettekitavalt kõrge ja tõusuteel – 66,4 ülalpeetavat 100 tööealise kohta 2023. aastal. See tähendab, et rahvastik vananeb ja noorte osakaal kasvab aeglasemalt kui vanemaeliste oma. Näitab, et tööealise elanikkonna koormus suureneb – nad peavad ülal pidama rohkem mittetöötavaid inimesi.

Võrreldes Eesti keskmisega on olukord halvem, mis viitab spetsiifilisele demograafilisele ja/või sotsiaalmajanduslikule probleemile piirkonnas. See suurendab survet tööturule, sotsiaalteenustele ja kohalikule haldusele.

1.1.9 Ränne

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Rändesaldo kordaja	-7,9	-4,0	-7,0	-1,7	-4,5	-1,4	10,6	-1,2
Rändesaldo kordaja (Eesti)	0,8	4,0	5,4	4,1	2,9	5,3	29,9	10,3

Joonis 1.1.9.a Rändesaldo üldkordaja. 1000 elaniku kohta

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RVR02](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel NH03](#)

Tabel 1.1.9.1 Elukohta vahetanud inimeste arv

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sisseränne	244	293	236	332	258	262	397	352
Väljaränne	310	326	293	346	294	273	314	361
Rändesaldo	-66	-33	-57	-14	-36	-11	83	-9

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RVR02](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel NH03](#)

Analüüs

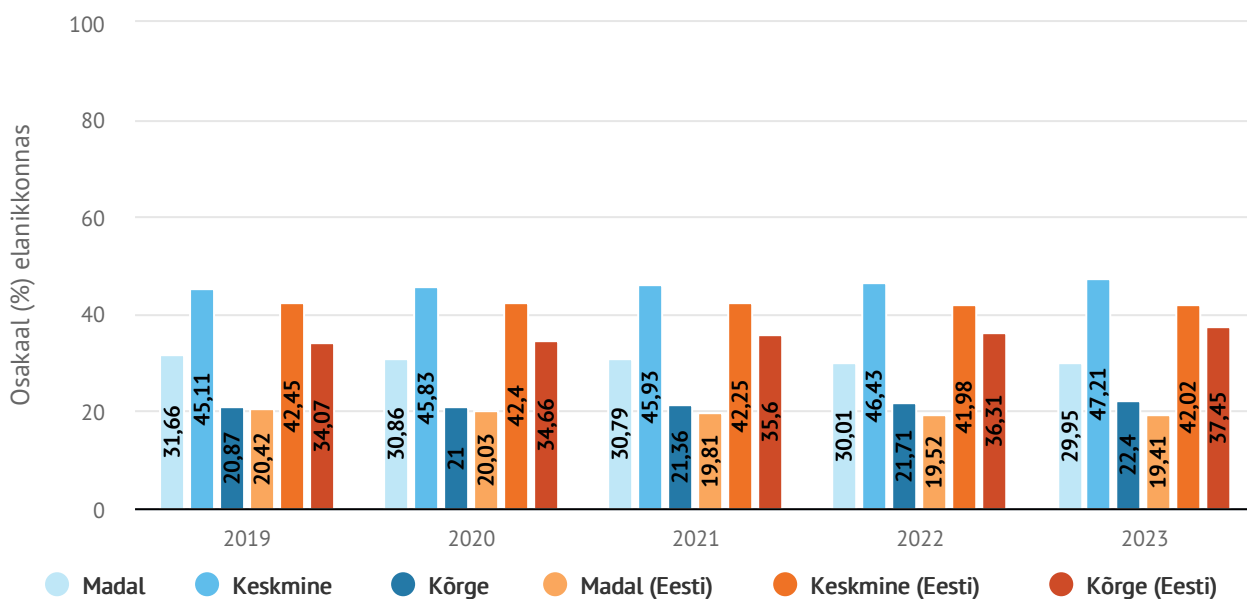
Eesti keskmine rändesaldo kordaja oli igal aastal positiivne ja eriti kõrge 2022. aastal (~+30).

KOV-i rändesaldo on enamikul aastatel olnud Eesti keskmisest oluliselt madalam, s.t piirkond ei suuda inimesi hoida ega meelitada.

Noorte vanuserühmas (7–26 a) ka pigem lahkujaid rohkem kui tulijaid – noored lahkuvad õppima ja tööle mujale. Koos negatiivse loomuliku iibega (vt eelnevat analüüsi) ja kõrge ülalpeetavate määraga viitab see sellele, et KOV-i rahvastik väheneb ja vananeb. Ränne ei tasakaalusta iibe kaotust – vastupidi, võib seda veel süvendada.

Ajutised positiivsed muutused ei viita püsivale trendile: 2022 aasta positiivne saldo oli ilmselt väliste sündmuste tõttu. 2023 aastaks oli vanapärane negatiivne trend juba tagasi.

1.1.10 Haridustase

	2019	2020	2021	2022	2023
Madal	31,66	30,86	30,79	30,01	29,95
Keskmine	45,11	45,83	45,93	46,43	47,21
Kõrge	20,87	21,00	21,36	21,71	22,40
Madal (Eesti)	20,42	20,03	19,81	19,52	19,41
Keskmine (Eesti)	42,45	42,40	42,25	41,98	42,02
Kõrge (Eesti)	34,07	34,66	35,60	36,31	37,45

Joonis 1.1.10.a Haridustase. Haridustase elanikkonnas (%)

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0232U](#)

Analüüs

Madal haridustase – mõõdukas langus. Aastatel 2019–2023 on madala haridustasemega elanike osakaal langenud: 31,66% → 29,95%. Langus on positiivne nähtus, viidates sellele, et rohkem inimesi omandab kesk- või kõrgharidust.

Keskmine haridustase – selge kasvutrend. Keskmise haridustasemega inimeste osakaal on stabiilselt kasvanud: 45,11% → 47,21%. See on kooskõlas tööturu vajadustega, kus suur osa ametikohtadest eeldab keskharidust või kutseoskusi.

Kõrgharidus – aeglane, kuid stabiilne kasv. Kõrgharidusega inimeste osakaal tõusis viie aastaga: 20,87% → 22,40%. Kasv on aeglane ja jääb alla Eesti keskmisele (mis 2023. aastal on 37,45%), kuid liikumine on õiges suunas.

KOVis on madala haridustasemega inimesi ~10 protsendipunkti rohkem kui Eestis keskmiselt. Kõrgharidusega inimesi on ligi 15 protsendipunkti vähem kui Eestis keskmiselt.

KOVi haridustase on märgatavalt madalam kui Eesti keskmine – see võib mõjutada: tööhõivet ja sissetulekuid, tervist ja elukvaliteeti, ettevõtluse ja teenuste arengut piirkonnas.

1.1 Demograafiline olukord. Kokkuvõte

HINNANG		TREND		
4	3	2	1	
		2.0	↘ 1.0	1.1.1 Rahvaarv
		2.0	↘ 1.0	1.1.2 Rahvastiku soo- ja vanusjaotus
		2.0	○ 2.0	1.1.3 Laste arv ja osakaal rahvastikust
		2.0	○ 2.0	1.1.4 Demograafiline tööturusurveindeks
		2.0	↘ 1.0	1.1.5 Sündimus
		2.0	↘ 1.0	1.1.6 Suremus
		2.0	↘ 1.0	1.1.7 Loomulik iive
		2.0	↘ 1.0	1.1.8 Ülalpeetavate määr
		2.0	↘ 1.0	1.1.9 Ränne
		2.0	○ 2.0	1.1.10 Haridustase

Kokkuvõte:

Laste osakaal rahvastikus on pigem hea. Tööturule sisenejate ja tööturult lahkujate suhe paraneb.

Haridustase liigub paremuse poole (madala taseme vähenemine).

Aastate rändesaldo ja varasemad sündimustipud näitavad, et potentsiaali elavdada piirkonda on olemas.

Samas suremus ja loomulik iive on järsult negatiivsed. Rahvastik vananeb ja tööelisi jääb vähemaks. Sündimus langeb kiiresti ja on väga madal. Ülalpeetavate koormus kasvab, mis võib piirata kohaliku arengu võimalusi.

TUGEVUSED

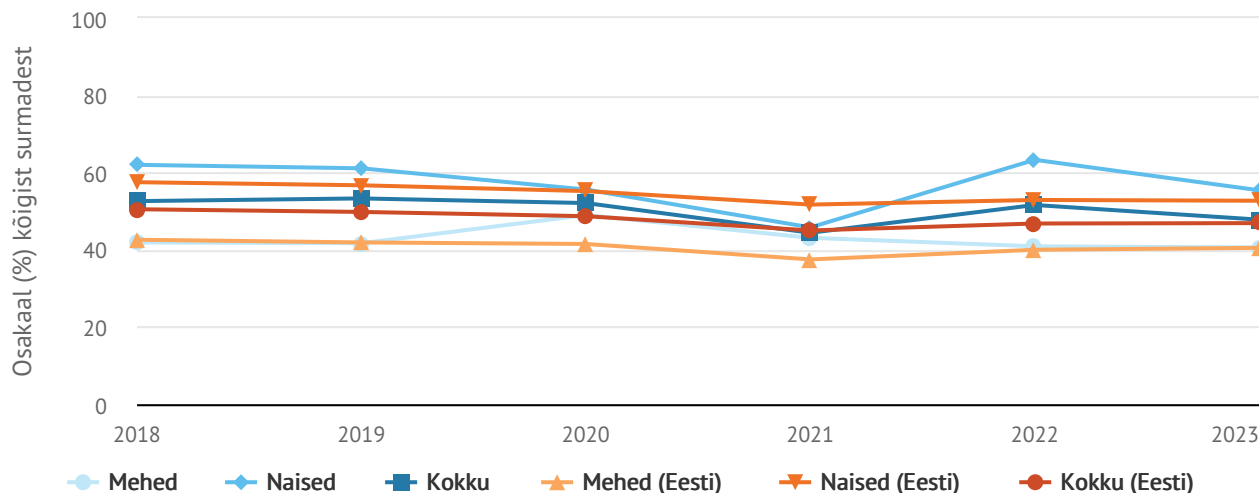
- Laste osakaal rahvastikus on püsinud üle Eesti keskmise – 2023. aastal moodustavad 0–19-aastased 20,9% rahvastikust (Eestis sarnane või veidi madalam näitaja).
- Demograafiline tööturusurveindeks on paranemas – Tööturule sisenejate ja lahkujate suhe tõusis 0,66 → 0,77 (2017–2023), mis viitab, et tulevikus võib tööjõupuudus aeglustuda.
- Keskmise haridustaseme kasv – 2023. aastal oli keskmise haridustasemega inimesi 47,2% – see on oluline tööturu seisukohast. Madal haridustase on vähenenud – 2019. aastal oli madala haridustasemega inimesi 31,7%, 2023. aastal 29,9%.

NÕRKUSED

- Kõrgharidusega inimeste osakaal jääb Eesti keskmisest kaugemale maha – 2023: 22,4% vs Eesti ~37,5%.
- Rahvaarv ja eriti tööeliste arv väheneb - Rahvaarv vähenes 8379 → 7748; tööeliste arv vähenes 5421 → 4655. Sündimus on järsult langenud – Sündide arv kahanes 90 → 56 (2020–2023), sündimuskordaja 11,3 → 7,2 – oluliselt alla Eesti keskmise. Loomulik iive on tugevalt negatiivne – 2023. aastal –78 inimest; iibe kordaja –10,1. Surmasid on oluliselt rohkem kui sünde. Ülalpeetavate määr kasvab kiiresti – 2023. aastal 66,4 ülalpeetavat 100 tööelise kohta (Eesti keskmisest kõrgem).
- Rahvastik vananeb ja noored lahkuvad – Rahvastikupüramiid on "urnikujuline": vanemaealised domineerivad, noorte vanusegrupp on ahenemisega.

1.2 Rahvastiku tervise seisund

1.2.1 Suremus vereringeelundite haigustesse

Joonis 1.2.1.a Suremus vereringeelundite haigustesse. Vereringeelundite haigustest tingitud surmade osakaal (%)

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)

Analüüs

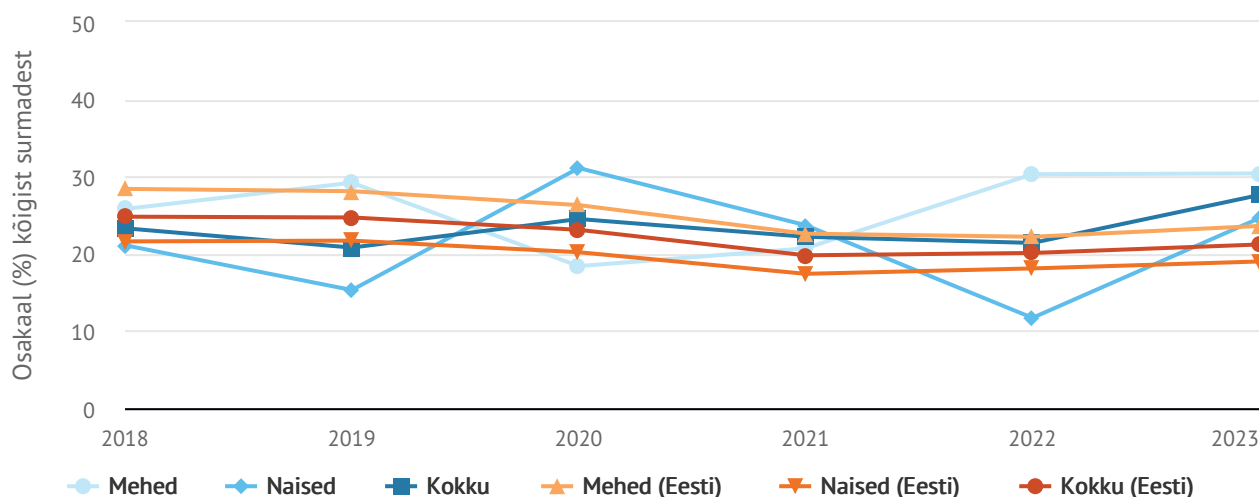
Aastal 2021 oli osakaal madal (44,4%) – võib viidata ajutiselt tõhusale ennetusele või teise haiguse (nt COVID-19) mõjule.

Meeste vereringesuremus ei ole hüppeliselt kasvanud – osakaal püsib stabiilsena või langeb kergelt.

Vereringeelundite haigused on peamine surma põhjus piirkonnas – üle poole kõigist surmadest mitmel aastal. Naiste suremus on eriti kõrge, ka võrreldes Eesti keskmisega.

Osakaal tervikuna püsib kõrge, mis viitab vajadusele süsteemsemate ennetusprogrammide ja tervisekontrollide järele.

1.2.2 Suremus pahaloomulistes kasvajatesse

Joonis 1.2.2.a Suremus pahaloomulistes kasvajatesse. Pahaloomulistest kasvajatest tingitud surmade osakaal (%)

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)

Tabel 1.2.2.1 Suremus pahaloomulistes kasvajatesse. Pahaloomulistest kasvajatest tingitud surmade arv

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	16	14	9	12	20	21
Naised	15	11	14	14	7	16
Kokku	31	25	23	26	27	37

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)

Analüüs

KOV-i näitajad on üldiselt kõrgemad kui Eesti keskmine, eriti meeste puhul.

Aastatel 2022 ja 2023 selge lahknevus Eesti trendist – KOV-is kasvajatesse suremus tõusis, Eestis püsis stabiilsena või langes. Graafikust paistab, et just meeste osakaal veab üldnäitajat ülespoole.

Surmade arv on kõikunud, kuid 2023. aastal tõus – 37 juhtumit on perioodi kõrgeim.

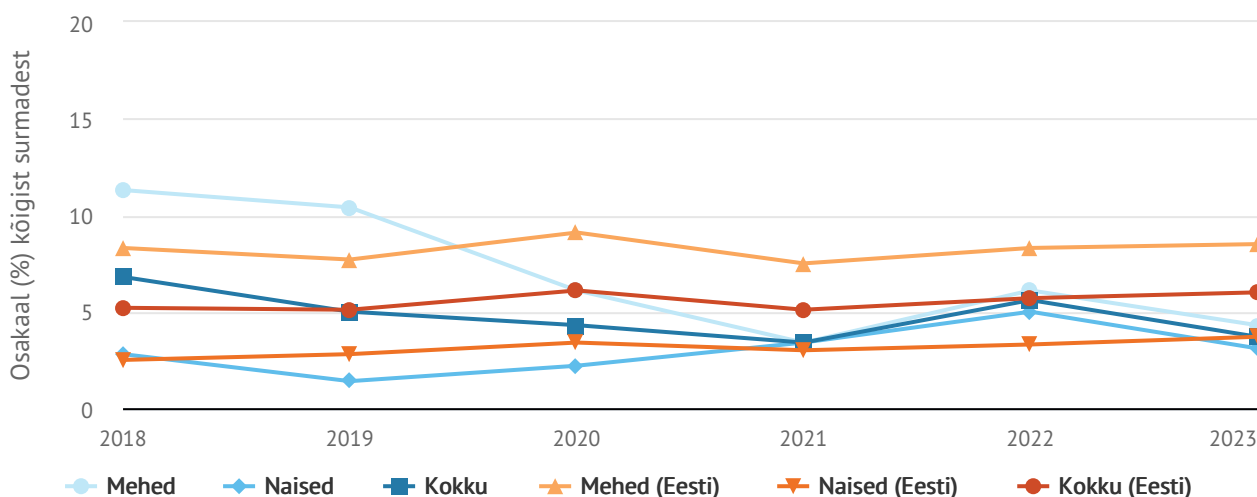
Meeste surmad on aastatel 2022 ja 2023 oluliselt kasvanud (21 juhtumit 2023. a).

Naiste surmad langesid 2022. a (7), kuid tõusid taas 2023. aastal (16). 2023. aastal oli ligi 28% kõigist surmadest seotud kasvajatega – märkimisväärne osakaal.

Meeste kasvajatesse suremuse osakaal on järjekindlalt kõrge (üle 30%) viimastel aastatel.

Naiste osakaal kõikus rohkem, kuid tõusis taas 2023. aastal 24,6%-ni.

1.2.3 Suremus välispõhjustesse

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	11,3	10,4	6,1	3,4	6,1	4,3
Naised	2,8	1,4	2,2	3,4	5,0	3,1
Kokku	6,8	5,0	4,3	3,4	5,6	3,7
Mehed (Eesti)	8,3	7,7	9,1	7,5	8,3	8,5
Naised (Eesti)	2,5	2,8	3,4	3,0	3,3	3,7
Kokku (Eesti)	5,2	5,1	6,1	5,1	5,7	6,0

Joonis 1.2.3.a Osakaal - Suremus välispõhjustesse. Välispõhjustest tingitud surmade osakaal (%) kõigist surmadest

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)

Analüüs

Välispõhjustesse surmade arv on üldiselt väike, aga kõikuv. Kõrgeim arv 2018 (9 surma), madalaim 2020–2021 (4 surma). Meeste surmad on stabiilselt kõrgemal kui naistel.

Välispõhjustesse suremuse osakaal kõigist surmadest on langenud, eriti võrreldes 2018. aastaga. Mehed on selgelt suuremas riskigrupis – 2018. a moodustasid need surmad üle 11% kõigist meeste surmadest. Naiste osakaal on madal, kuid viimastel aastatel veidi tõusnud.

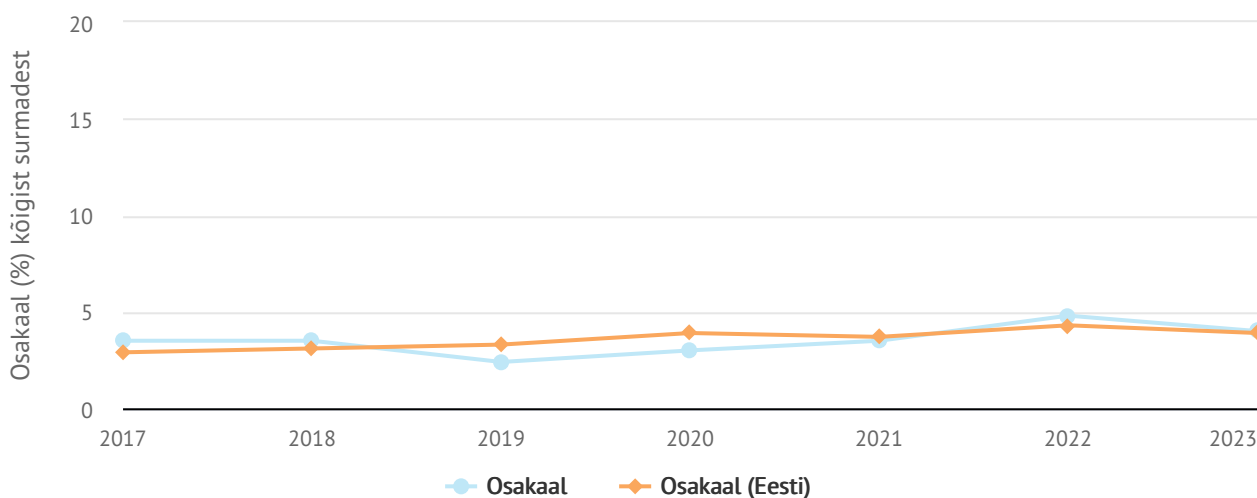
Võrdlus Eesti keskmisega näitab, et KOV-i suremus välispõhjustesse on enamasti madalam või sarnane Eesti keskmisega. Aastatel 2018 ja 2019 oli meeste näitaja kõrgem, kuid 2021–2023 on olukord tasakaalustumas. Naiste näitajad KOV-is sarnanevad Eesti keskmistele, mõnes aastal isegi madalamad.

1.2.4 Maakonna elanike alkoholist põhjustatud suremus

Tabel 1.2.4.1 Maakonna elanike alkoholist põhjustatud surmade arv

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Surmade arv maakonnas kokku	677	688	662	609	694	683	643
Alkoholist põhjustatud surmade arv kokku	24	24	16	18	24	33	26
Alkoholist põhjustatud surmade %	3,5	3,5	2,4	3,0	3,5	4,8	4,0

Allikad: Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD40

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Osakaal	3,5	3,5	2,4	3,0	3,5	4,8	4,0
Osakaal (Eesti)	2,9	3,1	3,3	3,9	3,7	4,3	3,9

Joonis 1.2.4.b Maakonna elanike alkoholist põhjustatud suremus. Alkoholi tarvitamisest tingitud surmade osakaal (%) kõigist surmadest

Allikad: Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD40

Analüüs

Surmade osakaal oli stabiilne 2017–2021 (~3,5%), kuid 2022. aastal järsk tõus 4,8%-ni, 2023. aastal küll veidi langus (4,0%), kuid siiski selgelt kõrgem kui varem.

Alkoholiga seotud suremus on probleem tõusujoones, eriti murettekitav on 2022. aasta.

Alkoholist põhjustatud surmade osakaal on tunduvalt kõrgem meeste seas. Meeste osakaal tõusis 2022. ja 2023. aastal väga kõrgele (7,3% ja 7,0%). Naiste osakaal on püsinud madal (alla 2,5%), kuid 2022. a oli hetkeline tõus (2,4%).

Võrdlus Eesti keskmisega oli 2017–2021 maakonna osakaal enamasti Eesti keskmisega samal tasemel või veidi allpool. 2022. aastal esmakordselt maakonna näitaja ületas Eesti keskmise – see on murekoht. Graafik näitab, et

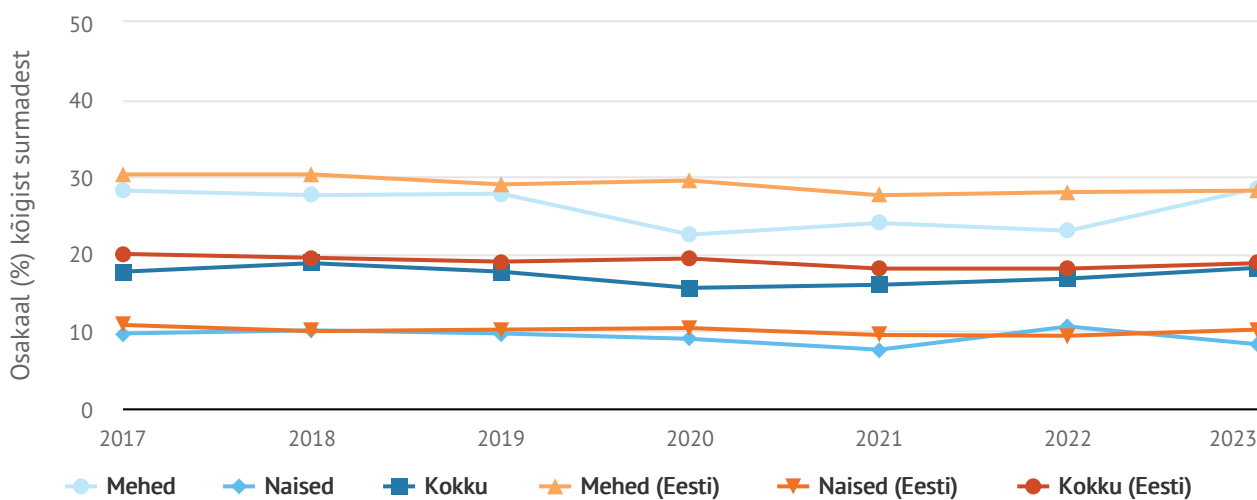
2023. aastal küll langes veidi, aga püsib endiselt kõrge.

1.2.5 Maakonna elanike varajane suremus

Tabel 1.2.5.1 Maakonna elanike varajane suremus. Varajaste (< 65 eluaastat) surmade arv

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Kokku	120	129	117	95	111	115	117
Mehed	83	94	81	67	85	79	90
Naised	37	35	36	28	26	36	27

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV59U](#)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mehed	28,2	27,6	27,8	22,5	24,0	23,0	28,5
Naised	9,7	10,1	9,7	9,0	7,6	10,6	8,3
Kokku	17,7	18,8	17,7	15,6	16,0	16,8	18,2
Mehed (Eesti)	30,3	30,3	29,0	29,5	27,6	28,0	28,2
Naised (Eesti)	10,8	10,0	10,2	10,4	9,5	9,4	10,2
Kokku (Eesti)	20,0	19,5	19,0	19,4	18,1	18,1	18,8

Joonis 1.2.5.b Maakonna elanike varajane suremus. Varajaste (< 65 eluaastat) surmade osakaal (%)

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RV59U](#)

Analüüs

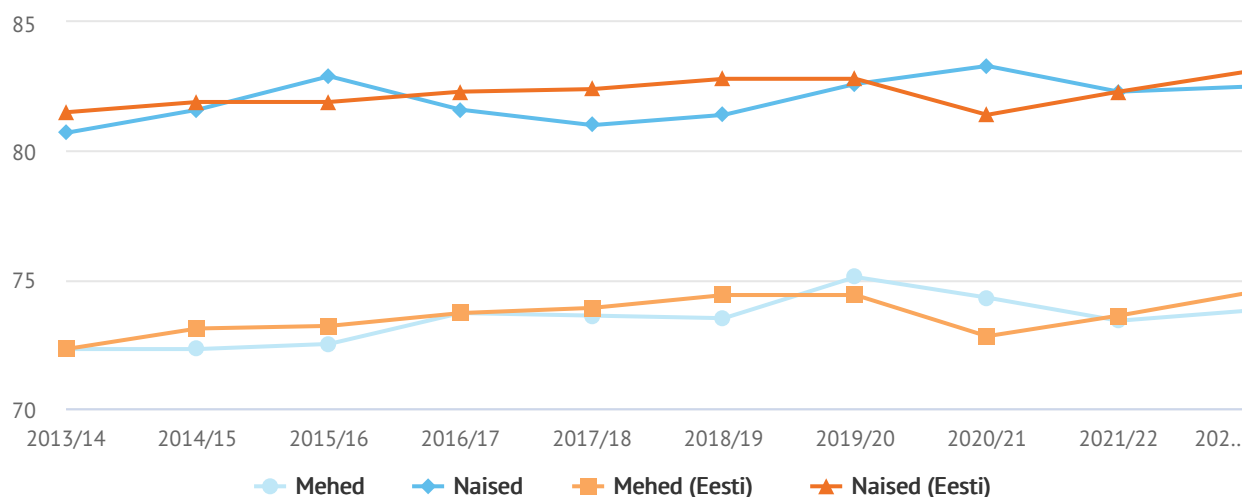
Varajase suremuse osakaal on enamasti kõikunud vahemikus 16–19%, kusjuures 2023. aastal saavutati viimase 7

aasta kõrgeim osakaal (18,2%). Langus 2020. aastal (15,6%) oli ajutine; trend on alates 2021. aastast taas tõusuteel.

Meeste varajane suremus on märkimisväärselt kõrgem kui naistel. Meeste osakaal tõusis 2023. aastal 28,5%-ni – kõrgeim kogu perioodil. Naiste näitaja on püsinud alla 11% kogu perioodi vältel.

Võrdlus Eesti keskmisega täitab, et maakonna meeste varajase suremuse osakaal on püsivalt üle Eesti keskmise (nt 2023: ~28,5% vs Eesti ~27%). Naiste puhul on maakondlik näitaja üldiselt Eesti keskmisega sarnane või madalam.

1.2.6 Maakonna elanike oodatav eluiga

Joonis 1.2.6.a Maakonna elanike oodatav eluiga. Elanike oodatav eluiga

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel OE0452](#)

Analüüs

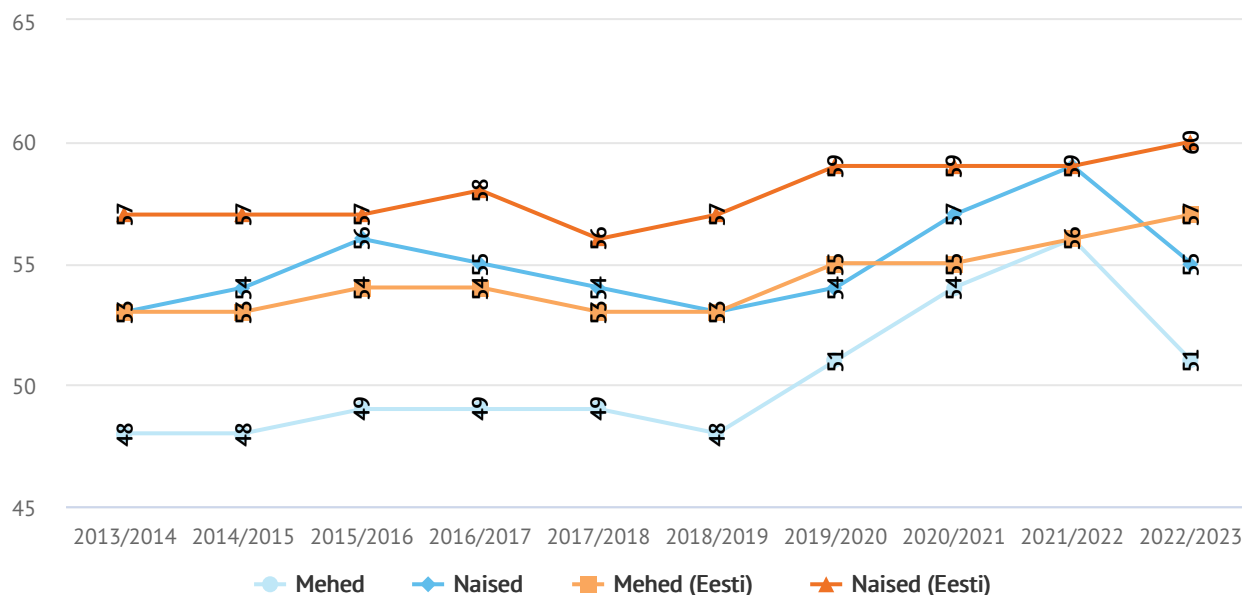
Elanike oodatav eluiga on olnud kasvutrendis kuni 2019/20. aastani, mil see ulatus 79 aastani. Pärast 2020. aastat toimus langus, mis on tõenäoliselt seotud COVID-19 pandeemia mõjuga. 2022/23. aastaks on oodatav eluiga taastunud osaliselt: 78,21 aastat.

Naiste oodatav eluiga on järjekindlalt kõrge ning taastunud pandeemiaeelsele tasemele. Maakonna üldine eluiga on sarnane või pisut kõrgem kui Eesti keskmine, eriti naiste puhul.

Meeste ja naiste oodatava eluea vahe on märkimisväärne (2022/23: ~8,7 aastat). Meeste eluiga ei ole saavutanud

2019. aasta taset, mis viitab võimalikule pikaajalisele mõjule terviseriskidest (nt varajane suremus, alkohol, elustiil). Meeste eluiga on kõikumises, mis viitab ebaühtlasele elukvaliteedile või tervishoiuteenuste kasutamisele.

1.2.7 Maakonna elanike tervena elatud aastad

	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018	2018/ 2019	2019/ 2020	2020/ 2021	2021/ 2022	2022/ 2023
Mehed	48	48	49	49	49	48	51	54	56	51
Naised	53	54	56	55	54	53	54	57	59	55
Mehed (Eesti)	53	53	54	54	53	53	55	55	56	57
Naised (Eesti)	57	57	57	58	56	57	59	59	59	60

Joonis 1.2.7.a Maakonna elanike tervena elatav eluiga

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas](#), tabel TE753

Analüüs

Tervena elatud aastate arv kasvas kuni 2021/2022. aastani, mil see ulatus 57,38 aastani.

2022/2023. aastal langes see 52,89 aastani, mis viitab võimalikule tagasilöögile elanikkonna tervises (võib olla seotud pikaajaliste pandeemia mõjudega). Maakonna keskmine jääb Eesti keskmisele pisut alla, eriti meestel.

Perioodil 2019–2022 toimus märkimisväärne kasv tervena elatud aastates, mis võib viidata tõhusatele tervishoiu- ja ennetustegevustele. Meeste tervena elatud eluiga on viimastel aastatel olnud paremal tasemel kui varem, ületades varasemad ajad. Langus 2022/23. aastal mõlemas soogrupis viitab tervisenäitajate halvenemisele – võimalik, et tegemist on krooniliste haiguste või tervishoiu kättesaadavuse probleemidega.

Naiste tervena elatud eluiga on märkimisväärselt madalam kui Eesti keskmine – erinevus ~5 aastat.

Tervena elatud aastate näitajad kõiguvad tugevasti, mis viitab piirkondlikele tervise- ja elukeskkonna erinevustele.

1.2.8 Maakonna elanike hinnang oma tervisele

Analüüs

Selge positiivne trend tervise positiivses tajumises viitab elanike paremale subjektiivsele heaolule. Tervisehinnangu paranemine on kooskõlas varasemate aastate (nt tervena elatud aastate) kasvutrendiga. Võimalik, et piirkonnas on tõhusalt toiminud terviseedendusprogrammid, liikumisharrastused või vaimse tervise toetus. 14,3% elanikest hindas 2023. aastal oma tervist halvaks või väga halvaks, mis ei ole väike osa.

1.2 Rahvastiku tervise seisund. Kokkuvõte

HINNANG				TREND	
4	3	2	1		
			2.0		1.0
			2.0		1.0
			2.0		1.0
			2.0		1.0
			2.0		1.0
			2.0		1.0
			2.0		1.0
			2.0		2.0
					1.2.1 Suremus vereringeelundite haigustesse
					1.2.2 Suremus pahaloomulistesse kasvujätkesse
					1.2.3 Suremus välispõhjustesse
					1.2.4 Maakonna elanike alkoholist põhjustatud suremus
					1.2.5 Maakonna elanike varajane suremus
					1.2.6 Maakonna elanike oodatav eluiga
					1.2.7 Maakonna elanike tervena elatud aastad
					1.2.8 Maakonna elanike hinnang oma tervisele

Kokkuvõte:

Piirkonnas on mõningaid edusamme tervise enesehinnangus ja tervena elatud aastates, kuid rahvastiku objektiivne tervise seisund – eriti meeste varajane suremus ja alkoholiga seotud surmad – viitavad, et tervishoiu- ja ennetusvaldkonnas tuleb veel tõsiselt pingutada.

Soovitav on jätkata sihipäraseid sekkumisi krooniliste haiguste ennetamisel, riskikäitumise vähendamisel (sh alkohol) ning vaimse tervise toetamisel, et hoida positiivseid suundi ja vähendada tervisealast ebavõrdsust.

TUGEVUSED

- Subjektiivne hinnang tervisele paraneb - inimeste hinnang oma tervisele („väga hea või hea“) on viimastel aastatel selgelt paranenud, jõudes 2023. aastal 55,6%ni.
- Tervena elatud aastate arv on tõusnud - eriti meeste puhul on näha positiivset tõusu, mis viitab paremale elukvaliteedile ja pikemale tervena elatud elule.
- Oodatav eluiga on püsunud stabiilsena - hoolimata mõningatest kõikumistest on oodatav eluiga püsunud suhteliselt kõrgel tasemel – 2022/23. aastal 78,21 aastat (meestel 73,79; naistel 82,53).

NÕRKUSED

- Kõrge varajase suremuse tase, eriti meeste seas - 2023. aastal oli varajane (<65) suremus meestel 28,5% – oluliselt kõrgem kui naistel (8,3%) ja kõrgem kui Eesti keskmine.
- Alkoholist põhjustatud suremus murettekitavalt kõrge - 2022. aastal oli see 4,8% kõikidest surmadest – see ületas Eesti keskmist ja viitas süvenevale probleemile.
- Vereringeelundite haigustesse suremus püsib kõrgena - 2023. aastal moodustasid need 47,8% kõikidest surmadest – peamine surma põhjus, kuigi ennetatav elustiilivalikutega.

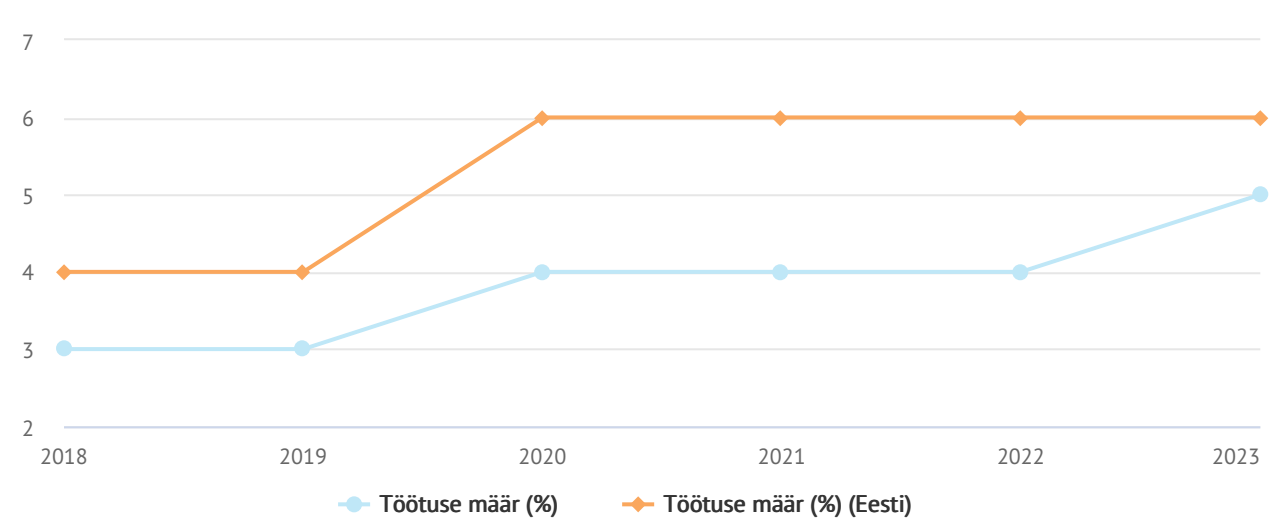
1.3 Haavatavad sihtrühmad

1.3.1 Registreeritud töötus

Tabel 1.3.1.1 Registreeritud töötus. Registreeritud töötute arv aastate lõikes

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Töötute arv	153	144	210	216	196	215
Töötuse määr (%)	3	3	4	4	4	5

Allikad: Statistikaameti andmebaas, tabel TT064

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Töötuse määr (%)	3	3	4	4	4	5
Töötuse määr (%) (Eesti)	4	4	6	6	6	6

Joonis 1.3.1.a Registreeritud töötus. Registreeritud töötuse määr aastate lõikes

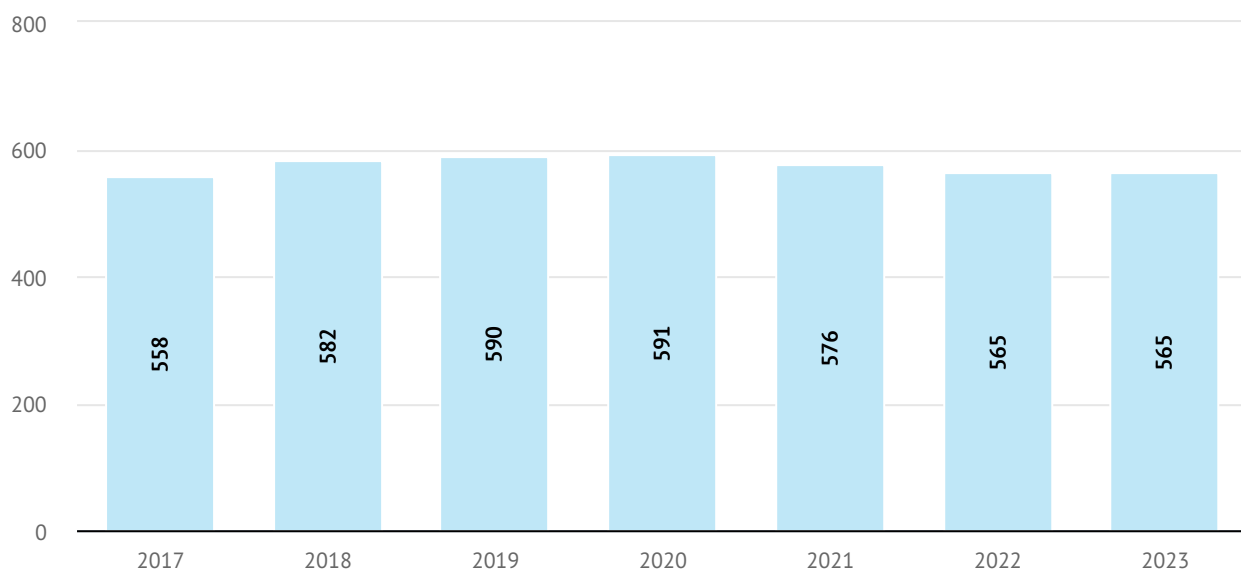
Allikad: Statistikaameti andmebaas, tabel TT064

Analüüs

Põhja-Sakala vallas on registreeritud töötute arv alates 2018. aastast kõikunud, kuid 2023. aastal on töötus kasvanud:

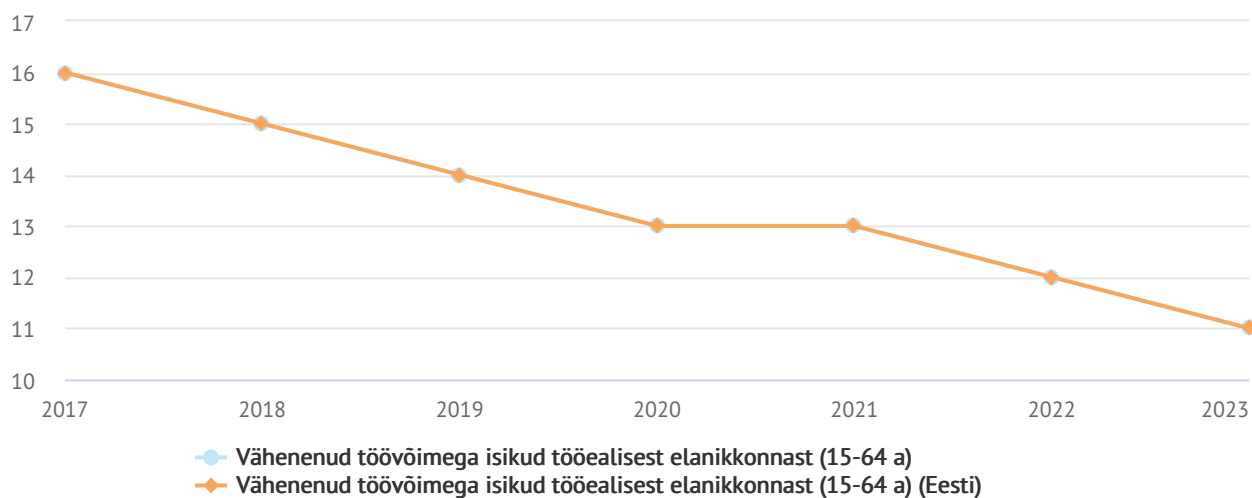
Töötute arv kasvas 2022. aastalt 196 → 215 inimeseni.
Töötuse määr on tõusnud 4% → 5%, mis on märgatav tõus võrreldes stabiilsena püsinud Eesti keskmisega (6%).

1.3.2 Vähenenud töövõimega inimesed

Joonis 1.3.2.a Töövõimetoetuse saajad ning töövõimetuse tõttu pensioni saajad

Allikad: Töötukassa; Sotsiaalkindlustusamet

Joonis 1.3.2.b Osakaal (%) võrreldes Eesti keskmisega

Allikad: Töötukassa; Sotsiaalkindlustusamet

Analüüs

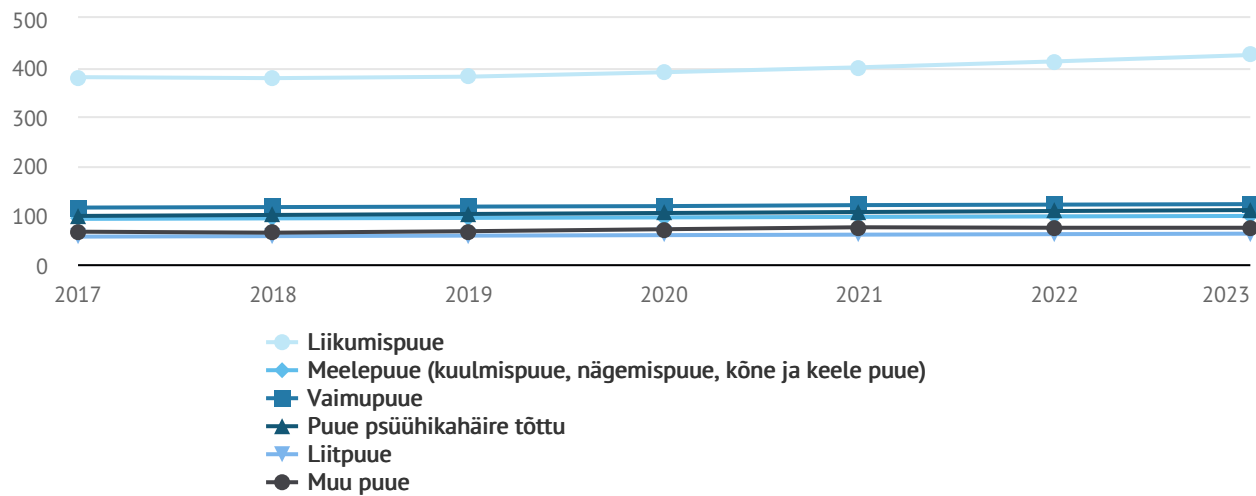
Kuigi vähenenud töövõimega isikute üldarv on tasapisi kasvanud, on toetuste/pensioni saajate arv püsinud suhteliselt stabiilsena. See viitab süsteemsele toele. Sotsiaalmaksu hüvitamise ulatus aastatel 2017–2020 kasvas nende isikute osakaal, kelle eest tööandja sai sotsiaalmaksu hüvitist – see tähendab, et tööandjad on rohkem valmis neid inimesi tööle võtma.

Vähenenud töövõimega inimeste osakaal tööealistest on pidevas languses (16% → 11%), mis viitab kas väljarändele, tervise halvenemisele või vähenevale kaasatusele.

Toetuse/pensioni saajate arv on kõrge võrreldes kogu töövõimega isikute arvuga.

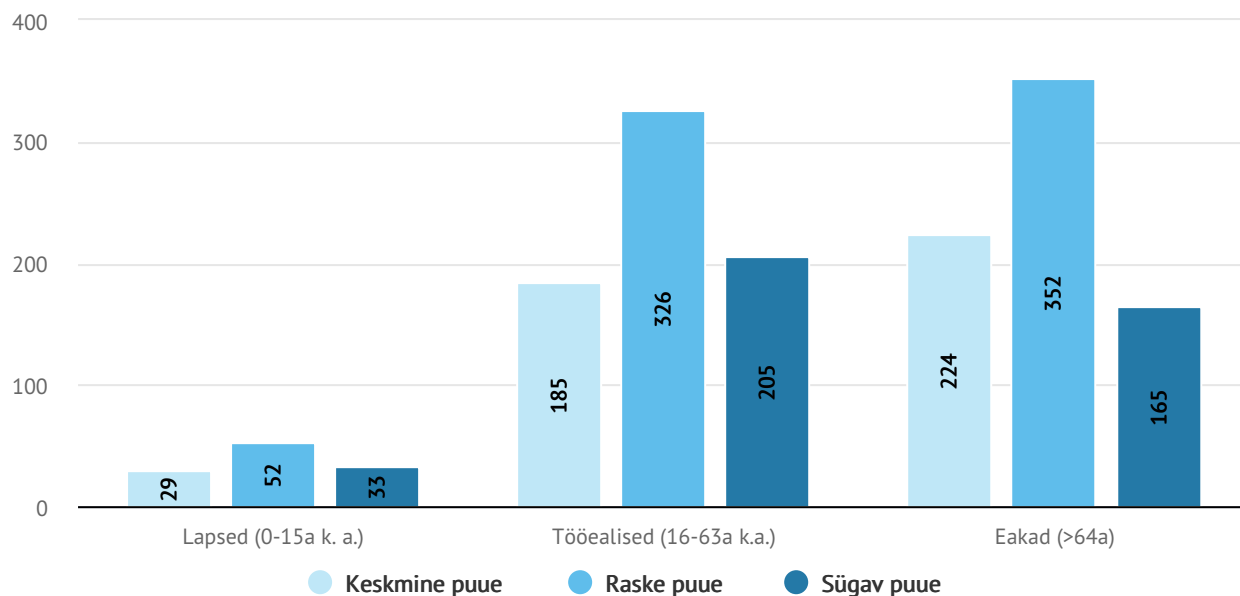
1.3.3 Puudega inimesed

Puudega inimesed domineeriva puude liigi järgi

Joonis 1.3.3.a Puudega inimesed domineeriva puude liigi järgi

Puudega inimesed puude raskusastme ja vanuserühma järgi aasta lõpu seisuga

	Lapsed (0-15a k. a.)	Tööealised (16-63a k.a.)	Eakad (>64a)
Keskmine puue	29	185	224
Raske puue	52	326	352
Sügav puue	33	205	165

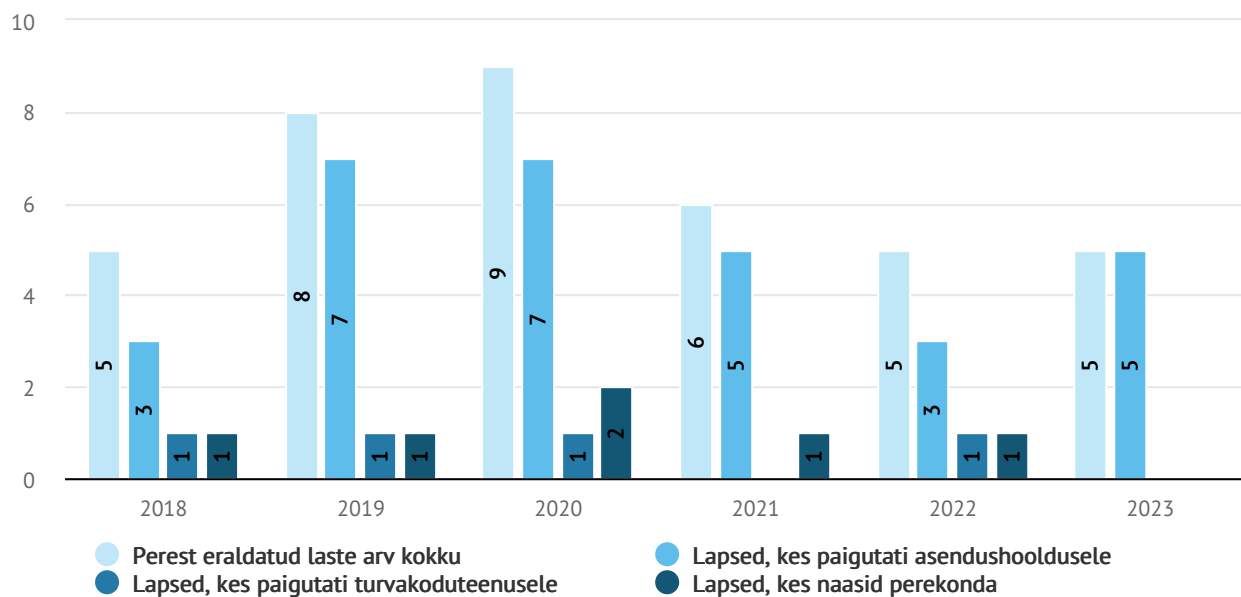
Joonis 1.3.3.b Puudega inimesed puude raskusastme ja vanuserühma järgi aasta lõpu seisuga

Analüüs

Liikumispuue on aastatel 2017–2023 selgelt kõige sagedasem puude liik. Selle osakaal on pidevalt kasvanud, ulatudes 2023. aastal 420 inimeseni. Meelepuude (kuulmis-, nägemis-, kõne- ja keelepuue) ning vaimupuude esinemine on jäänud aastate lõikes suhteliselt stabiilseks (ligikaudu 120 ja 100 inimest vastavalt). Puue psüühikahäire tõttu on samuti püsivalt 80–90 inimese piires, kuid selle grupi toetuse ja teenusevajadus on kõrge. Liitpuue ja muu puue on kõige väiksema esinemissagedusega, kuid arvud on siiski kasvanud – viidates keerulisemate juhtumite lisandumisele.

Andmestik võimaldab selgelt hinnata, millistes valdkondades (liikumine, meeleelundid, vaimne tervis) tuleb sotsiaalteenuseid sihipäraselt planeerida.

1.3.4 Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed

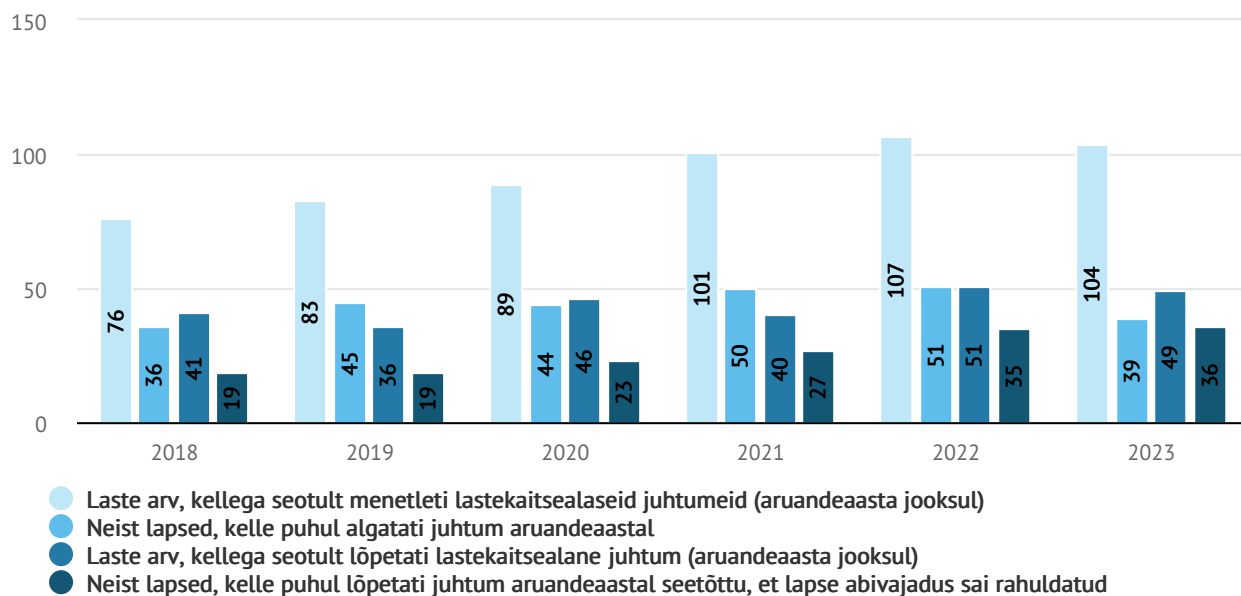
Joonis 1.3.4.a Lapsed, kes eraldati perest (aasta jooksul)

Allikad: SoM (S-veeb); STAR andmebaas, KOV

Joonis 1.3.4.b Asendus- ja järelhooldusteenuse osutamine (aasta jooksul)

Allikad: SoM (S-veeb); STAR andmebaas, KOV

Joonis 1.3.4.c Lastekaitsealased juhtumid

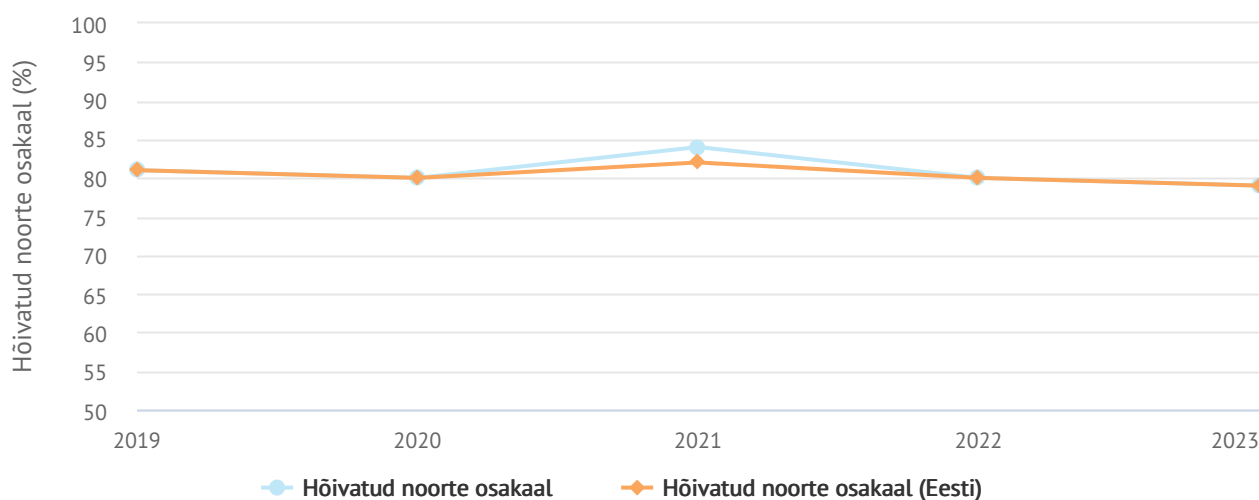
Allikad: SoM (S-veeb); STAR andmebaas, KOV

Analüüs

Menetletud juhtumite arv on kasvanud 76-lt (2018) 104-ni (2023), mis näitab nii lastekaitsetöö ulatuse kui ka laste abivajaduse suurenemist. Uusi juhtumeid on igal aastal 36–51. Märkimisväärne on, et 2023. aastal algatati uusi juhtumeid vähem (39) kui eelnevatel aastatel, mis võib viidata stabiilsusele või ressursside piirangutele. Lõpetatud juhtumeid on aastas 36–51. Enamik neist ei lõppe mitte lihtsalt juhtumi lõpetamise, vaid abivajaduse rahuldamise tõttu – 2023. aastal selliseid 36 juhtumit, mis on võrreldes 2018. aastaga (19) märgatav edasimineku. Positiivne trend: üha rohkem lapsi saab abi nii, et juhtum saab põhjendatult lõpetatud.

Põhja-Sakala vald teeb järjepidevat tööd lastekaitse süsteemis. Olulised sammud on tehtud abivajaduse täpsemaks hindamiseks ja teenuste pakkumiseks. Siiski on arenguvajadused eelkõige bioloogiliste vanemate toetamises, väikelaste peresarnaste tingimuste loomises, ja ennetustegevuste varasemas käivitamises.

1.3.5 15-26 aastaste hõiveseisund

Joonis 1.3.5.a 15-26 aastaste hõivatud noorte osakaal

Allikad: Statistikaameti andmebaas, tabel NH06

Tabel 1.3.5.1 15-26 aastaste hõiveseisund

	2019	2020	2021	2022	2023
Õpilane	372	360	367	379	379
Õpilane ja hõivatu	93	96	115	109	104
Hõivatu	336	301	307	273	257
Töötu	21	34	35	34	40
Muu	170	154	118	152	159
Kokku	992	945	942	947	939

Allikad: Statistikaameti andmebaas, tabel NH06

Analüüs

Suhteliselt kõrge hõivatuse määr võrreldes Eesti keskmisega. Õppimise ja töötamise kombineerimine on üsna levinud, mis viitab noorte aktiivsusele ja tööharjumuse kujunemisele.

Töötu noorte arv on viimasel kahel aastal tõusnud – sellega peab kaasnema fookus karjäärinõustamisele, töötubadele ja tööandjate koostööle.

"Muu" kategoorias olevate noorte osakaal vajab eritähelepanu – nende seas võib esineda vaimse tervise raskusi, motivatsioonipuudust või ligipääsupiiranguid teenustele. Õppimise ja töötamise kombinatsiooni langus võib viidata takistustele töö saamisel õppimise kõrvalt.

1.3 Haavatavad sihtrühmad. Kokkuvõte

HINNANG	TREND	
4 3 2 1		
2.0	↘ 1.0	1.3.1 Registreeritud töötus
3.0	○ 2.0	1.3.2 Vähenenud töövõimega inimesed
2.0	○ 2.0	1.3.3 Puudega inimesed
2.0	↗ 3.0	1.3.4 Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed
2.0	○ 2.0	1.3.5 15-26 aastaste hõiveseisund

Kokkuvõte:

Haavatavate sihtrühmade olukord Põhja-Sakala vallas vajab terviklikku käsitlust. Mitmes alavaldkonnas on olemas tugevused, kuid märkimisväärsed kitsaskohad esinevad tööelus osalemises ja noorte toetuses. Terviklikum planeerimine ning ennetus-, sotsiaal- ja haridusteenuste lõimimine aitaks parandada haavatavate sihtrühmade toimetulekut ja elukvaliteeti.

TUGEVUSED

- Vähenenud töövõimega inimeste osakaal tööealisest elanikkonnast on langenud ja on veidi parem kui Eesti keskmine – see viitab heale töövõimereformi kaasatusele.

NÕRKUSED

- Tööpuudus on viimase aasta jooksul tõusnud – töötuse määr on Põhja-Sakalas 5%, mis on madalam kui Eesti keskmine (6%), kuid tõusev trend viitab võimalikele kitsaskohtadele noorte ja riskirühmade

- Töövõimega inimeste töölevõtul sotsiaalmaksu hüvitise kasutamine näitab, et KOV ja tööandjad on mõningal määral valmis vähendatud töövõimega inimesi tööellu kaasama.
- Laste arv, kelle puhul algatatud lastekaitsejuhtumite osakaal, on mõistlikul tasemel ning paljud juhtumid lõpetatakse abivajaduse rahuldamise tõttu – viitab heale juhtumipõhisele sekkumisele.

töölesaamisel.

- Puudega inimeste osakaal ja puude liigid – domineerivad liikumis- ja vaimupuuded. Samas on vaimupuudega inimeste hulk kasvanud, mis võib viidata vaimse tervise toetuse puudujääkidele.
- Noorte hõives on alanenud – 15–26-aastaste hõivatuse määr on langenud, eriti nende seas, kes ei tööta ega õpi („NEET-noored“), mis viitab sotsiaalse tõrjutuse riskile.

2. Tervist toetav ja turvaline elukeskkond ning osalusvõimalused

2.1 Turvaline elukeskkond

2.1.1 Väärteod KOV'is

Tabel 2.1.1.1 Väärteod KOV's

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Avaliku korra rikkumised (KarS § 262)	14	12	70	8	9	7	6
Alkoholiseaduse rikkumised	6	5	4	3	2	3	2
Alaealiste uimastite tarvitamisega seotud väärteod (sh alkoholiseaduse rikkumised, narkoväärteod (NPALS) ja tubakaseaduse rikkumised)	1	1	2	1	1	0	0
Joobes juhtimised (liiklusseadus § 224)	17	15	13	12	14	11	10

Allikad: KOV

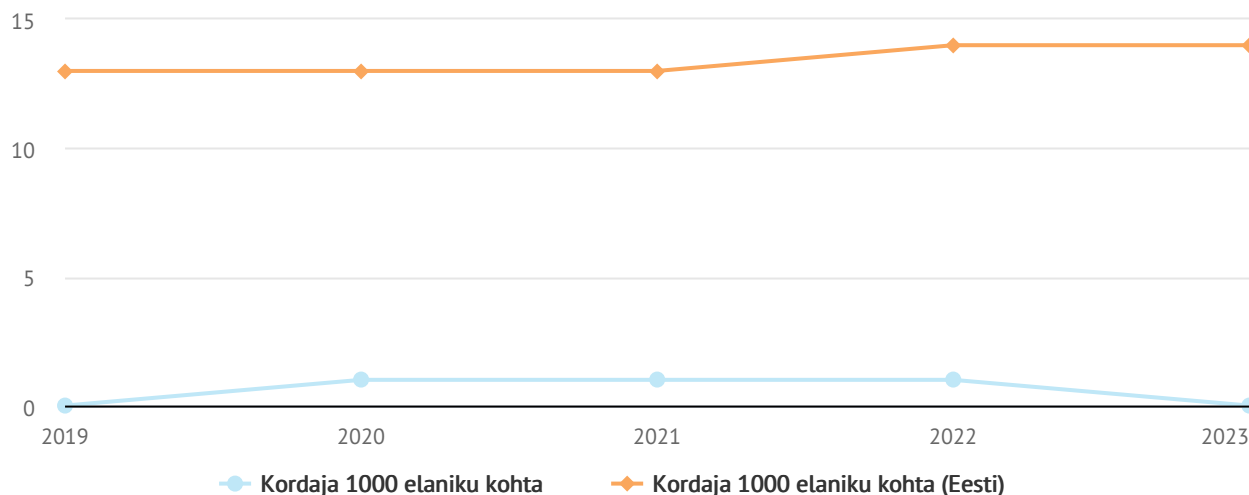
Analüüs

Avaliku korra rikkumised langustrendi, mis võib viidata tõhusale ennetustööle ja kogukonna kaasamisele. Alkoholiseaduse rikkumised on vähenenud. Joobes juhtimine: Kuigi esineb langustrend, jääb see endiselt oluliseks probleemiks, mis vajab jätkuvat sekkumist ja teadlikkuse tõstmist.

Alaealiste uimastirikkumiste juhtumite arv on madal, kuid nõuab jätkuvat tähelepanu ennetustegevustele noorte seas.

Põhja-Sakala valla väärtegude arv on viimastel aastatel näidanud üldist langustrendi, mis viitab positiivsetele arengutele kogukonna turvalisuse ja õigusrikkumiste ennetamise valdkonnas. Siiski jääb joobes juhtimine endiselt murekohaks, mis nõuab jätkuvat tähelepanu ja sekkumist.

2.1.2 Varavastased süüteod

	2019	2020	2021	2022	2023
Kordaja 1000 elaniku kohta	0	1	1	1	0
Kordaja 1000 elaniku kohta (Eesti)	13	13	13	14	14

Joonis 2.1.2.a Varavastased süüteod. Süütegude kordaja ("kokku") aastate lõikes

Allikad: Politsei- ja Piirivalveamet

Analüüs

Varavastaste süütegude arv Põhja-Sakala vallas on aastatel 2019–2023 püsinud üldiselt madal, kõikides 3 ja 6 juhtumi vahel aastas. Arvestades valla rahvaarvu, jäi kuritegude esinemissagedus ehk kordaja 1000 elaniku kohta aastatel 2020–2022 stabiilselt 1,6 juures, mis on oluliselt madalam kui Eesti keskmine (~14). 2023. aastal langes kordaja 0,8 peale, mis viitab positiivsele arengule.

2.1.4 Perevägivalda/lähisuhtevägivalda käigus toime pandud kuriteojuhtumid

Tabel 2.1.4.1 Perevägivalda/lähisuhtevägivalda käigus toime pandud kuriteojuhtumid. Registreeritud KarS § 121 lg 2 p 2 kuritegude arvud

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lähisuhtevägivalda käigus toime pandud kuriteojuhtumid	1	3	5	4	3	6	2

Allikad: Politsei- ja Piirivalveamet (andmepäring)

Analüüs

Lähisuhtevägivalda juhtumite arv Põhja-Sakala vallas on aastate lõikes kõikunud, kuid jäänud üldiselt madalaks (1–6 juhtumit aastas). Suurim arv juhtumeid registreeriti 2022. aastal (6), kuid juba 2023. aastal langes see 2 juhtumini. Kuna arvud on väikesed, võib iga juhtum statistikat oluliselt mõjutada, mistõttu ei saa teha lõplikke järeldusi trendide kohta.

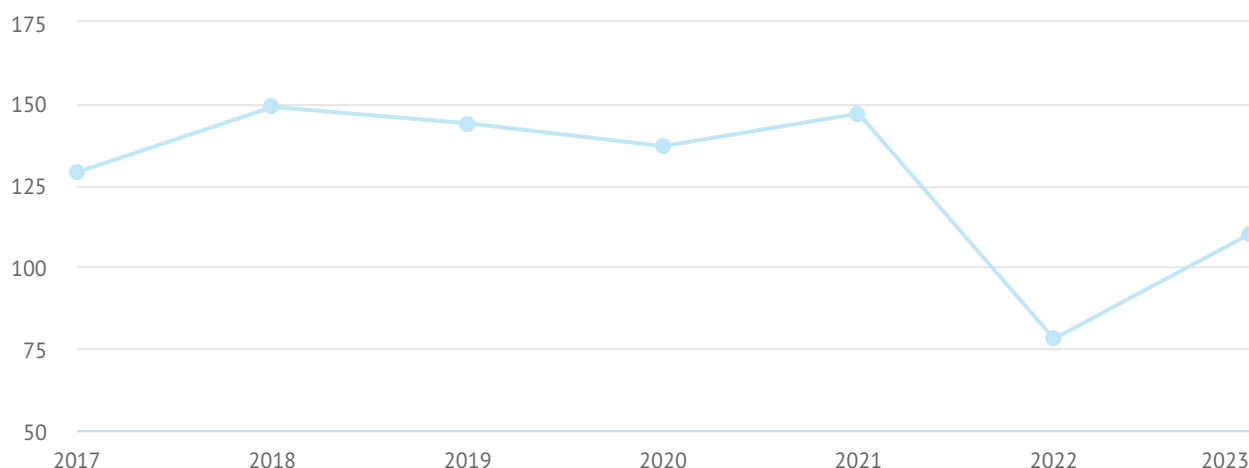
2.1.6 Inimkannatanutega liiklusõnnetused

Analüüs

Aastatel 2018–2023 registreeriti Põhja-Sakala vallas kokku 30 inimkannatanutega liiklusõnnetust. Aastane jaotus on kõiguv: kõige rohkem juhtumeid oli 2018. aastal ja kõige vähem 2022. aastal.

Inimkannatanutega liiklusõnnetuste arv on valdavalt väike, kuid igal üksikjuhul on suur mõju kogukonnale. Eriti tõsine on joobes juhtide järjepidev esinemine. Kuigi jalakäijate ja ratturite juhtumeid on vähe, ei tohiks jätta tähelepanuta taristu turvalisuse ja valgustuse küsimusi. Ennetustegevust tuleks jätkata nii infrastruktuuri, kogukonna teavitustöö kui ka politsei koostöö kaudu.

2.1.9 Tulekahjud

Joonis 2.1.9.a Tulekahjude koondarv

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel TUL04](#) [Päästeameti statistika](#) (tulekahjus hukkunute info)

Tabel 2.1.9.1 Hoonetulekahjude koondarv ja tulekahjudes hukkunute arv.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tulekahjud kokku	129	149	144	137	147	78	110
Eluhoonetulekahjud	23	28	21	15	18	17	18
Tulekahjudes hukkunud							

Allikad: [Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel TUL04](#) [Päästeameti statistika](#) (tulekahjus hukkunute info)

Analüüs

Tulekahjude üldarv oli perioodil 2017–2021 stabiilselt kõrge (üle 130 juhtumi aastas), kuid 2022. aastal toimus järsk langus – vaid 78 juhtumit. See langus võib viidata tuleohutusalase ennetustöö efektiivsusele või statistilistele eripäradele. 2023. aastal tõusis tulekahjude koguarv taas 110-ni, mis näitab, et varasem langus ei pruukinud olla püsiv.

Eluhoonetulekahjud on püsinud üldiselt samal tasemel, va 2020. aasta, kus neid oli vaid 15. 2023. aastal oli 18 juhtumit, mis on võrreldav varasemate aastatega.

Positiivne trend on see, et hukkunute arv on viimastel aastatel olnud väga madal. See viitab tõenäoliselt paremale tuleohutusalasele teadlikkusele ja tööle. Tulekordade kõikumine näitab vajadust regulaarseks seireks ja ennetustegevuste järjepidevaks arendamiseks, eriti 2023. aasta kerge tõusu valguses. Tulekahjude vähendamiseks võiks KOV panustada elupindade tuleohutusalasesse nõustamisse (nt suitsuandurite paigaldus, kütteseadmete ohutus) ning riskiperede sihipärasesse kaasamisse.

2.1 Turvaline elukeskkond. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Põhja-Sakala vald on üldjoontes pigem hea turvalisusega piirkond, kus paljud valdkonnad on stabiilsed või paranevad. Samas tuleb jätkuvalt tähelepanu pöörata liiklusohutusele, õigusrikkumiste ennetusele ning riskiperede varasele toetamisele. Koostöö pääste, politsei ja sotsiaalvaldkonna vahel on jätkuvalt võtmetähtsusega.

TUGEVUSED

- Madala hukkunute arvuga tulekahjud: Viimase viie aasta jooksul on tulekahjudes hukkunud vaid 1–2 inimest aastas ning mitmel aastal mitte kedagi. See viitab toimivale tuleohutustööle ja kogukonna teadlikkusele.
- Vähene perevägivaldajuhtumite arv: Lähisuhtevägivalda registreeritud kuritegude arv on madal ja püsivalt ühtlane, mis võib viidata kas väikesele levikule või heale sekkumissüsteemile.
- Hästi toimiv haavatavate laste juhtumikäsitlus: Märkimisväärne osa lastekaitsejuhtumitest lõpeb põhjendusega, et lapse abivajadus on saanud rahuldatud. See osutab tõhusale sotsiaaltööle ja teenuste kättesaadavusele.

NÕRKUSED

- Liiklusõnnetuste stabiilne esinemine: Igal aastal toimub valdavalt 3–6 inimkannatanuga liiklusõnnetust, sh juhtumeid joobes juhtide osalusel. See näitab vajadust sihipärase liikluskasvatuse ja järelevalve järele.
- Väärtegude kõrge tase mõnel aastal: Näiteks 2019. aastal oli järsk hüpe avaliku korra rikkumistes, mis võib viidata kas ühekordsele probleemile või tähelepanuta jäänud sotsiaalsele murekohale.
- Tulekahjude järsk kõikumine (eriti 2022): 2022. aasta madal tulekahjude arv on positiivne, kuid järgnev tõus 2023. aastal näitab, et probleem ei ole täielikult kontrolli all. See vajab regulaarset järelevalvet ja kogukondade kaasamist.

2.2 Elukeskkond ja planeeringud

2.2.1 Alkoholi ja tubakatarvitamist mõjutavad tegurid

Alkoholi ja tubakatarvitamist mõjutavate tegurite hindamine

Hinnangud

Tark planeerimine

Toimuvad ennetustegevused politsei ja KOV koostöös (nt seire avalikel üritustel, piirangute jälgimine), kuid on ei ole piisavalt süsteemsed ega dokumenteeritud. Puudub andmestik regulaarsete testostude või jätkutegevuste kohta müügikohtades. Testostlemine noorte seas oleks oluline tööriist, mida hetkel ei rakendata järjepidevalt. Alkoholi poliitika põhimõtteid ei ole KOV tasandil eraldi dokumendina sõnastatud ega praktikas rakendatud – puudub eraldiseisev strateegiline dokument või tegevuskava.

Ravi- ja nõustamisteenused

Nikotiinisõltuvuse ravi ei ole süsteemselt korraldatud – puudub kättesaadavus esmatasandil või ei ole teenust aktiivselt reklaamitud. Alkoholisõltuvuse ravi- ja nõustamisteenused on kättesaadavad riiklikult, KOV suunab abivajajaid neile teenustele aga järjepidevuse ja paremuse järgimist takistab teenuse vabatahtlikus.

Toetavad tegevused

Sekkumisprogramme (nt noortele või täiskasvanutele) on arendatud ja rakendatakse. Koolide või noorsootöö kaudu toimuvate programmide katvus peaks olema suurem. Olema on regulaarsed vanemluse koolitused, vajadus ilmneb nt toimetulekutoetust saavates peredes.

Alkoholi- ja tubakatarvitamise ennetamise ja vähendamisega ei tegeleta järjepidevalt. Ei viida ellu testostlemisi. Ravi- ja nõustamisteenuste korraldus ja kättesaadavus ei ole läbi mõeldud. Toetavad tegevused on ühekordsed.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Alkoholi- ja tubakatarvitamise ennetamise ja vähendamisega tegeletakse läbimõeldult ja järjepidevalt. Viiakse ellu regulaarseid testostlemisi. Läbi on mõeldud ravi- ja nõustamisteenuste korraldus ja tagatud vajadusel kättesaadavus. Toetavad tegevused on järjepidevad ja süsteemsed.

Analüüs

Tuginedes esitatud hindamistele ja väärtegade statistikale, võib järeldada, et viimase 4 aasta jooksul alkoholi tarvitamist ennetavad ja vähendavad tegurid Põhja-Sakala vallas ei ole oluliselt paranenud.

Süsteemne planeerimine, strateegiline juhtimine, testostlemine, teenuste nähtavus ja spetsialistide tugi on piiratud. Parenduste suunas on võimalik liikuda, kuid see eeldab poliitilist tahet, prioriseerimist ja koostöö süvendamist.

2.2.2 Toitumist ja liikuvat eluviisi mõjutavad tegurid

Toitumist mõjutavad tegurid

Hinnangud

Tark planeerimine

KOV allasutuste toitlustuse korraldus on olemas. Haavatavate sihtrühmade toetus (nt toidupakid) on olnud episoodiline ning pigem sõltub projektipõhisest rahastusest, mitte süsteemsest toetusmehhanismist. Koostöö kohalike ettevõtete ja seltsidega on olemas teatud juhtudel, ent see ei ole süstemaatiline.

Nõustamisteenused

Toitumisenõustamisteenust ei ole KOVis süsteemselt korraldatud. Teenus ei ole regulaarselt kättesaadav ei koolides ega üldsusele. Vajaduse korral suunatakse inimesed erateenuse või perearsti kaudu.

Toetavad tegevused

Toitumisalaste teadmiste arendamine – regulaarseid koolitusi elanikele ja spetsialistidele (sh haridustöötajatele, lasteaia personalile, sotsiaaltöötajatele). Arendada süsteemset ja arusaadavat infovahetust toitumise mõjust tervisele, kohalikud kampaaniad või sihtrühmapõhised sekkumised (nt pered, eakad, lapsed).

Allasutustes ei tegeleta järjepidevalt toitlustuse kvaliteediga.

Nõustamisteenuse korraldus ei ole läbi mõeldud ega tagatud. Toetavad tegevused on ühekordsed.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Allasutustes tegeletakse järjepidevalt toitlustuse kvaliteediga.

Nõustamisteenuse korraldus on läbi mõeldud ja vajaduselt tagatakse. Toetavad tegevused on järjepidevad ja läbimõeldud.

Liikumist mõjutavad tegurid

Hinnangud

Tark planeerimine

Avaliku ruumi planeerimisel arvesse võtta igapäevase liikumise suurendamise võimalusi. Kergliiklusteede võrgustiku järjepidev arendamine ja parendamine. Planeerimisel süstemaatiliselt hinnata, kui hästi toetab olemasolev taristu aktiivset liikumist nt rattaga või jalgsi.

Turvalisus ja heakord

Valgustus on ebaühtlane – osadel lõikudel pime, eriti külakeskustest väljaspool. See mõjutab liikumiskindlust eriti sügisel/talvel. Teede ja tänavate korrashoid vajab parandamist, eriti jalakäijate ja ratturite liikumise seisukohalt. Rattaparklad on vähesed või ebapiisavalt paigutatud – ei vasta liikumisvoogudele ega julgusta rattakasutust igapäevaselt.

Toetavad tegevused

Elanike tagasisidet koguda regulaarselt ja süsteemselt liikumiskeskonna kohta – puudub teadmine tegelikest kitsaskohtadest.

Avaliku ruumi planeerimisel ei arvestata muudatuste mõju igapäevasele liikumisele. Turvalisus ja heakord liikumist toetaval taristul ei ole piisav. Toetavad tegevused on ühekordsed.

Avaliku ruumi planeerimisel arvestatakse muudatuste mõju igapäevasele liikumisele. Liikumist toetava taristu turvalisus ja heakord on tagatud. Toetavad tegevused on läbimõeldud ja järjepidevad.

Analüüs

Tervise edendamise seisukohalt on tegemist olulise valdkonnaga, mille ignoreerimine võib kaasa tuua kulukaid tagajärgi nii indiviidi kui KOVi tasandil. Soovitav on ühendada jõud teiste KOVide ja maakondlike organisatsioonidega, et teenuseid paremini koordineerida ja rahastada.

Põhja-Sakala vallas on liikuva eluviisi toetamine alles arengu algfaasis. Infrastruktuuri puudujäägid (sh vähene valgustus, kergliiklusteede sidumatus ja rataste hoiustamise võimalused) koos süsteemse planeerimise ja tagasiside puudumisega pärsivad aktiivse liikumise kujunemist osaks igapäevaelust. Parendamiseks tuleks: Koostada liikuvusplaan. Integreerida liikumissõbralik ruumilahendus planeeringutesse / arengukavadesse. Teha koostööd elanike ja koolidega, et muuta liikumine mugavamaks ja harjumuspäraseks. Soovitav on siduda arengud teiste tervise- ja turvalisuse valdkondadega (nt alkoholi- ja tubakatarbimise ennetus), et luua ühtne, ennetav ja toetav elukeskkond.

2.2.3 Ühistranspordi korraldus

Ühistranspordi korraldus

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Valla piire ületavat ühistransporti korraldab Viljandi Ühistranspordikeskus. On olemas reisijate andmestik mis kirjeldab liikumisi ja sagedust peatuste vahel. Nõudluse muutumisel korrastatakse liinivõrku.

Rahastusmudel

Maakonnasisest ühistransporti rahastatakse piletitulust koos riigi dotatsiooniga.

Inimkeskus

Maakonnaliine ja õpilasliine teenindav transport arvestab erivajadustega. Füüsiline infrastruktuur seda igal pool ei toeta. Sõlmepeatustes on olemas valgustusega varjualused. Tavapeatustes paigaldatakse lähtudes ootajate vajadusest KOV poolt. Tagasisidet antakse ühistranspordikeskuse kaudu.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Veoteenuste osutamine toimub riigihangete tulemusel ja seetõttu on olemas regulaarne teenusevajaduse ja teenusekasutuse monitoorimine. Valle vaatest lähtudes on küsimus kuidas lahendada endiste ühinenud valdade vahel transpordikorraldus. Ilma ümberistumise ja ooteaegade ei ole võimalik liigelda Kõo ja Kõpu vahel. Pigem on lahenduseks vajaduspõhised tellimussõidud kuna reaalne vajadus liikuda erinevate geograafiliste identiteetide vahel on väga väike.

2.2.4 Koolitranspordi korraldus

Koolitranspordi kasutavate õpilaste arv

Koolitranspordi korraldus

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vallas toimub õpilasliinide korraldamine koostöös Viljandi ühistranspordi keskusega. Samuti korraldab kohalik omavalitsus osad õpilasliinid ise. Samas näitena Võhma kooli ja Suure-Jaani kooli tuleb palju lapse jalgsi või jalgrattaga. Kohaliku omavalitsuse poolt korraldatavat koolitranspordi kasutab ca 113 õpilast, õpilasliine on 5 tk.

Rahastusmudel

2021. aastal kulus õpilastranspordiks 147 425 eurot, 2022. aastal 192 800 eurot, 2023. aastal 193 704 eurot.

Inimkesksus

Olemasolevate bussipeatuste ning uute bussipeatuste loomisel arvestatakse alati kõigi turvalisuse aspektidega sh nähtavus sõiduteele, bussipeatuse ümbruse regulaarne hooldamine jne. Sõidugraafikud koostatakse ja peatused on valitud lähtuvalt õpilaste vajadustest. Erivajadustega lastele on korraldatud sotsiaaltransport.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Põhja-Sakala vallas asuvate koolide õpilastele, kes õpivad elukohale lähimas koolis või logistiliselt perele sobivas koolis, tagab vald õpilastranspordi Põhja-Sakala valla õpilasliinidega, avalike bussiliinidega (sõidukaardiga õpilastransport) või muul mõistlikul viisil.

Vallavalitsus teeb regulaarset koostööd, et selgitada õpilastranspordi vajadust ja selle alusel otsuseid transpordi korraldamisel ning sõidugraafikute koostamisel. Puudega laste koolitransport eraldi korraldatud.

Kulu kaetakse vallaeelarvest. Õpilasliinide vastavust vajadustele analüüsitakse kord aastas ning vajadusel tehakse muudatused. Teenuse osutamisel püütakse arvestada inimkeskse lähenemise aspektidega.

2.2.5 Avaliku ruumi ligipääsetavus ja heakord

Avalike ruumide ligipääsetavuse erinevad aspektid

Hinnangud

Tark planeerimine

Planeerimisprotsesside käigus arvestatakse ligipääsetavuse kriteeriumitega. Kinnisvarahalduse süsteemi käivitumisel kirjeldatakse valla hoonete ligipääsetavuse olukord. Avaliku ruumi arendustegevused toimuvad enamasti kogukonna eestvedamisel, kuid puuduvad ühtsed põhimõtted ja terviklik planeerimine.

Turvalisus ja heakord

Hajaasustuses piirkonnas olevad avaliku ruumi alad on enamasti kohtvalgustusega või valgustamata. Tiheasustuse avalik ruum on põhiosas valgustatud, võimalus on parendada valgustust kergliiklusteedel. Kogu avaliku ruumi korrashoiust ja turvalisusest puudub terviklik ülevaade ja ühtsed põhimõtted. Üldkasutatavad ruumid on hooldatud, tegevus on kaetud lepingutega. Avalikes ruumides on kraanivesi joogiks igati kõlbulik. Puuduseks on asjaolu, et nendele pääseb ligi vaid asutuste lahtioleku aegadel.

Inimkeskus

Arengukavasse on lisandumas ligipääsetavuse tagamist kirjeldav osa. Üksikobjektide ligipääsetavust parandatakse rekonstrueerimistööde käigus. Avaliku ruumi aladel, mis on välja ehitamata, ei ole võimalda liigelda erinevate vajadustega inimestel. Könnirajad on pinnasteed, mis on kitsad ja valgustamata. Puudub regulaarne elanike rahulolu hindamine.

Avaliku ruumi ligipääsetavuse hindamine ei ole regulaarne ega süsteemne. Planeerimisel ei ole läbivalt arvestatud erivajadustega. Turvalisuse ja heakorra tagamisega esineb sageli probleeme.

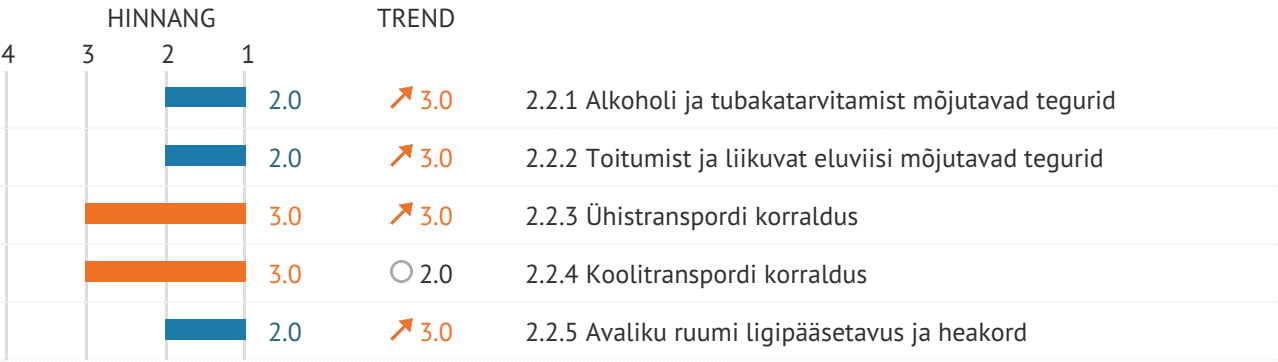

Avaliku ruumi ligipääsetavuse hindamine on regulaarne ja süsteemne. Läbivalt on arvesse võetud erinevaid vajadusi (nt lapsevanker, ratastool, nägemispuudega inimesed jne), mis arvestavad muuhulgas elanike arvamusega. Turvalisus ja heakord on tagatud.

Analüüs

Avalike ruumide ligipääsetavuse ja heakorra üle puudub vallal tegelik olukorra ülevaade. Samuti ei teostata regulaarset ega süsteemset avaliku ruumi ligipääsetavuse hindamist. Elanike rahulolu kohta kogutakse andmeid: Statistikaameti uuringud, meediaküsitlused, kuid puudub KOV regulaarne elanike rahulolu hindamine. Avaliku ruumi planeerimisse on hakatud üha rohkem kaasama elanikke, kuid erivajadustega inimestega ei ole planeerimisel läbivalt arvestatud. Avalike hoonete rekonstrueerimisel jälgivad projekteerijad ligipääsetavuse nõudeid. Kõigi hoonete ligipääsetavuse tagamine nõuetekohasel tasemel on eeldab ca 10 aastast ümberehituste protsessi.

2.2 Elukeskkond ja planeeringud. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Valla inimesed pigem ei ole minuomavalitsus.ee küsitluse ja Statistikaameti andmete alusel ühistranspordi teenusega rahul. Ühistranspordikorraldus ja liinigraafikud ei rahulda elanike vajadusi, kuna ühendused piirkondade ja eritasandiliste keskustega ei ole piisavad. Suuresti toimuvad avaliku ruumi arendustegevused kogukonna eestvedamisel, kuid puuduvad ühtsed põhimõtted ja terviklik planeerimine. Hajaasustuses piirkonnas olevad avaliku ruumi alad on valgustamata. Juurdepääsuteede võrgustik on jalgteede osas ebaühtlane, mis omakorda soodustab autotransporti kasutamist ning takistab ligipääsetavust.

TUGEVUSED

- Valla spordirajatistes on võimalused aktiivse harrastusspordiga tegelemiseks. Seal on võimalik osa võtta erinevatest trennidest ja nautida aktiivset eluviisi.
- Kompaktsehoonestusega aladel on avaliku ruumi heakord hästi korraldatud. Seal toimub regulaarne niitmine ning on piisavalt prügikaste, tagades puhtuse.
- Vallas on toimiv koolitransport, mis on korraldatud ja organiseeritud efektiivselt. See tagab lastele turvalise ja mugava transpordi kooli ning tagasi koju.

NÕRKUSED

- Avalike ruumide valgustuse puudumine, mis võib tekitada ebamugavust ja turvalisuse probleeme elanikele, eriti õhtustel ja pimedatel aegadel.
- Kergliiklusteede ja tänavate võrgustike puudumine, mis pakuksid ohutut ja eraldatud liikumiskeskonda jalakäijatele ja kergliiklusteel liiklejatele.
- Elanike vajadustele mittevastav ühistranspordi korraldus.

2.3 Osalusvõimalused

2.3.1 Aktiivne kogukond ja kaasamine

Kodanikeühenduste arv

Tabel 2.3.1.1 Kodanikeühenduste arv

	2019	2020	2021	2022	2023
KOVis tegutsevate kodanikeühenduste arv	25	25	25	25	27

Kodanikuaktiivsuse toetamine

Hinnangud

Tark planeerimine

Põhja-Sakala valla volikogu juurde on loodud külade ja kogukondade ümarlaud, mille kaudu kaasatakse kodanikeühendused otsustusprotsessidesse. Samuti toimib ümarlaua meililist, mille kaudu jagatakse infot ja toimuvad arengukava koostamisega seoses avalikud arutelud. Vallavolikogu on kehtestanud Põhja-Sakala valla eelarvest mittetulunduslikuks tegevuseks toetuste andmise korra, mille alusel jagatakse mittetulunduslikuks tegevuseks erinevaid toetuseid: tegevustoetus, ürituse korraldamise toetus ning kaasfinantseerimise toetus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/404032023001>

Toetavad tegevused

Põhja-Sakala vald tunnustab igal aastal veebruaris toimuval tunnustamissündmusel aktiivseid kodanikke ja kodanikeühendusi. Kandidaadid valitakse välja aasta jooksul silma paistnud sündmuste ja tegevuste eest ning esitatakse ka vallakodanike endi poolt. Tänukirjaga tunnustatakse ka neid, kes on pälvinud maakondliku, valdkondliku või riikliku tunnustuse. Külade ja kogukondade ümarlaua listi kaudu jagatakse infot valdkondlikest koolitusvõimalustest ja infopäevadest. Toimunud on kriisikoolitusi valla erinevates paikkondades.

Kogukonna ja kodanikeühenduste kaasamine kohaliku elu korraldamisesse ja strateegilisse planeerimisse ei ole järjepidev ega tulemuslik. Toetus ja koostöö on vähene. Toetavad tegevused on ühekordsed.

Kogukonda ja kodanikeühendusi kaasatakse järjepidevalt ja tulemuslikult nii kohaliku elu korraldamisesse kui strateegilisse planeerimisse. Tagatud on pidev tugi ja toimub tihe koostöö. Toetavad tegevused on järjepidevad ja läbimõeldud.

Analüüs

Seoses teadlikuma kogukondade kaasamise tööga on saavutatud suurem aktiivsus kogukondade ümarlaual osalemises ning paranenud on ka infovahetus omavalitsuse ja kodanikeühenduste vahel. Lisandunud on uusi ühendusi ning varasematel ühendustel on valitud kogukonna enda poolt uus aktiivne juhatus.

Lisaks kogukonnaühendustele toimivad ka erinevad eakateühendused, mis omakorda osalevad seenioride ümarlaua töös. Seenioride ümarlaua töö on olnud vähemaktiivne, kuid järjepidev.

2.3.2 Kohalik kultuurielu

Kohaliku kultuurielu erinevad aspektid

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-sakala vallas on loodud ühendasutused: Põhja-Sakala Kultuurikeskus ning Põhja-Sakala Raamatukogu, mis korraldavad kogu valla piires toimuvat valdkondlikku tegevust. Raamatukogu harukogusid on kokku 9 ning tegutseb ka 2 teeninduspunkti. Lisaks raamatute laenutamisele toimuvad raamatuklubi sündmused ning kohtumised kirjanikega. Kultuurikeskuse all on 5 kultuuri-/rahvamaja, mille sündmuste ja ringitegevuste eest kultuurikeskus vastutab. Toimuvad nii oma maja ringide etendused, kontserdid kui ka külalissetendused. Samuti on üleval näitused. Lisaks toimuvad Suure-Jaanis nii kontserdid kui ka osaliselt ka kultuurikeskuse ringitegevus Suure-Jaani Kooli aulas. Valla territooriumil tegutseb Heliloojate Kappide Majamuuseum, mis oli viimasel ajal avatud vaid tellimisel. Lisaks on valla territooriumil veel üks muuseumituba ning üks riiklik, üks ametkondlik ja üks eraalgatuslik muuseum. Rahvusvaheline Artur Kapi ühing koostöös vallavalitsusega korraldavad traditsioonilist Suure-Jaani Muusikafestivali. Kino näitamist korraldab nii kultuurikeskus kui ka aktiivsemad külaseltsid. Sügiseti ja kevadeti toimuvad laadad valla eri paikades.

Rahastusmudel

Ühendasutuste loomisega 2022. aastal loodeti saavutada valdkonna rahastamisel olulist kokkuhoidu. Raamatukogude osas säilis raamatukoguhoidjate arv, kuid kultuurikeskuse kultuuritöötajate arvu vähendati drastiliselt. Praeguseks on aru saadud, et 2 kultuuritöötajaga ei suudeta üle valla piisava kvaliteediga kultuuritööd tagada ning kultuuritöötaja ametikohtade arvu suurendati 2-lt 3-le. LTP protsessis osalevate tantsuringide juhendajatest üle poole on omandanud vastavad kutsed ning saavad ka riiklikult toetatud ringijuhi palka. Koorijuhtide osas tehakse pidevat teavitustööd, kuid kutse taotlejaid kultuurikeskuse juures tegutsevate täiskasvanutele mõeldud kooride koorijuhtide seas veel ei ole olnud. Hoonete puhul on suudetud investeerida hädavajalikesse remontidesse.

Inimkeskus

Suuremate keskuste transpordiühendus on piisav, et inimesed saaksid erinevates tegevustes osaleda. Samuti on raamatukogud olemas tihedamalt asustatud keskustes. Hoonete ligipääsetavusega on aga vaja suuremal määral tegeleda, sest paljude raamatukogude ning kultuuriasutuste juures puudub erivajadustega inimestele sobiv sissepääs või inva WC.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeske lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeske lähenemise aspektidega.

Analüüs

2022. aastal loodud ühendasutused on saanud uued ja energilised juhid, kes on näidanud, et kunagi asutustele pandud eesmärgid on lähiaastatel saavutatavad. Nii raamatukogud kui ka kultuurimajad teevad asutusesiseselt omavahel koostööd ning panustavad kultuurivaldkonna arengusse ühiselt.

Enamus rahvatantsuringide juhendajaid on teinud ära vastavad kutsetunnistused ning saavad riiklikult toetatud LTP ringijuhhi palka. Loodetavasti saavad sellest innustust ka koorijuhid ning omandavad lähiaastatel vastavad kutsetunnistused.

2.3.3 Noorsootöö ja huvihariduse kättesaadavus KOV-is

Analüüs

Vallas toimetab 2 munitsipaalhuvikooli: Võhma Muusikakool ning Suure-Jaani Gümnaasiumi Huvikool. Kõigi koolide juures tegutsevad huviringid, mida rahastatakse osaliselt ka riiklikust huvihariduse ja -tegevuse toetusfondist. Spordivaldkond on kaetud kohalike spordiklubide poolt. Vallas on kaks jalgpallitreeninguid korraldavat spordiklubi, kergejõustikuklubi, biathloni ning jõutreeningute- ja vibuklubi.

Lisaks valla piires pakutavatele huviringidele osalevad noored ka Viljanids ning Põltsamaal asuvate huvikoolide huviringides.

Põhja- Sakala valla paikkonnakeskustes asuvad noortekeskused ja noortetoad on liidetud ühtseks asutuseks: Suure-Jaani Noortekeskus. Valla noortekeskustes ei loeta unikaalsete osalevate noorte arvu vaid külastuste arvu. Noortekeskusel on oma kodulehekülg, mille kaudu jagatakse noortele suunatud infot. Samuti aitavad koolid jagada infot nii e-kooli kui ka stuudiumi vahendusel.

Suure-Jaani Noortekeskuse struktuuris toimetab ka Põhja-Sakala valla heaoluspetsialist (NGTS).

Erivajadustega noortele on tagatud ligipääs noortekeskustes käimiseks: Suure-Jaani Noortekeskuses on olemas kaldtee majja sisenemiseks ning ka inva-wc. Teisele korrusele ligipääs puudub. Suure-Jaani Noortekeskust külastavad tihti ka Lahmuse kooli (erivajadustega laste kool) õpilased. Võhma noortekeskuses on olemas ligipääs erivajadusega noorele, samuti on olemas inva wc. Sürgavere noortekeskus asub Sürgavere spordihoones, kus on ligipääs ka erivajadusega noorel, samuti on majas inva wc. Kõo noortetuppa pääseb ka erivajadusega noor, inva wc aga puudub.

2.3.4 Võimalused noorsootöös osalemiseks ning osalus- ja kuuluvuskogemuse saamiseks

Noorsootöö erinevad aspektid

Hinnangud

Tark planeerimine

Noortekeskused ja noortetoad paiknevad noortele sobivates kohtades: paikkonnakeskustes, kus enamuses asuvad ka haridusasutused. Kõik ei ole küll igapäevaselt avatud, kuid on avatud noortele sobivatel aegadel kohe peale kooli. Põhja-Sakala vallas on loodud ka Noortevolikogu, mis tegutseb Suure-Jaani Noortekeskuse juures ja käib regulaarselt koos. Noortevolikogu liikmed on üle valla erinevatest koolidest. Suure-Jaani Noortekeskusel, kui valla noorsootööd koordineerival asutusel, on olemas koduleht ja facebooki lehekülg, mille kaudu jagatakse regulaarselt infot noortevaldkonna sündmuste ja võimaluste kohta.

Rahastusmudel

Noortekeskuse struktuuri kuuluvad Suure-Jaani linnas asuv noortekeskus ja struktuuriüksustena valla erinevates paikades asuvad noortekeskused ja -toad: Paala Noortekeskus, Sürgavere Noortekeskus, Võhma Noortekeskus

ning Tääksi, Kõo ja Kõpu Noortetuba. Igas struktuuriüksuses on olemas vähemalt osajaga töötav noorsootöötaja.

Inimkesksus

Noortekeskuses ja - tubades on olemas vahendid ja võimalused erinevate tegevuste läbi viimiseks, sealhulgas ka erivajadustega noortele. 2025. aasta kevadel viidi läbi ülevallaline uuring noortevaldkonna kvaliteedihindamise raames, mille alusel võib väita, et sihtrühm on noortekeskuste lahtiolekuaegade, asukohtade ja võimalustega rahul või pigem rahul. Alati saaks olla paremini ning vahendid võiksid olla uuemad, kuid uute vahendite püsimine sõltub suures osas ka nende heaperemehelikust kasutamisest, millega on noortel probleeme.

Noorsootöö olukorda ei analüüsita regulaarselt ning ei ole loodud piisavalt võimalusi kohaliku elu korraldamisse panustamiseks. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega taskukohane osalejale. Tegevuste pakkumisel ei ole arvestatud kõigi vanuserühmade vajaduste ja huvidega (sh erivajadused)

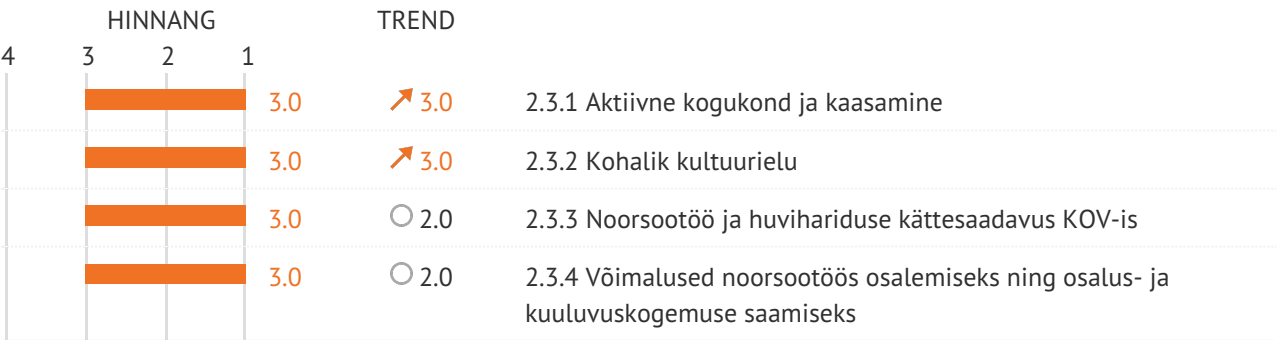
Noorsootöö olukorda analüüsitakse regulaarselt ning noortele on loodud võimalused kohaliku elu korraldamisse panustada. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja osalejale taskukohane. Tegevuste pakkumisel on arvestatud erinevate vanuserühmade vajaduste ja huvidega (sh erivajadused).

Analüüs

Põhja-Sakala vallas on toimiv Noortevolikogu, mille liikmed panustavad noortevaldkonna arendamisse ning osalevad aktiivselt nii vallasisestes kui ka maakondlikes tegevustes: korraldavad "Parim pühapäev koos perega" sündmust kevadel, osalevad noorteprojektides jne. Noortevolikogu esindaja on määratud Põhja-Sakala valla kaasava eelarve komisjoni. Ka kaasavas eelarves on noortega seotud projekte. Samuti on noortevolikogu esindaja määratud noortevaldkonna korraldamise kvaliteedihindamise komisjoni.

Noortevolikogul on olemas oma eelarverida Suure-Jaani Noortekeskuse eelarves, mida saab kasutada nii jooksvateks kuludeks kui ka sündmuste korraldamiseks.

2.3 Osalusvõimalused. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Põhja-Sakala vallas on head eeldused kogukonna kaasamiseks ja aktiivseks kultuurieluks. Samas vajavad tugevdamist osalusvõimalused noortele, erivajadustega inimestele ja vähemaktiivsetele piirkondadele. Vajalike

arenguhüpete saavutamiseks on oluline tagada regulaarne analüüs, koostöö ja sidus planeerimine üle elukaare ning eri sihtrühmade vajadusi arvestades.

TUGEVUSED

- Vallas tegutseb 27 kodanikeühendust ning on loodud toimiv kaasamissüsteem külade ja kogukondade ümarlauana. Valla toel toimub tunnustamine, infovahetus ja toetusmeetmed.
- Vallas on 5 rahvamaja/kultuurimaja ja 9 raamatukogu harukogu, mis katavad laia tegevusvaldkonda (kontserdid, näitused, ringid, kino, muuseumid). Hoolitsetakse rahvakultuuri ja kultuurisündmuste toimimise eest.
- Valla kaks munitsipaalhuvikooli, mitmed spordiklubid, noortekeskused ja koolide juures pakutavad huviringid katavad kõik huvitegevuse valdkonnad ning pakuvad mitmekülgset tegevust kõigile huvitatud noortele.

NÕRKUSED

- Pidev ja läbimõeldud koostöövõrgustik vajab tugevdamist ning mitmed toetavad tegevused (nt kriisikoolitused) on olnud ühekordsed.
- Puudub strateegiline lähenemine eri vanuserühmadele ja elukaare põhine planeerimine.

3. Universaalsete teenuste kättesaadavus ja kvaliteet

3.1 Tervishoiuga seotud universaalsed teenused

3.1.1 Nõustamisteenuste kättesaadavus

Psühholoogiline individuaalnõustamine

Kirjeldused ja hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Kohapeal on võimalik tasulist teenust saada nädalavahetusel Võhmas. Perearsti või eriarsti suunamisega on teenus on kättesaadav üldjuhul Viljandis või Tartus. Sotsiaalosakonnal on olemas koostööpartner, kes vajadusel nõustab inimesi ja lapsi traumade ja leina puhul ja muude vaimse tervise probleemide korral. Psühholoogilise nõustamise vajadus on kasvav, vajadust suurendab veelgi koroonapandeemia. Tõusnud on inimeste stressi ja ärevuse tase. Teenuse vajadus on oluliselt suurem, kui on teenuse pakkujaid. Psühholoogi olemasolu haridusasutustes on järjest suurenev, ka lasteaiad vajaksid oma psühholoogi teenuse osutajat, nõustamist vajavad nii lapsed, noored kui ka lapsevanemad. Koolipsühholoogi teenus on noorele kättesaadav ka ilma vanema nõusolekuta. Nõustamisteenuse vajalikkust näevad ka kooliõed. Vaimse tervise häiretega on seotud palju stigmasid, millele vastu astumine on paljudele raske katsumus ja teenusele jõudmiseks on vaja teha palju teavitustööd nii kogukondades kui individuaalselt. Sage on, et inimesed ei julge abi paluda ja kui lõpuks pöördutakse, siis varjutakse, sest kardetakse tuttavale end avada. Vaimse tervise nõustamise vajaduse kasvu näitavad ka 2020. ja 2021 aastal töösse läinud esmase vaimse tervise nõustamised - Peaasi.ee, vabatahtlike vaimse tervise nõustajate projekt, ohvriabi. Tugila ja NGTS programmis on tulnud välja psühholoogi teenuse vajadus NEET-noortele, motiveerimaks neid uuesti kooli või tööle minema. Vaimne tervis on üks olulisemaid heaolu ja igapäevase toimetuleku aspekte. Tähelepanuta jäetud vaimse tervise probleemid pigem süvenevad ning võivad kujuneda toimetulekut raskendavaks või halvavaks häireks. Võtmesõna on varajane märkamine ja teadlikkuse tõstmine.

Rahastusmudel

Üldjuhul inimesele tasuline. Psühholoogi teenust on võimalik saada töötuna registreeritud töötul ka töötukassa kaudu. Vähekindlustatutel on võimalik taotleda Põhja-Sakala Vallavalitsuselt täiendavat sotsiaaltoetust teenusele saamiseks ja valla eelarvest maksmiseks. Vägivalla juhtumite puhul teeb vald koostööd ohvriabiga, kelle kaudu on võimalik ohvril saada psühholoogilist nõustamist. Psühholoogilise individuaalnõustamise teenuse rahastamismudel sõltub teenuse osutajast ning omaosalus teenuse eest võib varieeruda sõltuvalt konkreetsest teenusest.

Inimkeskus

Vajadus on koduga täiendavat teavet ja teha koostööd Põhja-Sakala valla sotsiaalosakonnaga ning ekspertidega, et välja töötada ja rakendada meetmed, mis tagavad erivajadustega inimestele ligipääsu teenustele.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Psühholoogiline perenõustamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Perearsti või eriarsti suunamisega on teenus on kättesaadav üldjuhul Viljandis või Tartus. Sotsiaalosakonnal on olemas koostööpartner, kes vajadusel nõustab peresid ja lapsi traumade ja leina puhul ja muude vaimse tervise probleemide korral. Psühholoogilise nõustamise vajadus on kasvav.

Rahastusmudel

Üldjuhul inimesele tasuline. Teenust on võimalik saada töötuna registreeritud töötul ka töötukassa kaudu. Vähekindlustatutel on võimalik taotleda Põhja-Sakala Vallavalitsuselt täiendavat sotsiaaltoetust teenusele saamiseks ja valla eelarvest maksmiseks. Vägivalla juhtumite puhul teeb vald koostööd ohvriabiga, kelle kaudu on võimalik ohvril saada psühholoogilist nõustamist.

Inimkeskus

Psühholoogilisele perenõustamisele on võimalik suunata erivajadusega inimene asukohta, kus on tagatud vajadustele lähtuv ligipääs. Samuti on võimalik suunata pere erinevates keeltes, nt inglise, vene jne keeles toimuvale nõustamisele, et tagada keeleline sobivus ja arusaadavus.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Sõltuvusprobleemidega isikute ja perede psühholoogiline nõustamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Teenus kättesaadav Viljandis. Teenus on aga inimesed pigem ei soovi kasutada, puudub probleemikriitika. Inimesi teenust vajaks on. Ainult lapse aitamine ja nõustamine ei pruugi alati anda häid tulemusi. Olulised on lapsevanema oskused ja teadmised, kuidas omalt poolt lapse toimetulekut toetada.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine toimub kohaliku omavalitsuse (KOV) poolt eraldatavast eelarvest ning pere omaosalusest

Inimkesksus

Ligipääs erivajadusega inimesele ei ole teada. Sõltuvusprobleemidega isik ja pere on võimalik suunata erinevates keeltes, nt inglise, vene jne keeles toimuvale nõustamisele, et tagada keeleline sobivus ja arusaadavus.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

☐ Väga halb
 ☒ Halb
 ☐ Pigem halb
 ☐ Pigem hea
 ☐ Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Kriisinõustamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vallas puudub kohapeal kriisinõustamine, kuid on võimaldatud erinevate teenuste osutajate juures.

Rahastusmudel

Vallavalitsuse sotsiaalosakond hindab inimese kriisinõustamise vajadust ning vajadusel pakutakse abivajajale tuge ja abi.

Inimkesksus

Ligipääs erivajadusega inimesele ei ole teada. Kriisinõustamiseks on võimalik suunata inimene erinevates keeltes, nt inglise, vene jne keeles toimuvale nõustamisele, et tagada keeleline sobivus ja arusaadavus

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

☐ Väga halb
 ☒ Halb
 ☐ Pigem halb
 ☐ Pigem hea
 ☐ Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Eneseabi grupid (grupinõustamine)

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vallas puudub kohapeal eneseabi nõustamise teenus, kuid erinevate teenuste osutajate juures mujal on võimalik leida vastavat abi. Koolides tegeleb sotsiaalpedagoog väikeklasside õpilaste omavahelise suhtluse nõustamisega. Väikeklassis mõnele lapsele pakutakse eraviisilist nõustamist, mille eesmärk on individuaalselt toetada ja juhendada last tema konkreetsetes vajadustes.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine toimub ka kohaliku omavalitsuse (KOV) poolt eraldatavast eelarvest.

Inimkesksus

Ligipääs erivajadusega inimesele ei ole teada. Eneseabi gruppidesse on võimalik suunata inimene erinevates keeltes, nt inglise, vene jne keeles toimuvale nõustamisele, nt Tartus, et tagada keeleline sobivus ja arusaadavus.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Raseduskriisi nõustamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Raseduskriisi nõustamine Põhja-Sakala vallas puudub. Vajadusel on võimalik abivajaja suunata sobiva teenusepakkuja juurde, lähim teenusepakkuja on Viljandis.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine toimub Haigekassa poolt.

Inimkesksus

Ligipääs erivajadusega inimesele ei ole teada. Raseduskriisi nõustamiseks on võimalik suunata inimene erinevates keeltes, nt inglise, vene jne keeles toimuvale nõustamisele, nt Tartusse, et tagada keeleline sobivus ja arusaadavus.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Noorte seksuaaltervise alane nõustamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Noorte seksuaaltervise nõustamisega tegeleb vähesel määral kooliõde. Lapsevanema nõusolekul teostatakse HPV-viiruse vaktsineerimist alates 6.klassist. Noortenõustamise lähim teenusepakkuja on Viljandis.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine toimub Haigekassa poolt.

Inimkesksus

Ligipääs erivajadusega inimesele ei ole teada. Noorte seksuaaltervise alaseks nõustamiseks on võimalik suunata inimene erinevates keeltes, nt inglise, vene jne keeles toimuvale nõustamisele, nt Tartusse, et tagada keeleline sobivus ja arusaadavus.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Pere- ja beebikool

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vallas puudub pere- ja beebikool. Sotsiaalosakonna kogemusel on teenus vajalik ja selle vastu on huvi tuntud. Teenuse võimalik saada Viljandis

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine toimub Haigekassa poolt. Isiku enda rahastus, KOVi osalus.

Inimkesksus

Ligipääs erivajadusega inimesele ei ole teada.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

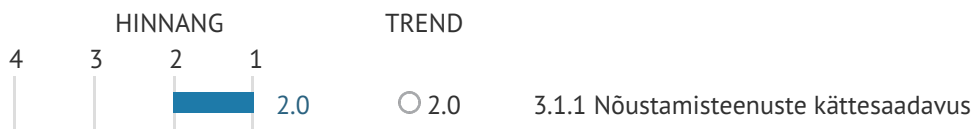
Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Sotsiaalvaldkonna töötajad tegelevad kiireloomuliste sekkumistega, et teha lisaks esmaseid vaimse tervise nõustamisi (sessiooni pikkus, regulaarsus ja pikaajalisus), vajadus selle järgi kasvab. Teenuse võimaldamiseks on vajalik sotsiaalvaldkonna töötajate ja teenistujate koolitamine esamse vaimse tervise ja psühholoogilise nõustamise teostamiseks. Puudu on psühholoogi teenusest terve elukaare ja erinevate sihtgruppide osas.

Arendamist vajavad nõustamisteenused (vaimne tervis, psühholoog, kriisinõustamine) valla kodanikele arengukriisidest lähtuvalt. Teenuste kättesaadavus hoiaks ära süvenevad raskused toimetulekus. Uute koostöö võimaluste leidmine abi saamiseks.

3.1 Tervishoiuga seotud universaalsed teenused. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Üldarstiabi teenuse osutamise tulevik on väga ebakindel. Kui mingil põhjusel arst loobub teenuse osutamisest, siis uut arsti leida on väga raske.

Koolilaste tervisekäitumine algab sünnist ja kujundatakse lapsevanema ja haridusasutuste poolt. Vaimne tervis on üks olulisemaid heaolu ja igapäevase toimetuleku aspekte. Tähelepanuta jäetud vaimse tervise probleemid pigem süvenevad ning võivad kujuneda toimetulekut raskendavaks või halvavaks häireks. Võtmesõna on varajane märkamine ja teadlikkuse tõstmine, eriti oluline on see eelkooliealiste laste puhul. See on ainus viis ennetamiseks hilisemaid probleeme.

Puudu on psühholoogi teenusest terve elukaare ja erinevate sihtgruppide osas.

Arendamist vajavad nõustamisteenused (vaimne tervis, psühholoog, kriisinõustamine) valla kodanikele arengukriisidest lähtuvalt. Teenuste kättesaadavus hoiaks ära süvenevad raskused toimetulekus.

TUGEVUSED

- Tervisekeskuse olemasolu
- Koolid on kaetud kooliõe teenusega
- Sotsiaaltransporditeenuse olemasolu ja toimimine

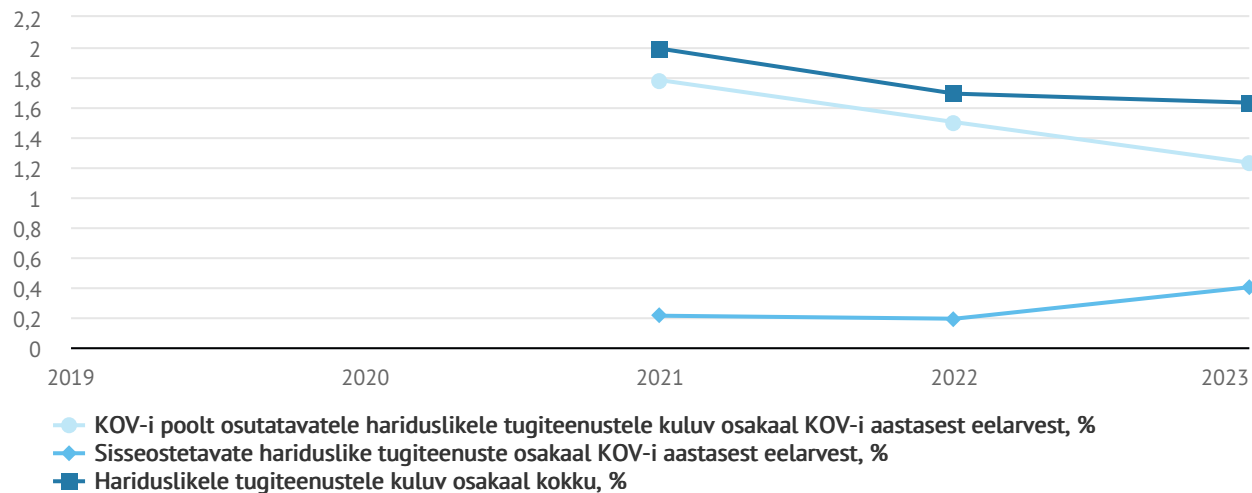
NÕRKUSED

- Perearstiteenuse puudumine kohapeal mitmes valla piirkonnas. Perearstide vananemine ja noorte perearstide mittesoovimine tööle tulla hajaasustusega piirkonda.
- Üldarstiabi-, eriarstiabi- ja apteegiteenusele ligipääsetavus, aeg ja kaugus, erinevatel sihtgruppidel erinevad probleemid ligipääsetavusega, nt töötaval inimesel raske pääseda, õhtusel ajal vähe.
- Vaimse tervise nõustamise, psühholoogilise nõustamise ja kriisinõustamise ja eneseabigruppide vajadusel põhineva kättesaadavuse puudumine. Pole teenuseosutajaid. Toetavate teenuste puudumine eelkooliealistele lastele ja nende vanematele. Varajane märkamine!

3.2 Haridusega seotud teenused

3.2.1 Hariduslikud tugiteenused

Teenused

Joonis 3.2.1.a Hariduslike tugiteenuste protsent KOV eelarvest

Eripedagoog

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Õpilaste arv, kes teenust vajaksid vastavalt Rajaleidja otsusele on koolides 112 õpilast ning lasteaedades 14 last. Praeguse seisuga on meie koolides eripedagoogidega täidetud 2,82 ja lasteaedades 0,33 töökohta. Vajadus koolides oleks aga veel vähemalt 2-3 ja lasteaedades 1 eripedagoogi järele. Võhma Lasteaias on loodud tasandusrühm, kus on olemas mitmekülgne abi erivajadusega lastele.

Rahastusmudel

Eripedagoogid on haridusasutuse koosseisus.

Inimekesksus

Võhma koolis ja lasteaias ning Olustvere lasteaias on olemas ligipääsud liikumisraskustega noortele nii ruumidesse kui ka tugispetsialisti võimalus. Suure-Jaani Kooli Suure-Jaani õppehoones on võimalik pääseda esimesele korrusele, teistes sama asutuse õppekohtades ligipääsetavusvõimalused puuduvad. Kirivere Kooli hoonesse ei ole hetkel võimalik ratastooliga pääseda, kuid 2025-2026 aasta ümberehitamise käigus on plaan kaldtee ehitada. Lahmuse ja Kõpu mõisates asuvad koolimajad on vanad mõisahooned ning nendele on keeruline ligipääsetavusvõimalusi luua.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Psühholoog

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Vajadus oleks suur, sest Rajaleidja otsusega on teenus määratud 33 õpilasele, kuid reaalset on psühholoog olemas ainult Kirivere Koolis 0,25 töökohta.

Rahastusmudel

On kooli töötajate koosseisus.

Inimkesksus

Teenust on võimalik pakkuda esimesel korrusel, seega liikumispuudega kliendi puhul saaks vajadusel maja ees olevast kolmest trepiastmest üles tulemiseks kasutada mobiilseid kaldteid.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Logopeed

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Õpilaste arv, kes teenust vajaksid vastavalt Rajaleidja otsusele on koolides 42 õpilast ning lasteaedades 25 last. Praeguse seisuga on meie koolides logopeedidega täidetud 2,06 ja lasteaedades 3 töökohta. Kuna aga logopeedilise abi järele on tegelikkuses suurem vajadus kui ainult Rajaleidja otsuse saanud lapsed, siis oleks lasteaedadesse juurde vaja veel 2-3 logopeedi.

Rahastusmudel

Logopeedid on asutuse töötajate koosseisus.

Inimkesksus

vt Eripedagoogi Inimkesksuse tekst.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Sotsiaalpedagoog

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Õpilaste arv, kes teenust vajaksid vastavalt Rajaleidja otsusele on koolides 91 õpilast. Praeguse seisuga on meie koolides sotsiaalpedagoogidega täidetud 4,3 töökohta. Põhja-Sakala kooli töötajate koosseisus on olemas sotsiaalpedagoog väikeste koormustega, kuid nõudlus on tunduvalt suurem.

Rahastusmudel

on asutuse koosseisus.

Inimkesksus

Võhma koolis ja Suure-Jaani Kooli Suure-Jaani õppehoones on olemas ligipääs liikumisraskustega noortele nii kooli ruumidesse kui ka tugispetsialisti võimalus. Lahmuse Koolis teenus olemas erivajadusega noortele, kuid hoonesse ei ole võimalik pääseda ratastooliga või liikumispuudega inimesel.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Pikapäevarühm

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

On kõikides koolides olemas vähemalt esimesele kooliastmele.

rahastusmudel

Koolide eelarvest.

Inimkesksus

Kõik haridusasutuse õpilased vastavalt kehtestatud klassidest võivad osaleda.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Õpilaskodu

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Õpilaskodu on olemas Lahmuse Kooli juures, kus õpivad 64 õpilast. Nii meie oma valla kui ka naabervaldade erivajadusega noored õõbivad kõik koolinädala jooksul õpilaskodus, sest seal on neile tagatud kogu vajalik tugisüsteem.

Rahastusmudel

Riikliku toetuse ning laste sissekirjutusejärgse omavalitsuse rahastuse alusel.

Inimkesksus

Kahjuks on vanasse mõisahoonetesse loodud koolil ja õpilaskodul nii sissepääsuks kui ka korruste vahel liikumiseks ainukeseks teeks trepid.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Karjäärinõustamine ja karjääriinfo

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Maakondliku töötukassa karjäärinõustaja poolt nõustatakse kõiki 8.-9. klassi noori vähemalt ühel korral individuaalselt. Samuti on koolides olemas nii karjääriõpetuse kui ka ettevõtlusõppe ainekavad.

Rahastusmudel

Töötukassapoolne karjäärinõustaja teenus on koolidele tasuta. Karjääriõpetuse ja ettevõtlusõppe õpetajate töötasu maksab kool.

Inimkesksus

Kõik vastavate klasside noored saavad osaleda hoolimata erivajadusest.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeske lähenemise aspektidega.

Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeske lähenemise aspektidega.

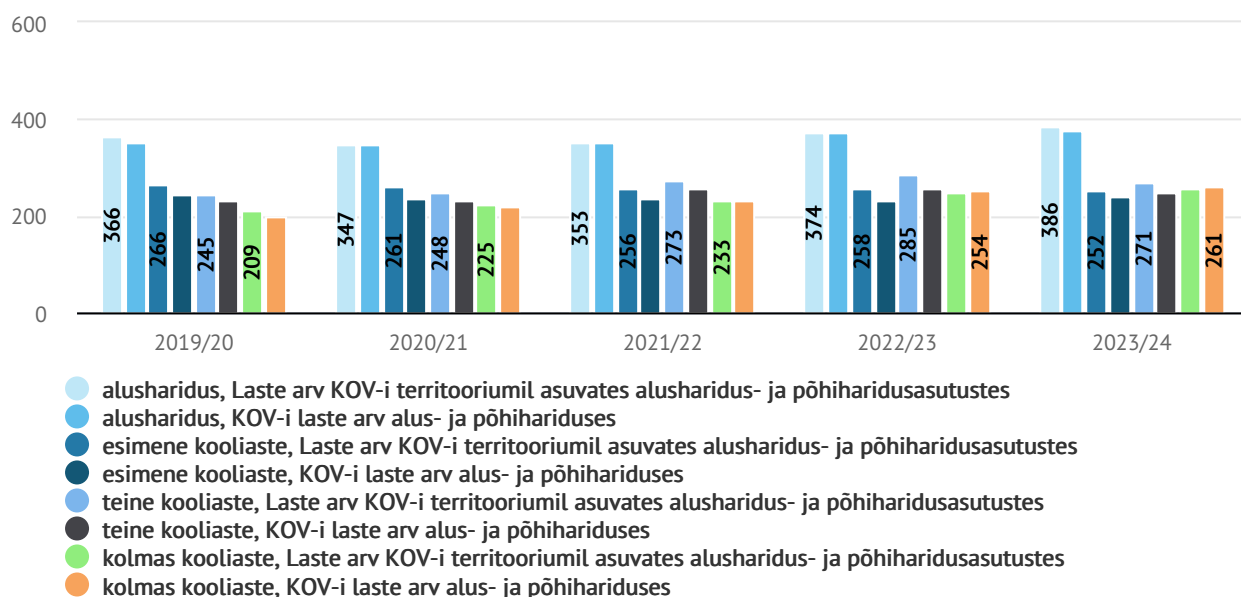
Analüüs

Põhja-Sakala valla Lahmuse koolis õpivad erivajadusega lapsed RÕK ja LÕK õppekava alusel, kuid intellekti- ja/või liitpuudega laste hariduse osas toimub koostöö Viljandi vallas asuva Jaagu Lasteaed-Põhikooliga (põhiosa summast sisseostetud teenuste reall).

Vajadus tugispetsialistide järele on haridusasutustes suurem kui on vastava haridusega töötajaid selles valdkonnas, kuid see on üleriigiline probleem. Ootame oma tugispetsialistide ridadesse eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi.

Vald on loonud tugispetsialistide ja noorte õpetajate toetamiseks toetuse, mida määratakse Kõrgharidusega noorele õpetajale ja tugispetsialistile toetuse taotlemise, maksmise ja tagasinõudmise korra alusel. <https://www.riigiteataja.ee/akt/420072023009>.

3.2.2 Laste arv alus- ja põhihariduses

	2019/ 20	2020/ 21	2021/ 22	2022/ 23	2023/ 24
alusharidus, Laste arv KOV-i territooriumil asuvates alusharidus- ja põhiharidusasutustes	366	347	353	374	386
alusharidus, KOV-i laste arv alus- ja põhihariduses	352	347	352	371	375
esimene kooliaste, Laste arv KOV-i territooriumil asuvates alusharidus- ja põhiharidusasutustes	266	261	256	258	252
esimene kooliaste, KOV-i laste arv alus- ja põhihariduses	244	236	236	233	239
teine kooliaste, Laste arv KOV-i territooriumil asuvates alusharidus- ja põhiharidusasutustes	245	248	273	285	271
teine kooliaste, KOV-i laste arv alus- ja põhihariduses	233	233	258	255	249
kolmas kooliaste, Laste arv KOV-i territooriumil asuvates alusharidus- ja põhiharidusasutustes	209	225	233	247	257
kolmas kooliaste, KOV-i laste arv alus- ja põhihariduses	199	221	230	254	261

Joonis 3.2.2.a Laste arv haridusasutustes ja lastehoius. Haridustasemete (alusharidus (sh lastehoid) esimene, teine ja kolmas kooliaste) ja aastate lõikes

Allikad: Haridussilm; KOV

Tabel 3.2.2.1 Laste arv haridusasutustes ja lastehoius. Haridustasemete (alusharidus (sh lastehoid) esimene, teine ja kolmas kooliaste) ja aastate lõikes

	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
alusharidus kov lapsed	352	347	352	371	375
1 kooliaste	244	236	236	233	239
2 kooliaste	233	233	258	255	249
3 kooliaste	199	221	230	254	261
alusharidus kov territooriumil	366	347	353	374	386
1. kooliaste	266	261	256	258	252
2. kooliaste	245	248	273	285	271
3. kooliaste	209	225	233	247	257

Allikad: Haridussilm; KOV

Analüüs

Ligi 90% valla sissekirjutsega lastest õpib oma valla haridusasutustes.

Nii alushariduses kui ka 1.- 2. kooliastmes on väljaspool valda sissekirjutusega laste arv veidi suurem kui meie oma laste õppimine mujal valla koolides.

3. kooliastmes on aga meie laste õppimine mujal suurem kui teiste valdade sissekirjutusega laste arv.

3.2.3 Laste arv üldkeskhariduses ja kutsehariduses

Analüüs

Valla territooriumil asub Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool, milles saavad haridust omandada nii oma valla lapsed kui ka teiste valdade noored.

Samuti on vallal olemas oma munitsipaalgümnaasium, mille andmed kajastuvad tabelis. Rohkem kui pooled valla sissekirjutusega gümnaasiumis käivaid noori õpib aga maakonaakeskustes olevates riigigümnaasiumites (Viljandis ning Põltsamaal enamasti).

3.2.4 Alushariduse ja lastehoiu kättesaadavus

Alushariduse ja lastehoiu kättesaadavus

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Valla lasteaedades on õppekohti piisavalt ning lastehoiu teenust ei pakuta. Teenuse kasutajate arv on aastate jooksul veidi suurenenud, sest viimase kahe aasta jooksul on avatud 2 lasteaiarühma: Vastemõisa lasteaeda sõimerühm ning Võhma Lasteaeda tasandusrühm. Alusharidusteenus on kätte saadav üle KOVi ning suuremates asulates ning linnades on rohkemate rühmadega lasteaiad.

Rahastusmudel

Alusharidus on KOV-i rahastusel. Lapsevanem maksab toiduraha ning väikese osalustasu.

Inimkesksus

Olustvere, Kõpu ja Võhma Lasteaedades on ligipääsetavus erivajadusega inimestele olemas. Mõnedes on võimalik kasutada teisaldatavaid kaldteid, kuid püsivad lahendused puuduvad.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Põhja-Sakala valla lasteaedades ei ole praegu ootejärjekordi, sest viimase kahe aasta jooksul on avatud kaks uut lasteaiarühma.

Suure-Jaani lasteaia filiaal, kus on hetkel kaks rühma, vajaks kas suuri investeeringuid olemasolevasse hoonesse või siis teiste lasteaedade juurde uute rühmade loomist, et paigutada sealses lasteaias käivad lapsed lähedalasuvatesse lasteaedadesse.

Lisaks oleks vaja parendada nende lasteaedade ligipääsetavust, kus ligipääsetavuse võimalusi hetkel veel ei ole.

3.2.5 Haridusteel püsimine

Analüüs

Koolihariduse katkestajate protsent põhihariduse baasil on püsinud 0,1-0,4 vahel ning keskhariduse osas 5 % juures. Kokkuvõtvalt: protsendid on püsinud stabiilselt madalad.

3.2.6 Koolikohustust mittetäitvate lastega tegelemine

Valla või linna rakendatavad meetmed koolikohustuse täitmise tagamiseks

Hinnangud

Tark planeerimine

Täpsustatakse andmeid, kui laps on märgitud EHISes koolikohustuse mittetäitjaks ning enamasti selgub, et laps õpib välismaal või on koolieelik, kelle haridustee algab alles käesoleval aastal. Samuti kui tuleb koolist info, et on tekkinud õpilane, kes puudub koolist pikemalt aega põhjusega, uurib lastekaitse spetsialist tausta ning pakub lapsele ja perele võimalikke toetavaid meetmeid, et laps siiski jätkaks oma haridusteed.

Toetavad tegevused

Enamasti tegeleb valla lastekaitse spetsialist taustauuringute läbiviimisega, täpsustab, kas laps on ka tegelikult koolikohustust mittetäitev ning seejärel pakub perele ja lapsele toetavaid meetmeid vastavalt vajadusele.

Valdkonna olukorda ja vastavust vajadustega ei analüüsita regulaarselt.

Toetavate tegevuste planeerimine ja elluviimine ei ole kooskõlas vajadustega.

○ ○ ○ ○
Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Valdkonna olukorda ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Toetavate tegevuste planeerimine ja elluviimine on kooskõlas vajadustega.

Analüüs

Põhjendamata puudumiste puhul tegeleb lapse ja perega kõigepealt kool, siis lastekaitse spetsialist koostöös kooliga.

Maapiirkonna koolides märgatakse koolikohustusest eemale jääjaid kiiresti ning taustasüsteem on lihtsamini hallatav. See aga ei tähenda, et abivajajaid ei oleks.

3.2.7 Keskhariduse ja kutsehariduse omandamise toetamine

Keskhariduse ja kutsehariduse omandamise toetamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

KOV territooriumil on olemas munitsipaalgümnaasium ning kutsekool. Kutsekoolis õpivad õpilased üle vabariigi kuid gümnaasiumis pigem oma valla ning naabervaldade noored. Põhja-Sakala valla sissekirjutusega gümnaasiumides õppivatest noortest üle poole käivad naabermaakondade keskustes olevates riigigümnaasiumides: Viljandis ja Põltsamaal.

Inimkeskus

Mõlemal koolil on olemas ligipääsetavus hoonesse sissepääsuks, kuid korruste vahel liikumiseks mitte.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Kutsekoolis õppivate noorte arv statistika järgi on suurem kui valla munitsipaalkoolis õppivate noorte arv, kuid kuna kutsekoolis on mujalt õppijate arv kordi suurem kui valla sissekirjutusega noorte arv, siis need arvud ei kajasta tegelikku gümnaasiumis õppijate arvu.

Pigem eelistavad põhikooli lõpetanud noored kohe peale kooli lõpetamist õppida pigem üldkeskharidust pakkuvates koolides. Peale põhikooli lõpetamist jäänud pausi aga liigutakse kutseharidust pakkuvatesse koolidesse.

3.2.8 Koolivägivalla ja koolikiusamise ennetamine

Olukord KOV-is

Hinnang

Olukord

2024. aastal läbi viidud uuringu põhjal 4. klassi vastanutest umbes 30% ning 8. klassi vastanutest umbes 10% lastest tunneb, et neid on koolis kiusatud.

Kiusamist viimase kahe nädala jooksul on kogenud rohkem kui veerand õpilastest nii 4. kui 8. klassis.

Kiusamist on viimase nädala jooksul kogenud alla kümne protsendi õpilastest nii 4. kui 8. klassis.

Koolivägivalla ja koolikiusamise ennetamine

Hinnangud

Ennetavad tegevused

Koolivägivalla ja koolikiusamise ennetamisega tegeletakse valla koolides järgnevalt: Tervisenõukogud on olemas Suure-Jaani Koolil ning Võhma Koolil. KiVa meekonnad Kirivere Koolil ja Olustvere Põhikoolil. Liikuma Kutsuva Kooli meeskond Kõpu Põhikoolil. Samuti on olemas igal koolil vähemalt üks tõenduspõhine programm või metoodika, mida kasutatakse: Kirivere Kooli: KiVa Kõpu Põhikool: Hea Kool/Hea Lasteaed ning Liikuma Kutsuv Kool Suure-Jaani Kool + Gümnaasium: TEK kool, VEPA, KiVa, TORE, Ettevõtlik Kool Olustvere Põhikool: KiVa Võhma Kool: TEK kool, kiusamisest Vabaks (lillad karud) Lahmuse Kool: EEO tervisliku eluviisi programm, VEPA

Juhtumi lahendamine

Kõikides koolides on vähemalt üks kiusamist ennetav programm (KiVa, VEPA, TEK, TORE jne). Mitu kooli on liitunud programmidega, mis arendavad sotsiaal-emotsionaalseid oskusi ja loovad positiivse koolikeskkonna (nt Hea Kool, Liikuma Kutsuv Kool).

Toetavad tegevused

Toetavate tegevuste pakkumises on veel palju puudujääke, kuid KOV on

püüdnud suunata abivajajaid erinevate teenuste ja nõustamiste juurde: psühholoogiline nõustamine, kriisinõustamine ning pereteraapia. Puudub järjepidev teavitust vanematele ja kogukonnale, mis aitaks tõsta teadlikkust, märgata varakult ja sekkuda õigel ajal. Lisaks vajavad tähelepanu ka koolikiusajad ja nende pered, et vähendada kordumise riski. Koolivägivalla teemaline kommunikatsioon kogukonnale on vähene ja pigem projektipõhine.

Ennetavaid teenuseid ei ole piisavalt. Tugi abivajajatele ei ole piisav. Toetavad tegevused on ühekordsed.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Ennetavad teenused on piisavalt ja vastavad vajadustele. Tugi abivajajatele on kättesaadav ja vastab vajadustele. Toetavad tegevused on läbimõeldud ja järjepidevad.

Analüüs

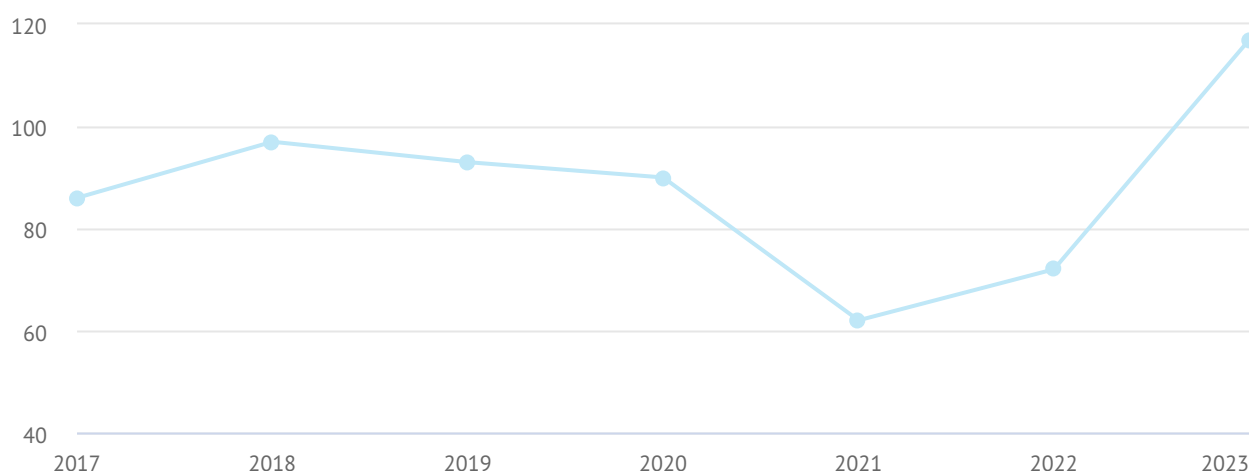
Hetkel puudub vallas piisavalt kättesaadav ja järjepidevalt rahastatud tugiteenuste võrgustik (psühholoogiline nõustamine, kriisinõustamine, pereteraapia), mis toetaks nii kiusamise ohvreid, kiusajaid kui ka peresid. Vajalik on teenuste kättesaadavuse laiendamine ning eraldi tähelepanu noorte vaimse tervise toele.

Kiusajatega süsteemne töö on killustatud või puudulik. Tuleb luua individuaalsed sekkumiskava ja kaasata tugispetsialiste, kes toetaksid käitumisprobleemidega lapsi ja nende vanemaid.

Kuigi koolides rakendatakse mitmeid programme (KiVa, VEPA, TORE jne), puudub nende mõju hindamine ja järjepidev järelevalve. Vajalik on hinnata programmide toimivust, levikut ning õpetajate ja personali koolitusvajadusi.

3.2.9 Kaasava hariduskorralduse rakendamine

Hariduslike erivajadustega õpilaste arv koolides

Joonis 3.2.9.a HEV lapsed

Kaasava hariduskorralduse rakendamine

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Enamus HEV õpilasi õpib elukohajärgses haridusasutustes, kus on arvestatud õppurite individuaalsete akadeemiliste ja sotsiaalsete võimete ja vajadustega ning tagatakse võimalusel vajalike tugisüsteemide kättesaadavus. Vajadusel pakutakse tuge ka peredele nii nõustamisele suunamise, kui programmides osalemise võimaldamisega. Erivajadustega lastele, kes on sunnitud õppima mujal, pakutakse tuge koolitranspordi võimaldamisel. 2024. aastal tehti taotlus ka riigi poolt eraldatavale toetusele, et parandada koolides tingimusi kaasava hariduse läbi viimiseks.

Rahastusmudel

Suur osa HEV laste toetamiseks mõeldud rahastusest tuleb riikliku rahastuse kaudu, kuid KOV on panustanud omalt poolt tugivõrgustike haldamise, lastekaitse spetsialisti ning transpordi korraldamisega. Samuti rahastab 2025. aastasse planeeritavat Gordoni Perekooli programmi toimumist.

Inimkeskus

Nii tava kui ka erivajadustega lastele pakutakse koolis käimiseks vallapoolset transporti koolibusside näol ning erivajadustega lastele, kes vajavad transporti erikooli jõudmiseks, on KOVi poolt korraldatud eraldi transport.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

○ ○ ● ○
Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Kui oleks võimalik palgata haridusasutustesse kvalifikatsiooniga tugispetsialiste, siis see on esimene samm, mida KOV teeks. kuna aga tugispetsialiste on puudu üle vabariigi, siis tuleb saada hakkama olemasolevate spetsialistidega.

KOV on loonud alustavatele tugispetsialistidele toetusstipendiumi.

KOV osaleb maakondlike tugispetsialistide erialagruppide tegevuse rahastamises.

3.2.10 Lapsed hariduslike erivajadustega õpilaste koolides

Tabel 3.2.10.1 Lapsed erivajadustega õpilaste koolides

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lapsed erivajadustega õpilaste koolides	27	26	25	27	27	29	29

Allikad: KOV

4. Haavatavate (riskis) sihtrühmadega tegelemine

4.1 Sotsiaalteenused ja -toetused

4.1.1 KOV osutatavad sotsiaalteenused

KODUTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vald on hajaasustusega ja kahe väikelinnaga piirkond. Teenusega on kaetud kogu valla ulatuses. Teenuse osutajaks on vald läbi oma allasutuse Põhja-Sakala sotsiaalteenuste keskus. Näiteks 2020. aastal on 56st teenuse saajast mehi 14. Valdavalt osutatakse teenust 1-2 korda nädalas. Teenuse vajadus on intensiivsem sügis/talvisel perioodil, kui vajatakse abi küttepude tuppa toomisel ja kütmisel ning libeduse tõttu on raskendatud esmavajaliku toomine kauplusest. Teenuse vajadus tuleneb ka maapiirkonnas elamisest - eemal kauplustest, ametiasutustest ja perearsti vastuvõtukohtadest ning Võhma linnas takistab inimese toimetulekut iseseisval elamisel eluruumi paiknemine 4.-5ndal korrusel.

Rahastusmudel

Teenust suures osas finantseerib omavalitsus, inimese omaosalus valla elanikele on 16/6 eurot kord. Teenuse finantseerimise komponendid on: töötajate palk, transpordivahendid, päevakeskuse juhataja palk ja muu kulu, mis on otseselt teenuse osutamiseks vajalik (nt tööriided, isikukaitsevahendid jmt).

Inimkeskus

Teenust osutatakse tööpäevadel ja päevasel ajal, teenust osutatakse vajadusel ka öhtusel ajal ja nädalavahetusel. Hajasustesse tõttu on raskendatud teenuse osutamine mitmel korral päevas, nt kui inimene vajaks toidu tegemist 3 korda päevas. Pikkade vahemaade tõttu on oluline, et igal hoolekandetöötajal on teenuse osutamiseks kasutada transpordivahend (sõiduauto). Teenuse osutamist mõjutavad pikad vahemaad ja aja kulu transpordile.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

VÄLJASPOOL KODU OSUTATAV ÜLDHOOLDUSTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Teenuse saajate arvu arvestatakse inimeste põhjal, keda omavalitsus toetab üldhooldusteenuse eest tasumisel. Teenuse saajate arv on kõikuv,

olles 2019 aastal 53 inimest ning 2024 aastal 125 inimest. Teenuse saajate arv on suurenenud seoses hooldereformiga. Ooteaeg on pigem siis, kui inimene broneerib omale koha, kui toimetulek ei ole veel nii raskendatud ja on võimalik iseseisev toimetulek või kui lähedased hooldavad ja nende enda toimetulek hoolduse tõttu hakkab halvenema ning kolmas põhjus on see, et soovitakse kindlasse hooldekodusse minna. Kiirel teenusevajaduse korral, liigub inimene sinna teenusele kus parajasti vabakoht on. Võimalus on liikuda soovitud kohale kui koht vabaneb. Kohalikul omavalitsus osutab ka ise teenust.

Rahastusmudel

Teenuse eest tasub esimeses järjekorras isik ise enda sissetulekute või varast saadava sissetulekuga. Perekonnanaseadusega on pandud ülalpidamiskohustus ülanejatele ja alanejatele isikutele (vanemad, lapsed, lapselapsed. Kui inimesel endal ja ülalpidamiskohustusega isikutel ei piisa vahendeid teenuse eest tasumiseks, on võimalik teha omavalitsusele avaldus teenuse eest tasumise toetamiseks. Kohalik omavalitsus võtab sel juhul kohustuse maksta puudujääv osa valla eelarvelistest vahenditest. Teenuse hind on palju kõrgem, kui isiku enda sissetulek ning sageli on ka lastel keeruline maksta puudujäävat osa, sest üldjuhul on vaja rahalisi vahendeid enda pere (s.h laste) ülalpidamiseks.

Inimkesksus

Teenuse vajadust hindab sotsiaalosakonna teenistuja, kodukülastuse käigus või saades info arstilt, õendusteenuse osutajalt.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

TÄISEALISE ISIKU HOOLDUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Olenevalt aastast 42-57 inimest aastas. Teenuse vajadus on stabiilne. Hooldaja määratakse olenevalt hoolduse tasemest ja inimese iseseisvast toimetulekuvõimest ning kui teiste teenustega ei ole võimalik aidata. Järjekord puudub. Takistuseks võib olla inimese puudumine, kes on valmis hooldajaks hakkama - aasta jooksul on seda juhtunud paaril korral.

Rahastusmudel

Omavalitsus maksab hooldajale igakuist toetust hoolduse teostamise ajal. Hooldajatoetuse suurus ei võimalda hooldajale iseseisvat majanduslikku toimetulekut.

Inimkesksus

Sisuline hindamine oluline. Hindamise viib läbi sotsiaalosakonna teenistuja inimese tavapärase (koduses) keskkonnas. Hooldus määratakse inimese soovil ning hooldatav annab nõusoleku hooldajaks määramisele. Teenuse osutamine toimub hooldatava vaba tahte alusel. Üldjuhul on lähedased kaasatud.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

TUGIISIKUTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Teenuse määratakse tegelikku vajadust arvestades. teenuste arv on aastate lõikes kõiguv 4-7 last. Täiskasvanuid ei ole teenusel. Kuna tugiisikuteenuse rahastamise süsteem ei toeta tugiisikuna töötamist, siis teenuse osutajaid on raske leida. Puudu on inimestest, kes sooviks seda tööd teha. Tugiisikute töötasu sõltub töötatud tundidest ning teenust osutatavate inimestega sõlmitakse käsundusleping, mis ei taga sotsiaalseid garantiisid. Teenuseosutaja on SA Pere kodu (lapsed).

Rahastusmudel

Teenuse on abivajaja jaoks tasuta. Teenuse osutamist finantseerib kohalik omavalitsus ja riik läbi sotsiaalkindlustusameti ning tasandus- ja toetusfondi.

Inimkesksus

Teenusevajadus on pidev. Puudu on inimressursi kes tööd teha tahaks. Lapse või pere teenuse vajadust hindab lastekaitse spetsialist, kaasatakse selleks vanemad, laps ja vajadusel võrgustikuliikmed vajaduse väljaselgitamiseks. Hindamine, tulemused ja tegevuskava sisestatakse STAR andmeregistri juhtumiplaani. Teenusele määramine toimub inimese vaba tahte alusel. Kogu protsess teenuse hindamisest kuni osutamiseni on läbi kidud koos teenuse saajaga ning laste puhul ka vanematega.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

ISIKLIKU ABISTAJA TEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Viimase kolme aasta jooksul ei ole teenust osutatud (vajadus puudub).

Rahastusmudel

Teenust finantseerib nii inimene ise kui kohalik omavalitsus, olenevalt isiku maksevõimest määratakse inimese omaosalus juhtumipõhiselt.

Inimkeskus

Teenusele suunatakse inimese soovi alusel. Omavalitsuses puudub teenuseosutaja. Teenust ostetakse sisse kolme aasta kogemusel Viljandi ja Järva maakonna teenuseosutajatelt. Koostöö toimib väga hästi.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

SOTSIAALTRANSPORT

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Sotsiaaltransporditeenust on osutatud aastatel 2018 - 2023 aasta lõikes keskmiselt 120 inimesele. Teenust pakutakse üldjuhul tööpäevadel. On perioode kus sõidud kattuvad ja teenuse osutamine on seetõttu raskendatud, eriti kui teenust on vaja osutada hajaasustuse tingimustes ja sõitude ühildamine on ajamahukas. Teenus on kättesaadav üldjuhul tööpäeviti. Eriolukordades on leitud lahendus ja inimene on saanud vajamineva teenuse. Teenuse osutajaks on Põhja-Sakala sotsiaalteenuste keskus.

Rahastusmudel

Teenus on inimestele tasuline, kehtestatud on kilomeetrihind (alates aprill 2025 on teenuse hind 0,45 eurot/km) ning määratud hinnad lähtekohast sihtkohani (nt Võhma-Tartu, Suure-Jaani-Viljandi jt). Teenuse osutamise omahind vallale on kõrgem inimese poolt makstavast. Kõrgem hind aga hakkaks mõjutama inimeste maksevõimet.

Inimkeskus

Teenuse vajaduse hindab sotsiaalosakonna teenistuja vestluse käigus ning edastab info teenuse osutajale, et inimene on õigustatud teenust saama. Kui inimene ei ole võimeline teenuse eest tasuma, võib omavalitsus osutada teenust soodustingimustel - tasuta või osalise tasumisega.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

VÕLANÕUSTAMISTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Võlanõustamisteenusele on kohalik omavalitsus suunaud 2018-2023 keskmiselt 5 inimest aastas. Tegemist on sisse ostetava teenusega. Esmase nõustamine, s.h pere eelarve koostamine, täitemenetluse dokumentide koostamise, osas nõustab sotsiaalosakonna teenistuja. Teenuse vajadus on pigem kasvav. Probleemiks on olukord, kus inimene, olles võlgu ja soovides eemale hoida võimalusest, et tema pangaarvelt automaatselt läheb maha võlgade katteks täitemenetluse raames rahalisi vahendeid, ei soovi minna võlanõustamisteenusele.

Rahastusmudel

Vallavalitsuse poole pöördunud teenust saavate inimeste võimalused teenuse eest ise maksmiseks on pigem kasinad. Vallavalitsus võimaldab saada inimese jaoks tasuta teenust 5-6 tundi. Teenuse finantseerimise hindamine on siiski pigem juhtumipõhine.

Inimkesksus

Teenusele suunatakse inimese soovi alusel. Omavalitsuses puudub teenuseosutaja. Teenust ostetakse sisse kolme aasta kogemusel Viljandi ja Järva maakonna teenuseosutajatelt. Koostöö toimib väga hästi.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

☐ Väga halb
 ☐ Pigem halb
 ☒ Pigem hea
 ☐ Väga hea

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

VARJUPAIGATEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Kolme aasta jooksul on teenust osutatud ühel korral. Teenust ostetakse vajadusel sisse Viljandi linnalt. Omavalitsus varjupaigateenust ei paku, vajab täiendavat ressursi ruumide üalpidamiskuludele ja töötajate valmisoleku tundide eest maksmiseks.

Rahastusmudel

Kohalik omavalitsus ise teenust ei osuta

Inimkesksus

Valla registris olevatele inimestele on leitud ajutised lahendused munitsipaalpindadele paigutamisega.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

☐ Väga halb
 ☐ Pigem halb
 ☒ Pigem hea
 ☐ Väga hea

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

ELURUUMI TAGAMISE TEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Teenuse vajadusega tegeletakse jooksvalt. Eluruumide vajadus tuleneb ka vaba üürituru puudumisest. Eluruume pigem müüakse, kuid ei üürita. Probleemiks on ka inimeste sissetulekute suurus, mis ei võimalda enda eluruumi soetada ja ainsaks alternatiiviks on üürimine. Võhma linnas on puudu liikumiskustega inimestele mugava ligipääsuga esimesel korrusel olevatest eluruumidest. Inimene, elades 4. või 5. korrusel, kes iseseisvalt saab hakkama oma kodus elamisega eluruumi piires, ei pääse tervises seisundi tõttu kõrgete korruste tõttu liikuma. Esimesel korrusel elamine võimaldaks iseseisvalt liikumist ka väljapool kodu ja pikemat ise hakkamasaamist. Kohalik omavalitsus pakub eluruumiteenust aitajatele aastate lõikes on arv

Rahastusmudel

Teenust finantseeritakse riigieelarvelistest vahenditest (ERF toel), valla eelarvest ja teenuse saaja omaosalusel.

Inimkesksus

Teenusele suunatakse inimese soovi alusel. Teenuse vajadust hindab sotsiaalosakonna teenistuja, kodukülastuse/vestluse ja sotsiaalnõustamise käigus.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

○ ○ ● ○
Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

MILLISEID TEENUSEID KOV LISAKS OSUTAB

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Vald osutab igapäevaelu toetamise ja toetatud elamise teenust läbi Põhja-Sakala Sotsiaalteenuste keskuse. Teenust osutatakse inimestele, kellel on püsiva kuluga psüühikahäire. Igapäevaelu toetamise teenuse eesmärgiks on inimese parima võimalikult iseseisva toimetuleku ja arengu tagamine ning ühiskonnaelus osalemise toetamine. Teenuse raames juhendatakse inimest sotsiaalsete suhete loomisel või säilitamisel, oma aja planeerimisel ja vaba aja sisustamisel, viiakse läbi tugigruppide tegevust ja toetatakse nendes osalemisel ning avalike teenuste kasutamisel ja hariduse omandamisel. Kujundatakse ja arendatakse inimese igapäevaelu- ja töösukusi ning võimaldatakse töö tegemise harjutamist. Nõustatakse tema lähedasi ja inimest ennast tema tervise ning käitumisega seotud eripäradest. Toetatud elamise eesmärk on pakkuda inimesele tuge võimalikult parima toimetuleku tagamiseks iseseisvalt elades. Inimest juhendatakse tema majapidamise korraldamisel, sh eelarve koostamisel, eluruumi kasutamise ja selle hooldamisega seotud teenuste korraldamisel ning kasutamisel. Kui inimene elab teenuse osutaja eluruumides, toetatakse inimest talle iseseisva elamispinna leidmisel ja iseseisvaks

elamiseks ettevalmistamisel.

Rahastusmudel

Teenust finantseerib riik Sotsiaalkindlustusameti kaudu valla poolt esitatud arvete alusel ja kohalik omavalitsus.

Inimkeskus

Hea koostöö sotsiaalkindlustusametiga. Teenusele suunatakse kohaliku omavalitsuse inimese, arvestatakse teenuse vajaja soovidega.

Teenuse pakkumise võimekus ei ole piisav nõudluse rahuldamiseks. Ootejärjekorrad on liiga pikad. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta inimese suutlikkust omaosalust tagada. Teenuse korraldamisel ja osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemisega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse pakkumise võimekus ületab nõudluse. Ootejärjekordi ei ole või on need mõistliku pikkusega. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab abivajaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud kõikide inimkeskuse aspektidega.

Analüüs

Kõikide osutatavate teenuste vajaduse hindamise puhul kaasatakse inimest ning vajadusel inimesi lähedasi, et inimese abivajadust hinnata. Teenuste osutamisel on kogu protsessi vältel inimene kaasatud. Teenuse osutamise aluseks on tavaliselt inimese soov abi saada, koos sotsiaaltöötaja või lastekaitsetöötajaga leitaks parimad võimalused abi saamiseks.

Eriolukord ning COVID on mõjutanud teenuste osutamist. Võrreldes kevadega 2020 on vald 2021 aastal kõrgleviku ajal olnud rohekm ette valmistunud ning teenuste osutamine sujub. Kontakti vähendamine seab teenuse osutajale lisakoormuse ning paneb otsima teisi väljundeid teenuse osutamiseks.

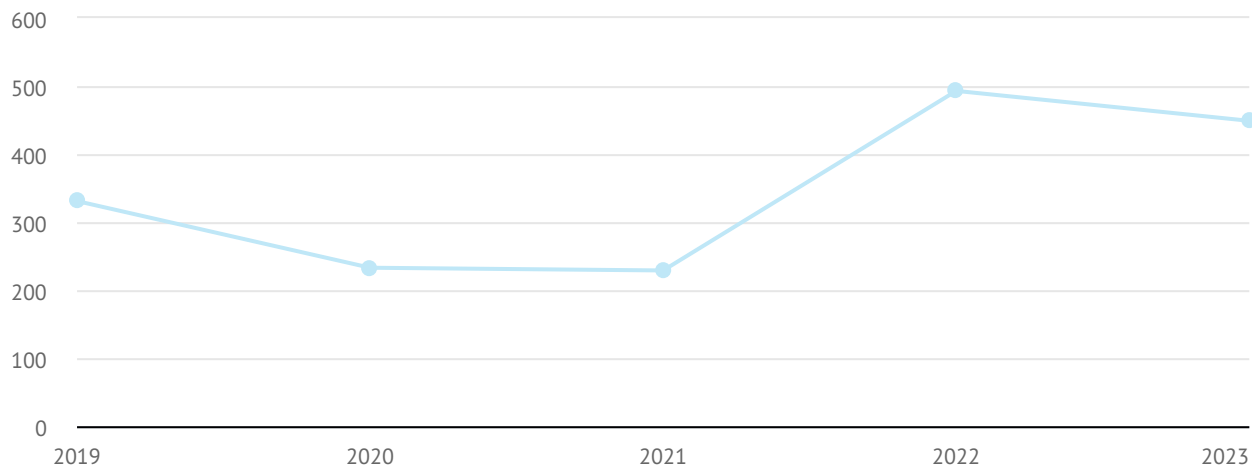
Omavalitsuse teenuste osutamine on osaliselt läbi Põhja-Sakala sotsiaalteenuste keskuse, mis on valla all-asutus. Valla teenustest osutatakse koduteenust, sotsiaaltransporditeenust, tugiisikuteenust, muid avalikke teenuseid inimeste igapäevase toimetuleku toetamiseks ning erihoolekandeteenuseid. Teenustele määramiseks oleks vaja üldist üheselt mõistetavat hindamisinstrumenti.

Tähelepanu on vaja pöörata kodus hakkamasaamist toetavate teenuste osutamisele, et lükata edasi institutsionaalsele teenusele minekut, mis on inimese ja kohaliku omavalitsuse jaoks kallis teenus. Arendamine sellel suunal käib koostöös teenustekeskuega.

Eluruumi tagamise teenuse parendamiseks on olemas üürimaja (Võhma kogukonnamaja) Võhmasse, kus on 23 korterit, mis on mõeldud sotsiaalmajanduslikult vähekindlustatud inimestele. Kõpu sotsiaalteenustekeskus, kus on 13 korterit/eluruumi ning lisaks avalike teenuste osutamiseks tegelustuba, dušši kasutamise ja pesu pesemise võimalus.

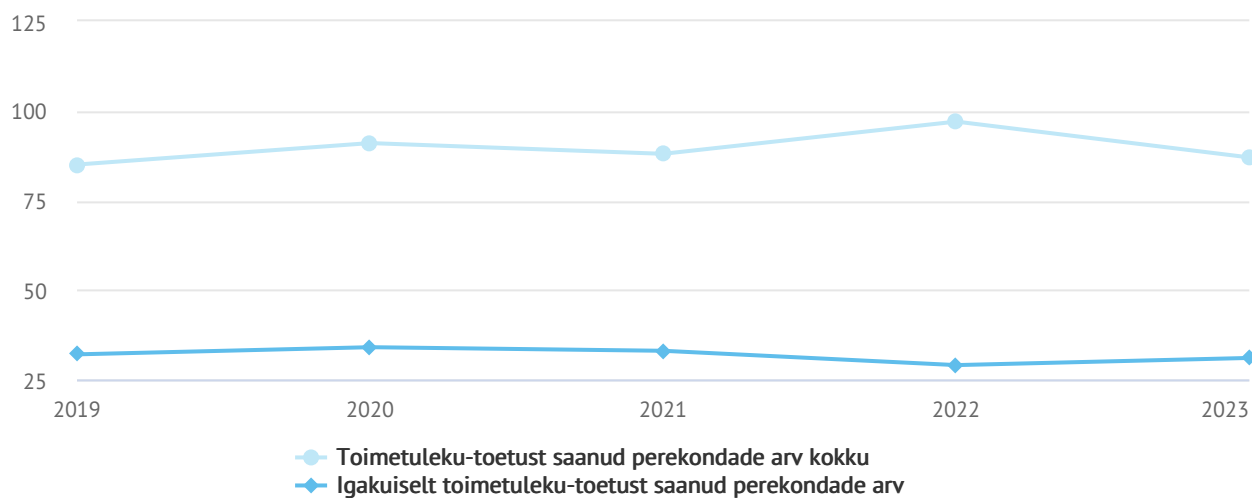
4.1.2 Toimetulekutoetuse saajad

Toimetulekutoetuse saajate hulk

Joonis 4.1.2 .a Toimetulekutoetuse saajate hulk

Toimetulekutoetust saanud perekonnad

Joonis 4.1.2 .b Toimetulekutoetust saanud perekonnad

Toimetulekutoetuste maksmise taust

Hinnangud

Ennetavad teenused

Sotsiaalosakonna teenistujatel on ülevaade oma piirkonna toimetulekutoetuse saajatest. Üldjuhul on toimetulekutoetuse saajad sotsiaalosakonna vaateväljas olevad inimesed, kelle probleemid on korduvad, s.h ka alkoholi liigtarvitavad mehed. Ajutiste majandus- ja toimetulekuraskustega inimesi on pigem vähem - nt töökaotuse järgselt, ajutine terviserike ja sellest tulenevalt sissetulekute vähenemine. Pigem on toimetulekutoetuse saaja üksi elav toimetulekuraskustega isik. Kuid on

ka peresid ja üksikvanemaid. Üheks põhjuseks töökohtade puudus kodu lähedal, eriti üksikvanemal on raskendatud minna kaugemale tööle või võtta vastu graafikujärgne töö.

Tugi abivajajale

Olulisim on sotsiaalnõustamine, toetamaks inimese iseseisvat toimetulekut. Võlgade korral suunatakse inimene võlanõustamisteenusele, eelarve nõustamist teeb sotsiaaltöötaja. Aidatakse asjaajamisel ametiasutustega ning omal kohal on kindlasti esmane vaimse tervise nõustamine. Teenustest veel eluruumi tagamise teenust, sotsiaaltransporditeenust. Ühekordselt suurema väljamineku puhul on vajadusel toetatud ka valla eelarvelistest vahenditest makstava täiendava sotsiaaltoetusega, samuti lapse toetlustamistoetuse maksimisega.

Toetavad tegevused

Toimetulekutoetuse saajad suuremas osas on aastate lõikes korduvad, olles vahepeal tööl ja aegajalt jälle toetuse saajad. On inimesi, kes on toetuse saajad talvisel perioodil ning on tööga hõivatud hooajaliselt (nt Felixis, põllutöödel, heakorratöödel jmt). Toimetulekutoetuse saajate ringist väljumist toetab hea koostöö inimese ja sotsiaaltöötaja vahel, sotsiaaltöötaja motiveerimisoskus ja tugi eluraskustega toimetulekul, kõige olulisem on siiski inimese enda tahe ja soov tööle minna ja iseseisvalt hakkama saada. Inimese iseseisvat toimetulekut toetavad ka pakutavad teenused ning hea koostöö töötukassaga. Ringist väljumiseks on tööealisel inimesel võimalik saada tuge nii kohalikust omavalitsusest kui töötukassast. Kui inimene on olnud pikalt kodus ja eemal tööelust, siis töötukassas arvele võtmine ning nt koolitusel käima hakkamine on sageli pika eeltöö ja motiveerimise tulemus ning see on esimene kohustus väljapool kodu, olla kuskil kohal kindlal ajal.

Puudub regulaarne olukorra analüüs ja sellest lähtuv reageerimine. Ennetavaid teenuseid ei ole piisavalt. Tugi abivajajatele ei ole piisav. Toetavad tegevused on ühekordsed.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Toimub regulaarne olukorra analüüs ja vajadusel reageerimine. Ennetavad teenuseid on piisavalt ja vastavad vajadustele. Tugi abivajajatele on kättesaadav ja vastab vajadustele. Toetavad tegevused on läbimõeldud ja järjepidevad.

Analüüs

Stabiilsus: Toimetulekutoetuse saajate arv on aastate jooksul püsinud suhteliselt stabiilsena, kõikides 14 000 ja 16 000 vahel.

2020. aastal täheldatud tõus võib olla seotud COVID-19 pandeemia mõjudega, mis suurendasid majanduslikku ebakindlust ja vajadust sotsiaalse toe järele.

Hiljutine langus: Pärast 2020. aastat on saajate arv veidi langenud, kuid püsib endiselt kõrgemal tasemel võrreldes 2017. aastaga.

4.1.3 KOV eelarvest makstavad sotsiaaltoetused

KOV eelarvest makstavad toetused

Hinnangud

Tugi abivajajale

Põhja-Sakala vallas makstavate sotsiaaltoetuste liike, määramist ja maksmist reguleerib Põhja-Sakala vallavolikogu 25.05.2023 määrus nr 48

"Sotsiaalhoolekandeline abi osutamisekord". Perekonna sissetulekust sõltuvad toetused, lisaks toimetulekutoetusele, Põhja-Sakala vallas on: 1) täiendav sotsiaaltoetus; 2) laste toitlustamise toetus; 3) vältimatu abi. Täiendav sotsiaaltoetus on valla eelarvest toimetulekuraskusesse sattunud isikule makstav toetus isiku või pere ajutise raske majandusliku olukorra leevendamiseks, toimetuleku soodustamiseks ning hädavajalike sotsiaalsete, tervisest tulenevate ning majanduslike vajadustega seotud kulude katmiseks. Teenuse taotlemiseks on võimalus kõigil vallakodanikel, kel on tekkinud ajutised majanduslikud raskused. Toetus määratakse inimesi vajadusi ja sissetulekuid arvestades. Toetuse suurus on vastavalt vajadusele, kuni 500 eurone toetus määratakse sotsiaalosakonna otsusena, suurem summa määratakse vallavalitsuse korraldusega. Laste toitlustamise toetust määratakse majanduslikes raskustes või muul viisil toimetulekuraskustes perede laste toidukulude osaliseks või täielikuks kompenseerimiseks valla eelarvest. Laste toitlustamise toetust määratakse koolieelses valla lasteasutuses toidupäeva kulude katteks või üldhariduskooli pikapäeva rühmas oote kulude katteks. Vältimatut sotsiaalabi toetust on õigus määrata ja maksta sotsiaaltöötajal vältimatu sotsiaalabi vajadusel. Vältimatu sotsiaalabi toetust määratakse ja makstakse kohe, kui on ohus inimese tervis ja elu või kui toetuse hilisem maksmine toob kaasa täiendavaid kulutusi, nt ravimite, toidu ostuks jmt. Sotsiaalosakonna teenistuja võib toetust määrata kuni 100 euro ulatuses.

Toetavad tegevused

Põhja-Sakala vallas makstakse järgnevaid sissetulekust sõltumatu toetusi: 1) sünnitoetus - toetuse suurus 2*250 eurot; 2) ranitsatoetus - toetuse suurus 150 eurot; 3) laste prillitoetus; 4) matusetoetus - toetuse suurus 250 eurot; 5) hooldajatoetus. Sünnitoetus määratakse lapsega samal aadressil elavale lapse vanemale, kui laps kantakse valla elanike registrisse ja lapsevanem on rahvastikuregistri andmetel elanud vallas vähemalt 6 kuud enne lapse sündi. Toetust makstakse kahes osas, esimene osa peale lapse sündi ja teine osa lapse aastaseks saamisel. Ranitsatoetus makstakse esimest korda koolimineva lapse vanemale. Laste prillitoetus määratakse kuni 18 aastasele lapsele prillide ostmisel või kuni 19 aastaseks saamisel, kui laps õpib. Lapsevanemale või lapse hooldajale hüvitatakse ostukviitungi alusel kuni 100 protsenti prilliklaaside maksumusest 1 kord aastas. Matusetoetust makstakse rahvastikuregistrisse Põhja-Sakala valla elanikuna kantud isiku surma korral matused korraldamise katmiseks isikule, kes kannab matused korraldamisega seotud kulud. Hooldajatoetust makstakse täisealise isiku hooldajale ning puudega lapse vanemale. Hooldajatoetuse suurus puudeta ja keskmise puudega isikule on 25 eurot kuus, sügava puudega ja suure hooldusvajadusega isiku puhul 40 eurot, puudega lapse vanemale (eestkostjale) 50 eurot kuus. Keskmise toetuse suurus on 28 eurot, võrdluseks Viljandi maakonnas on keskmine hooldajatoetuse suurus 35 eurot ning Eesti keskmine on 45 eurot kuus. Lisaks maksab Põhja-Sakala Vallavalitsus toetust kooli medaliga lõpetanutele ning põhikooli lõpetajatele.

Toimub regulaarne olukorra analüüs ja vajadusel reageerimine. Ennetavad teenuseid on piisavalt ja vastavad vajadustele. Tugi abivajajatele on kättesaadav ja vastab vajadustele. Toetavad tegevused on läbimõeldud ja järjepidevad.

Toetused aitavad leevendada reaalseid kulusid, näiteks lapse koolitee alustamisel või lähedase matuse korraldamisel. Hooldajatoetused ja toitlustustoetused lastele ei ole ühekordsed, vaid püsivamad abimeetmed, mis toetavad abivajajaid igapäevaelus. Toetuste mitmekesisus näitab, et KOV püüab toetada inimesi kogu elukaare vältel – laste sünnist kuni hooldusvajaduseni välja.

Selged reeglid toetuste kohta on sätestatud vallavolikogu määrusega, mis tagab läbipaistvuse, õiguspärasuse ja võrdsuse. Määruse olemasolu võimaldab toetuse saamist taotleda struktureeritult ja õiguspäraselt.

HINNANG	TREND	
2.8	3.0	4.1.1 KOV osutatavad sotsiaalteenused
3.0	3.0	4.1.2 Toimetulekutoetuse saajad
3.0	3.0	4.1.3 KOV eelarvest makstavad sotsiaaltoetused

Kõige suuremt tähelepanu vajab eakad ja puudega inimesed, kelle vajadus koduteenuse, üldhooldusteenuse, transporditeenuse ja eluruumi tagamise järele kasvab. Samuti vajavad tuge madala sissetulekuga pered, kellele pakutakse võlanõustamist, tugiisikuteenuseid jm, kuid teenuse maht ei kata tegelikku vajadust ja teenuse osutajatest on puudu kohapeal.

Sotsiaalhoolekanne liigub inimkeskse, paindliku ja kaasava lähenemise suunas, kus teenused määratakse juhtumipõhiselt, arvestades inimese individuaalset toimetulekut ja keskkonda. Fookuses on toetada inimese võimalikult pikka iseseisvat toimetulekut ja ennetada asutusse sattumist.

Põhja-Sakala vald on hajaasustusega ja vananeva rahvastikuga piirkond, kus kasvab eakate, hooldusvajadusega ning liikuvusprobleemidega inimeste osakaal. See seab järjest suuremad ootused kodulähedastele teenustele ja toetustele. Noorte väljaränne toob kaasa vähem pereliikmeid, kes suudaksid oma lähedasi toetada.

Tugev koostöö on teiste omavalitsustega, kust sageli ostetakse teenuseid (nt isiklik abistaja, varjupaik, võlanõustamine). Koostööl põhinev teenusekorraldus on oluline, kuid näitab ka sõltuvust väljastpoolt, mis piirab kiiret reageerimist kriitilistele vajadustele.

Hinnang seireandmetes (minuomavalitsus.fin.ee) - valdkonna üldhinnang on „pigem hea“, kuid mitmed olulised teenused (nt üldhooldus, koduteenus, tugiisikuteenus) saavad madalamaid hindeid seoses kättesaadavuse, rahastuse ja piisavuse probleemidega. Nõrgim hinnang on tulekahjude ennetuse valdkonnas. Riigilt saadud vahendeid on kasutatud rahastuse mitmekesistamiseks ja teenuse saajate omaosaluse vähendamiseks. Tasuta või osaliselt tasustatud teenused (nt võlanõustamine, tugiisikuteenus lastele) on toetatud KOVi ja toetusfondide kaudu. Samuti kasutatakse ERF-i eluasemeteenuse rahastuseks.

Põhja-Sakala vald on arendanud inimkeskset hindamist ja juhtumipõhist töökorraldust, mis on suur edasimineku võrreldes varasemate perioodidega. Rahastuse kombineerimine (riik + KOV + isik) on võimaldanud teenuseid pakkuda laiemalt kui varem. Näitek sotsiaaltranspordi teenus on kättesaadav ja paindlik ning arvestab hajaasustuse eripärasid.

TUGEVUSED

- Teenuste mitmekesisus ja olemasolu kõigis peamistes valdkondades Vallas pakutakse kõiki olulisemaid universaalseid sotsiaalteenuseid (nt koduteenus, üldhooldusteenus, tugiisikuteenused, sotsiaaltransport, eluruumi tagamine jm).
- Inimkeskse hindamise rakendamine Teenuste määramine toimub valdavalt juhtumipõhiselt, kaasates sotsiaaltöötajaid, arste, õdesid ning pereliikmeid. Palju tähelepanu pööratakse inimese tegelikele vajadustele.
- Rahastuse mitmekanalilisus ja paindlikkus Teenuste rahastuses on kasutusel nii riiklikke vahendeid (nt SKA, toetusfondid, ERF) kui ka kohaliku omavalitsuse eelarvet. Vajadusel toetatakse ka inimese omaosalust.

NÕRKUSED

- Teenuste vähene kättesaadavus hajaasustuses ja väikestes piirkondades Teenuse osutamine on logistiliselt keeruline, mis piirab pakkumissagedust või põhjustab teenuse katkemist. Näiteks tugiisikuid napib, psühholoogiteenusele oote ajad pikad..
- Teenuseosutajate puudus ja sõltuvus välistest teenusepakkujatest Puudub piisavalt valla enda teenuseosutajaid. Teenuseid ostetakse sagedasti sisse Viljandi ja Järva maakonnast, nt võlanõustamine, varjupaigateenus, isikliku abistaja teenus, psühholoogiteenus.
- Teenuse mahajäämus kasvavast vajadusest Reaalsed vajadused (nt üldhooldusteenus, tugiisikuteenus) on suuremad kui olemasolev võimekus. Järjekorrad on ebamõistlikult pikad, teenuse saajad jäävad abita.

4.2 Laste ja perede toetamine

4.2.1 Vanemluse toetamine

Teismelise eas vanemaks saajatele suunatud tugi

Kirjeldused ja hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Vanemlike oskuseid hinnatakse juhtumimenetluse käigus, kasutades lapse hindamise kolmnurka. Vajadusel kaasatakse võrgustikuliikmeid (haridusasutusest, toetavate teenuste osutajad, meditsiinivaldkonna töötaja, piirkonnapolitsei jt, kelle info on oluline lapse heaolu seisukohast vanemluse hindamiseks. Vanemlike oskuste hindamisel hinnatakse ka toetuse vajadust. Toetavate teenust kättesaadavus on halb, kuid paranemas. Kahel korral on lastekaitsepspetsialistide poolt taotletud rahastust TAI kaudu Imelised aastad vanemlusprogrammi läbiviimiseks. Huvi programmi vastu on suur. Vajadus on programmi laiendamine kõikidele vanematele, kes soovivad oma vanemlikku oskusi parandada. Omavalitsus teeb koostööd psühholoogilise nõustamise pakkujaga, kuid teenuse vajadus on osalt teadvustamata. Üritatakse ise hakkama saada ning probleemi ja toetuse vajadust nähakse lastekaitsetöötajaga vestluse järel või suunamisel. Puudu on pereteraapia ja perelepitusteenuse osutajatest. Teenuste kättesaadavust takistab ka teenuste hind. Rohkem on vaja tõsta vanemate teadlikkust.

Rahastusmudel

Programme rahastatakse projekti põhiselt, pool rahastusest tuleb omavalitsuse eelarvest. Jätkusuutlikkus oleneb otsustajate arusaamast programmi vajalikkusest. Hetkel on olemas programmi vajalikkusele ja rahastusele vallavalitsuse poolne toetus. Lisateenuseid toetab kohalik omavalitsus koostöös abivajajaga.

Inimkesksus

Tuge pakuvad lastekaitsepspetsialistid ja teised sotsiaalosakonna teenistujad, peretöötaja. Puuduvad tugigrupid ja kogemusnõustamisteenus. Tähelepanu on vaja pöörata ja toetada vanemate enda poolt käima lükatavate tugigruppide teket. Kriisiolukordades ja traumajärgselt tehakse koostööd ohvriabiga, kelle kaudu on võimalik saada psühholoogilist nõustamist ja teisi teenuseid.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Lapse/ja või pere tugiisikud

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Tugiisikuteenus on peamiselt suunatud lastega peredele ning teenuse

määramisel hinnatakse pere abivajadust. Teenuse korraldamise protsessis kaasatakse terve perekond, et tagada tugiisiku teenuse maksimaalne kasu ja toetus. Tugiisikuteenus on peredele tasuta, seega sellega ei kaasne peredele lisakulusid. Hetkel on Põhja-Sakala vallas töööl üks peretöötaja, kes osutab teenust peredele. Tugiisikuteenus on oluline abi peredele, et toetada nende igapäevaelu ning aidata neil saavutada paremat toimetulekut ja heaolu.

Rahastusmudel

Teenuse on abivajaja jaoks tasuta. Teenuse osutamist finantseerib kohalik omavalitsus ja riik läbi sotsiaalkindlustusameti ning tasandus- ja toetusfondi.

Inimkeskus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

○ ○ ● ○
Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Pereteraapia

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vallas puudub kohapealne pereteraapia teenus. Pered, kes vajavad pereteraapiat, peavad pöörduma teenusepakkujate poole teistes omavalitsustes, näiteks Viljandis või Tartus. See võib tekitada logistilisi ja ajakava probleeme, eriti peredele, kellel puudub isiklik transport või kellel on piiratud võimalused kaugemal teenust kasutada. Kuigi täpseid andmeid pereteraapia vajaduse kohta Põhja-Sakala vallas ei ole avaldatud, viitavad üldised trendid ja sotsiaaltöötajate kogemused kasvavale vajadusele pereteraapia järele. Pereteraapia võib olla eriti kasulik peredele, kes seisavad silmitsi keeruliste olukordadega, nagu lahutused, laste käitumisprobleemid või muud peresisese suhtlemise raskused.

Rahastusmudel

Teenuse on abivajaja jaoks tasuline. Teenuse osutamist finantseerib kohalik omavalitsus kui abivajajad ei ole seda suutelised endale ise tagama. Osaline või täielik toetamine KOVi poolt

Inimkeskus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Vanemlusprogrammid

Hinnangud

Pakutavad programmid

Põhja-Sakala vald on pakkunud vanematele tõendus põhiseid vanemlusprogramme, sealhulgas "Imelised aastad", mis keskendub 2–8-aastaste laste vanematele. Programmid toimuvad väikestes gruppides, hõlmates 16 kohtumist nelja kuu jooksul. Koolitused sisaldavad videoklippe, arutelusid ja grupitöid, mida juhendavad kogenud koolitajad.

Nõudlus ja pakkumine

Aastatel 2023–2025 on programmis osalenud keskmiselt 10–15 vanemat aastas. Hinnanguliselt vajaks tuge 30–40 vanemat aastas, eriti pered, kus esineb laste käitumisraskusi või vanemlike toimetulekuprobleeme. Hetkel puudub vallas regulaarne ja süsteemne vanemluse toetamise vajaduse hindamine. Vajadus tuvastatakse peamiselt juhtumipõhiselt koolide, lastekaitse või sotsiaaltöötajate kaudu.

Rahastusmudel

Rahastus toimub Põhja-Sakala valla eelarvest ja TAI finantseeringul. Vanemlusprogramme rahastatakse valdavalt projektipõhiselt, kasutades riiklike ja Euroopa Liidu fonde. Viimase nelja aasta keskmine kulu on olnud ligikaudu 5 000–7 000 eurot aastas. Rahastusmudel on ajas muutunud, sõltudes saadud projektitoetustest ja valla eelarvest.

Inimkeskus

Erivajadustega inimestele ligipääs on tagatud, nõudluse korral on võimalik korraldada sobivas ruumis. Nõudluse korral on võimalik koolitajateks kutsuda vene keelsed koolitajad.

Toetavad tegevused

Vanemlusprogrammi koolitusel on võimalik osaleda ka peredel, kes ei kuulu riskirühmadesse. Koolitusele kutsuvad lapsevanemaid lastekaitse spetsialistid.

Vanemate vajadusi, nõudlust pakutavate programmide vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta pere maksevõimet. Programmide pakkumisel ei arvestata piisavalt inimkeskse lähenemisega. Toetavad tegevused on ühekordsed.

 Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Vanemate vajadusi, nõudlust ning pakutavate programmide vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab pere maksevõimet. Programmide pakkumisel arvestatakse inimkeskse lähenemisega. Toetavad tegevused on läbimõeldud ja järjepidevad.

Analüüs

Põhja-Sakala vallas on loodud mitmeid teenuseid ja võimalusi, mis toetavad teismeliste vanemate, perede ja laste heaolu ning aitavad neil lahendada erinevaid pereprobleeme. Peamised arenguvajadused on rahastusmudeli stabiilsus, regulaarse vajaduse hindamise süsteemi loomine ning info levitamise tõhustamine, et rohkem peresid jõuaks abini. Samuti tuleks suurendada programmidel osalemise võimalusi ja nende kättesaadavust erinevates piirkondades.

4.2.2 Teenused lastele ja peredele

TURVAKODUTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Turvakoduteenust on kasutatud üksikutel juhtudel. Tegemist ei ole igapäevaselt vajatava teenusega, vaid see on episoodiline ja juhtumipõhine. Aastas võib hinnanguliselt olla vajadus turvakoduteenuse järele 3-5 lapsele. Hädaohus olevate laste kaitseks on leitud sobiv koht, kus tagada nende turvalisus ja heaolu.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse Põhja-Sakala valla eelarvest.

Inimkesksus

Erivajadustega inimestele on ligipääs turvakodudes tagatud.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

TUGIISIKUTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

tugiisikuteenus on peamiselt suunatud lastega peredele ning teenuse määramisel hinnatakse pere abivajadust. Teenuse korraldamise protsessis kaasatakse terve perekond, et tagada tugiisiku/peretöötaja teenuse maksimaalne kasu ja toetus. Tugiisikuteenus on peredele tasuta, seega sellega ei kaasne peredele lisakulusid. Hetkel on vallas tööl üks peretöötaja, kes osutab teenust peredele. Tugiisikuteenus on oluline abi peredele, et toetada nende igapäevaelu ning aidata neil saavutada paremat toimetulekut ja heaolu.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse Põhja-Sakala valla eelarvest

Inimkesksus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

PUUDEGA LASTE TUGITEENUSED/ LAPSEHOIUTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Põhja-Sakala vallas puudub puuetega lastele lapsehoiuteenuse osutaja. Sotsiaaltranspordi korraldab vajadusel Põhja-Sakala Vallavalitsus peredele ja lastele. Põhja-Sakala vald teeb koostööd SA Perekoduga. Teenuseid osutatakse puuetega lastele vastavalt nende individuaalsetele vajadustele. Teenust saanud lapsi jääb aastati vahemikku 10–15, sõltuvalt teenusest vajadusest ja teenuseosutajate olemasolust.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse Põhja-Sakala valla eelarvest. Teenusesaaja omaosalus.

Inimkesksus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

ASENDUSHOOLDUSTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Asendushooldusteenus on teenus, mida osutatakse lapsele, kelle vanemad ei suuda lapse eest hoolitseda ja kellele ei ole võimalik leida turvalist hoolduskeskkonda lähivõrgustikus (sh eestkoste, hooldusperede jm vormid). Teenust osutatakse väljaspool vald. Teenusel on 6 last. Vallas endas ei ole registreeritud asenduskodu ega püsivat hoolduspereteenuse pakkujat. Kõik teenuse osutamised toimuvad koostöö raames teistes KOVides, sh Viljandi, Tartu. Teenuse vajadus on stabiilne, ent varieerub kriisijuhtumitest – nt sõltuvused, väärkohtlemine, hooletusse jätmine.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse Põhja-Sakala valla eelarvest ja riigi toetusega toetusfondist.

Inimkesksus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

JÄRELHOOLDUSTEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Järelhooldusteenus on mõeldud noorele, kes on kasvanud asendushooldusel (nt asenduskodus või hooldusperes) ja vajab pärast 18-aastaseks saamist jätkuvat tuge iseseisvaks eluks üleminekul (kuni 25. eluaastani). Teenus hõlmab elamispinda, juhendamist, sissetuleku ja õppimise toetust ning tuge igapäevaelu korraldamisel. 2023.a seisuga oli Põhja-Sakala vallas järelhooldusteenusel 1 laps ja 2022.a 2 last. Teenust on kasutanud üksikud noored aastas, kuid SKA ja lastekaitsetöötajate hinnangul oleks vajadus suurem (3–6 noort aastas). Teenust kasutatakse pigem teistes KOV-ides – Põhja-Sakala vallas ei ole järelhooldusteenuse osutajat.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse Põhja-Sakala valla eelarvest ja riigi toetusega toetusfondist.

Inimkesksus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Väga halb **Pigem halb** **Pigem hea** **Väga hea**

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

SOTSIAALSE REHABILITATSIOONI TEENUS

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

2019 - 2023.a kasutas teenust aastas keskmiselt 6–10 inimest. Teenuseosutajad asuvad valdavalt väljaspool valda (Viljandi, Tartu, Pärnu), mistõttu transpordi ja järjepidevuse tagamine on keeruline. Vald on hajusalt asustatud, mis suurendab transpordi sõltuvust ja raskendab teenusele jõudmist.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse riigi eelarvest.

inimkesksus

Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

PSÜÜHIKA JA KÄITUMISHÄIRETEGA LASTELE SUUNATUD TEENUSED

Hinnangud

Nõudlus ja pakkumine

Teenuste saajate arv 5–8 last aastas. Teenuse alla kuuluvad sotsiaalpedagoogiline nõustamine, psühholoogiline tugi, tugisiku teenus, eripedagoogi teenus, rehabilitatsioon jne. Vajadusel kasutatakse SKA kaudu rahastatud eriteenuseid või teenust teistes KOVides. Innanguliselt vajaks tuge 15–20 last aastas, sh: Hinnanguliselt vajaks tuge 15–20 last aastas, sh on kooliealised lapsed diagnoosiga aktiivsus- ja tähelepanuhäire (ATH), autismispektrihäire või ärevushäired, käitumisraskustega noorukid põhikooli- ja gümnaasiumiastmes, lapsed keerulise pere- ja kasvukeskkonnaga. See tähendab, et ligikaudu pooled abivajajatest ei jõua teenuseni.

Rahastusmudel

Teenuse rahastamine kaetakse riigi eelarvest

Inimkesksus

Erivajadustega inimestele on ligipääs tagatud

Teenuse nõudlust ja vajadustele vastavust ei analüüsita regulaarselt. Rahastusmudel ei ole jätkusuutlik ega arvesta kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel ei ole piisavalt arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Teenuse nõudlust ja vastavust vajadustega analüüsitakse regulaarselt ning vajadusel reageeritakse. Rahastusmudel on jätkusuutlik ja arvestab kasutaja maksevõimet. Teenuse osutamisel on arvestatud inimkeskse lähenemise aspektidega.

Analüüs

Vaimse tervise raskused, ATH, autismispektri häired, ärevus – sagenenud juhtumid, ent teenused ei jõua kõigini. Perede vähene toimetulek – seotud nii sissetulekutega kui vanemlike oskuste puudumisega. Üksikvanemad ja pered, kus on sõltuvusprobleemid – vajavad laiemat sekkumissüsteemi. Noorte riskikäitumine ja väärted – viitavad vajadusele varajase sekkumise ja noorsootöö tõhustamise järele.

Laste vaimse tervise probleemid vajavad suurt tähelepanu ja sekkumist. Vallavalitsus on seni suutnud tagada vajalike teenuste rahastamise, mis on oluline, et toetada laste heaolu ja vajadusi.

Oluline on regulaarne teenusevajaduse kaardistus ja hindamine. Spetsialistide olemasolu ja kättesaadavus (sh maakonnaülese koostöö kaudu) tagamise loomine. Teenuste nähtavus ja kommunikatsioon peredele – paljud ei tea, mida ja kust saada.

4.2.3 Abivajava/ hädaohus oleva lapse toetamine

Abivajava/ hädaohus oleva lapse toetamine

Hinnangud

Ennetavad teenused

Abivajavatest lastest teatamise kohustus lasub kõikidel valla kodanikel, eelkõige lastega igapäevaselt töötavatel spetsialistidel. Põhja-Sakala valla lastekaitse spetsialistidel on välja töötatud abivajavast lastest teatamise blanketid, mis on edastatud koolidesse ja lasteaedadesse. Lastekaitse spetsialistidel on hea koostöö oma valla asutustega ning teave abivajavate laste kohta levib üldjuhul kiiresti ning koostöö võrgustik on loodud. Põhja-Sakala valla lastekaitse spetsialistid tunnevad oma valla lapsi ja peresid. Kohalik omavalitsus võimaldab peredele järgmisi ennetavaid teenuseid: programmid vanemlike oskuste arendamiseks nt "Imelised aastad", pereteraapia, psühholoogiteenus, peredele on vajadusel tagatud transporditeenus.

Tugi abivajajale

Hädaohus olevast lapsest teada saamisel on vajalik koheselt hinnata lapse abivajadus ning tagada lapse turvalisus. Koheselt on vajalik pakkuda abistavaid meetmeid nii perele kui ka lapsele. Allasutused teatavad abivajavatest lastest peamiselt e-kirja teel, kiiret lahendust vajavate olukordade korral telefoni teel, kuid siis on vajalik saata järgi ka ametlik teade e-kirjana. Hädaohus oleva lapsega tegelevad kõik lapsega töötavad olulised spetsialistid oma pädevuse piirides, peamine vastutaja ja juhtumikorraldaja on lastekaitse spetsialist. Vanemate/pere toetamine käib paralleelselt lapse abistamisega vastavalt vajadusele ning suunamisega vajalikele teenustele ning vajadusel toimub sotsiaaltoetuste maksmine.

Toetavad tegevused

Last ja pere nõustab esmalt lastekaitse spetsialist ning selgitab välja lapse ja pere abivajaduse. Peresid toetatakse vajadusel sotsiaaltoetustega ning teenustega. Ülejäänud vajalikud teenused, mis asutustest on puudu on sisse ostetavad nt (psühholoog, teraapia, logopeed, eripedagoog jne). Vajadusel aitab lastekaitse spetsialist koostada lapsele, kas puudega või abivajava lapse rehabilitatsiooniplaani. Tugiisikuteenus on kättesaadav puuetega lastele vastavalt vajadusele. Vajadusel suunatakse lapsed Rajaleidjasse hindamisele ning Rajaleidja otsusega on võimalik lasteaedadel ja koolidel korraldada lastele vajalikke tugimeetmeid. Teenuse mõju ja tagasiside saamise kohta toimuvad vestlused regulaarselt laste ja vanematega ning teenust pakkuvate spetsialistidega. Keerulisemate juhtumite korral toimuvad regulaarsed võrgustikukohtumised.

Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Toimub regulaarne olukorra analüüs ja vajadusel reageerimine. Ennetavad teenuseid on piisavalt ja vastavad vajadustele. Tugi abivajajatele on kättesaadav ja vastab vajadustele. Toetavad tegevused on läbimõeldud ja järjepidevad.

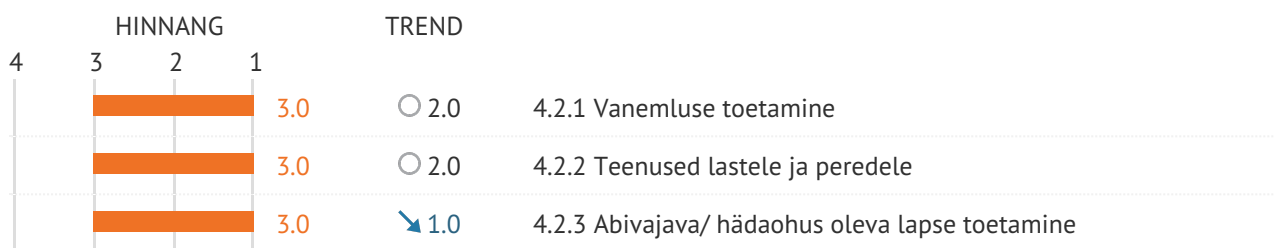
Analüüs

Suureks murekohaks on Põhjas-Sakala vallas on laste turvakoduteenuse korraldamine,

Maakonnas ei ole turvakoduteenuse pakkujat ning üle Eesti olevates turvakodudes ei ole vabu kohti
või eelistatakse oma valla/maakonna lapsi.

Põhja-Sakalavallas ei ole kõiki vajalikke teenuseid kohapeal saadaval ning pered ja lapsed suunatakse peamiselt Tartusse. Eelkõige on vajalik suurendada kohapeal psühholoogiteenuse kättesaadavust.

4.2 Laste ja perede toetamine. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Probleemide süvenemise ennetamiseks on vaja varajast märkamist, võrgustikutööd ja süsteemset pere toetamist (sh vanemlusoskuste arendamist). Haridus- ja sotsiaalvaldkond teevad koostööd, kuid kaasava hariduse arengut pidurdab spetsialistide ja ressursside nappus.

Haridusvõrgu muudatused on toonud ka lisavajadusi tugiteenustele; tuleb hinnata, kas muudatused on laste vajadustest lähtuvad ja finantsiliselt jätkusuutlikud.

Süsteemne vajaduste hindamine ja tagasiside kogumine teenuste tulemuslikkuse parandamiseks. Tugevdada hariduse ja sotsiaali koostööd, eriti ennetuse ja kaasava hariduse rakendamisel.

TUGEVUSED

- Teenuste võrgustik on mitmekesine – olemas pereteraapia, vanemlusprogrammid, tugiisikuteenus, psühholoogiline ja sotsiaalne tugi, rehabilitatsioon.
- Koostöö haridusasutustega toimib – vajadusel kaasatakse tugispetsialiste ja rakendatakse koostöömudeleid.
- Tugi abivajavatele peredele ja lastele on muutunud süsteemsemaks, sh teenused jõuavad üha enam vajajateni.

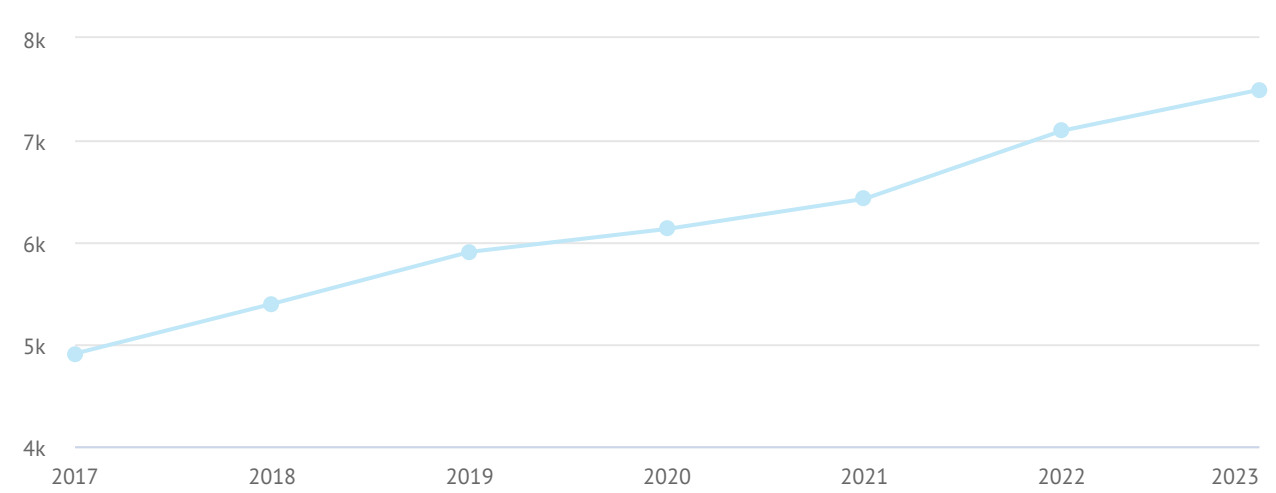
NÖRKUSED

- Teenuste katvus on ebaühtlane – mitmete teenuste osas (nt lapsehoiuteenus, järelhooldusteenus, psüühikahäiretega lastele mõeldud teenused) ei vasta pakkumine vajadustele.
- Puudub regulaarne ja süsteemne tagasisidekogumise süsteem teenuste kvaliteedi ja vajalikkuse hindamiseks.
- Rahastusmudelid on liigselt projektipõhised – puudub jätkusuutlik baasrahastus, mis takistab stabiilset arenkut.

5. Kohaliku omavalitsuse toimimine ja ressursid

5.1 Kohaliku omavalitsuse toimimine

5.1.1 Füüsilise isiku tulumaksu laekumine KOV eelarvesse

Joonis 5.1.1.a Füüsilise isiku tulumaksu laekumine KOV eelarvesse

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RR300](#)

Analüüs

Tulumaksu laekumine Põhja-Sakala valla eelarvesse on kasvanud igal aastal: 2017- 4908,60 eurot, 2023 - 7493,50 eurot
Kasv kokku: +2584,9 eurot ehk +52,7% seitsme aastaga. Kõige suurem tõus toimus 2021–2022, mil kasv oli 667,40 eurot (+10,4%).

Tõusutrend viitab elanike kasvavale palgatasemele ja maksutulule, mis peegeldab piirkonna majanduslikku stabiilsust ja elatustaseme paranemist. Laekumine võimaldab vallal paremini planeerida investeringuid, teenuseid ja toetusi, nt haridus, sotsiaaltoetused, taristu.

Tõus on ühtlane ja järkjärguline, mis annab kindlust pikaajalise eelarvestrateegia kavandamisel.

5.1.2 Kohaliku omavalitsuse eelarvetulud

Tabel 5.1.2.1 Kohaliku omavalitsuse eelarvetulud

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Eelarve tulud kokku (tuh eurodes)	10593,00	11898,70	13068,20	14216,15	14376,10	15967,30	17389,40
Eelarve tulud inimese kohta	1292,85	1467,98	1630,98	1791,58	1821,72	2046,30	2246,40

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel RR300](#)

Analüüs

Peamised tähelepanekud füüsilise isiku tulumaksu laekumine KOV eelarvesse (2017–2023) näitavad, et tulumaksu laekumine elaniku kohta on kasvanud stabiilselt: 4908 € (2017) → 7493 € (2023). Kasv näitab elanike sissetulekute suurenemist ja potentsiaalset töökohtade arvu tõusu.

Võrreldes Eesti keskmisega jääb see näitaja siiski allapoole, viidates vajadusele tugevdada kohalikku ettevõtlust.

Eelarve tulud kokku: Kasvanud ~10,6 mln € (2017) → 17,4 mln € (2023), ehk +64%.

Eelarve tulud inimese kohta: 1292 € → 2246 €, kasv +74%.

Tasandusfond: püsinud stabiilsena (ca 1,5–1,6 mln €), mis viitab, et omavalitsus on sarnases toetuspositsioonis igal aastal.

Toetusfondi tulu: kasvanud märkimisväärselt – 2,2 mln € → 5,2 mln €, mis viitab suurenenud riiklikule toetusele hariduse, sotsiaali ja infrastruktuuri katteks.

Põhja-Sakala valla finantsiline sõltumatus on küll paranenud, kuid oluline osa tulu kasvust tuleneb jätkuvalt riiklikest fondidest. See näitab, et kuigi oma tulu kasvab, on sõltuvus välistoetusest endiselt suur.

5.1.3 Sotsiaalse kaitse kulud KOV eelarves

Tabel 5.1.3.1 Sotsiaalse kaitse kulud KOV eelarves

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sotsiaalkaitsekulud kokku (tuh eurodes)	916	1058	1877	3157	1556	1765
Sotsiaalkaitsekulude osakaal KOV eelarves (%)	8	8	13	22	10	10
Sotsiaalkaitsekulu elaniku kohta	114	133	237	401	201	228

Allikad: KOV, Statistikaameti andmetabel RR302 - Kohalike eelarvete põhitegevuse kulud ja investeerimistegevuse väljaminekud, Statistika ja aruandlus | Sotsiaalkindlustusamet; <https://riigiraha.fin.ee/>.

Analüüs

Sotsiaalkaitsekuludes toimus 2018–2020 mõõdukas kasv. 2021 aastal kulud peaaegu kahekordistusi ja 2022 aastal langus, kuid 2023. aastal kerge taastumine.

Järeldusena võib arvata, et 2021. aastal oli t suurem vajaduspõhine reageerimine (nt COVID-järgsete mõjude leevendamine).

Sotsiaalkaitsekulude osakaal KOV eelarves oli aastatel 2018–2019 stabiilselt 8%, kasv 2020–2021 (kuni 22%). 2022–2023 langus 10% tasemele. Ehkki kulud suurenesid, on nende osakaal kogueelarvest taas vähenenud.

Kulu elaniku kohta oli 2018–2021 kiire kasv: 114 → 401 eurot/elanik. 2022 aastal oluline langus, 2023. aastal taas kerge tõus (228 eurot). Teenuste mahu või kulu suurenemine elaniku kohta viitab vajaduspõhise abi intensiivistumisele.

5.1.4 Ettevõtlus KOV-is

Tabel 5.1.4.1 Majanduslik aktiivsus. Aastate ja ettevõtte suuruse (mikro, väike, kesk, suur) lõikes

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mikroettevõtte (0-9 töötajat)	525	543	565	583	594	619	634
Väikeettevõtte (10-49 töötajat)	27	26	25	23	25	25	24
Keskettevõtte (50-249 töötajat)	3	4	4	4	4	4	4
Suurettevõtte (üle 250 töötaja)	0	0	0	0	0	0	0

Allikad: [Statistikaameti andmebaas, tabel ER032](#)

Analüüs

Mikroettevõtete arv on stabiilselt kasvanud, 525 → 634. See viitab aktiivsele väikeettevõtlusele ja isetegemise kultuurile. Ettevõtete koguarv suurenes 555 → 662, mis tähendab kasvavat ettevõtlusaktiivsust. Ettevõtteid 1000 elaniku kohta tõusis samuti (68 → 85), mis viitab kohaliku majandusaktiivsuse kasvule rahvastiku suhtes.

Kesk- ja väikeettevõtete arv on püsinud muutumatuna (väikeettevõtteid ~24–27, keskettevõtteid 4, suuri ei ole). See tähendab, et vald sõltub tugevalt mikroettevõtetest ning suurema lisandväärtusega töökohti loovad ettevõtted puuduvad.

Suurettevõtteid ei ole – see muudab piirkonna haavatavaks (väikefirmade sulgemine - tööpuudus).

Kokkuvõttes on Põhja-Sakala ettevõtluskeskkond elav ja areneb, kuid puudub tugev keskmise suurusega ettevõtete tase. See takistab tugevama tööhõive ja piirkondliku lisandväärtuse loomist.

5.1.5 Hindamistegevused KOV-is

Palun kirjelda hindamist KOV tööprotsessis läbi järgmiste aspektide:

Hinnangud

Organisatsiooni enesehindamine

Põhja-Sakala vald lähtub määrustest, seadustes ja hindamisinstrumentidest, mis on mõeldud avaliku sektori juhtimiskvaliteedi tõstmiseks. Regulaarselt analüüsides organisatsiooni hetkeolukorda ja arenguvajadusi. Eesmärgiks on hinnata tööprotsesside toimivust, koostööd allasutuste vahel ja avalike teenuste kättesaadavust ning kvaliteeti.

Mõju ja tulemuste hindamine

KOV kasutab regulaarselt paikkonna andmeid (nt minuomavalitsus.ee, Eesti Statistika juhtimislauad), et jälgida demograafilisi, sotsiaalmajanduslikke ja teenuste kättesaadavuse näitajaid. Otsused tuginevad olemasolevale statistikapõhisele infole – andmeid kasutatakse arengukavade koostamisel ja tegevusplaanide seiramisel. Hindamistegevused on seotud igapäevatööga – näiteks teenuste korraldamisel hinnatakse mõju ja tulemuslikkust, et paremini sihtida ressursse ja muuta teenused kättesaadavamaks või tõhusamaks.

Toetavad tegevused

KOV panustab spetsialistide hindamisalaste oskuste arendamisse. Osaletakse koolitustel ja võrgustikutöös, kus jagatakse hindamismetoodikaid ja tulemuste analüüsi oskusi. Näiteks on haridusvaldkonnas fookuses õppeasutuste sisehindamine, mille kaudu

tõstetakse õpetajate ja juhtide võimekust tulemusnäitajate alusel otsuseid langetada. Lisaks toetatakse noorsootöö- ja noorteühenduste enesehindamise võimekust koostöös HARNO ja Noorteühenduste Liiduga.

Hindamistegevused ei ole integreeritud

igapäevatöösse.Planeerimisel ja otsustamisel ei tugineta alati andmetel.

Väga halb Pigem halb Pigem hea Väga hea

Hindamistegevused on organisatsioonis

tähtsustatud ja integreeritud igapäevatöösse. Planeerimisel ja otsustamisel lähtutakse paikkonna andmetest.

Analüüs

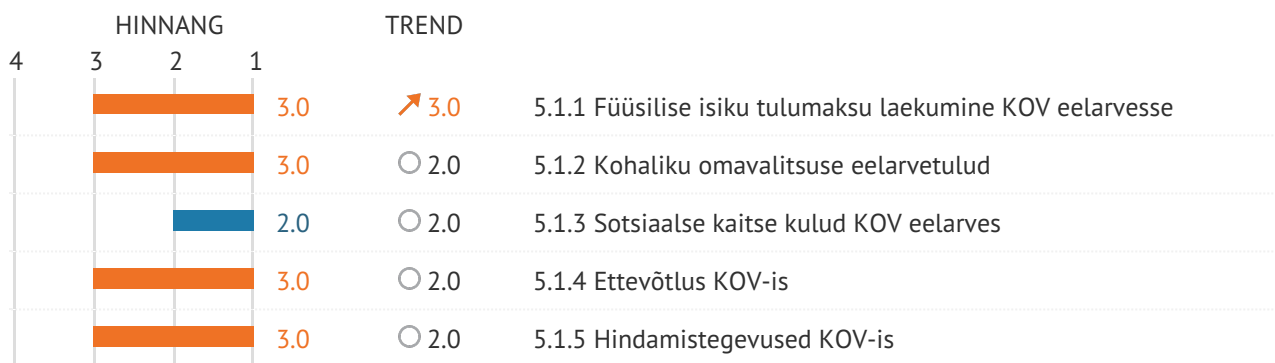
Süsteemne enesehindamine vajab laiemat rakendamist. Võimalus laiendada CAF või muu kvaliteedimudeli kasutust kõikide vallaüksuste ja allasutuste tasandile; luua kindel enesehindamise tsükel (nt 2-aastane) koos aruandluse ja järeltegevustega.

Andmeid kogutakse (nt rahvastik, sotsiaalteenuste kasutus), kuid otsuste langetamisel ja teenuste arendamisel ei pruugi need olla piisavalt süsteemselt rakendatud. Näiteks ei ole igas valdkonnas määratletud selgeid tulemusnäitajaid, mille järgi hinnata tegevuste mõju või tulemuslikkust.

Luua igale strateegilisele valdkonnale mõju- ja tulemusindikaatorid, mida regulaarselt jälgitakse ja analüüsitakse otsuste aluseks.

Spetsialistide oskused ja ressursid hindamiseks on ebaühtlased. Hindamisalased pädevused võivad erineda valdkonniti (nt haridus vs sotsiaalhoolekanne). Praktikast sõltub hindamise kvaliteet sageli üksiku spetsialisti motivatsioonist ja oskusest. Võimalusel pakkuda regulaarseid hindamisalaseid koolitusi ja metoodilisi juhendeid, et tõsta oskuste taset ja toetada hindamiskultuuri igal tasandil.

5.1 Kohaliku omavalitsuse toimimine. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Kohaliku omavalitsuse toimimise indikaatoripuu põhjal (5.1) on näha, et Põhja-Sakala vald on mitmes valdkonnas andnud hinnangu „pigem hea“, kuid üks indikaator jääb alla keskmise (5.1.3 – sotsiaalse kaitse kulud), mis vajab tähelepanu.

Füüsilise isiku tulumaks on suurim tuluallikas. Selle laekumine kasvas aastatel 2017–2023 umbes 2500 euro võrra elaniku kohta, mis viitab elanike palgatulu suurenemisele ja maksubaasi paranemisele. Eelarvetulud inimese kohta on tõusnud märgatavalt (1292 € → 2246 € aastatel 2017–2023), tänu nii maksutuludele kui tasandus- ja toetusfondidele.

Toetusfondid ja tasandusfond moodustavad stabiilselt olulise osa tuludest (~20–30%), mis tähendab, et vald on jätkuvalt sõltuv riiklikust toetusest.

Sotsiaalse kaitse kulud jäävad alla riigi keskmise. 2023. aastal moodustasid need vaid 10% KOV eelarvest. Haridus

ja infrastruktuur on valdavalt suuremad kulukohad, mis on ka ennetavad investeeringud – haridusse ja taristusse panustamine aitab hoida elukeskkonda atraktiivse ja toimiva.

Ettevõtete arv kasvab, eriti mikroettevõtete osas (634 ettevõtet 2023). See loob kohalikke töökohti ja aitab hoida maksubaasi. Ressursibaas (tööjõud, maksulaekumine, eelarve kasv) on kasvanud, kuid sotsiaalkaitse vallas tuleb täiendavalt planeerida – vananev elanikkond toob kaasa kasvava hoolduskoormuse.

Hindamistegevuste valdkonnas on tugevusteks süsteemide olemasolu ja andmekasutuse kasv, kuid regulaarsus ja mõjuanalüüsi kasutamine igapäevatoös võiks paraneda.

Prognoos viitab vanemaealiste osakaalu kasvule, mis suurendab nõudlust sotsiaalteenuste (hooldus, tugiisikutöö, transport) järele.

Vaja on ennetavaid investeeringuid, nt teenuste digitaliseerimine, koduteenuste kättesaadavuse laiendamine, hooldajate toetussüsteemide arendamine.

TUGEVUSED

- Tulumaksu laekumine on kasvutrendis. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine eelarvesse on aastatel 2017–2023 pidevalt kasvanud (+~2500 €/elanik kohta), mis viitab tugevamale maksubaasile ja eelarvevõimekusele.
- Ettevõtluskeskkond on stabiilselt laienev. Mikroettevõtete arv on suurenenud igal aastal, kokku on vallas 2023. aastaks 662 ettevõtet. See tähendab potentsiaali töökohtade loomiseks ja majandusliku aktiivsuse hoidmiseks.
- Eelarvetulud elaniku kohta on kasvanud 1292,85 eurolt (2017) → 2246,40 euron (2023), mis viitab paremale rahastamisvõimekusele teenuste arendamiseks ning investeeringuteks. See toetab valmidust tuleviku vajadustega (nt vananev rahvastik) toimetulekuks.

NÕRKUSED

- Sotsiaalse kaitse kulud on madalad. Sotsiaalkaitsekulud moodustavad vaid 10% eelarvest ja jäävad alla riigi keskmise, samas kui elanikkond vananeb ning teenusevajadus kasvab.
- Suur sõltuvus riiklikest toetustest. Tasandus- ja toetusfondid moodustavad endiselt olulise osa tuludest, mis tähendab, et valla finantsiline iseseisvus on piiratud ja haavatav riikliku rahastuse muutuste suhtes.
- Mõjuanalüüside vähene sidusus igapäevatooga. Kuigi hindamissüsteemid on olemas, on nende kasutamine otsuste tegemisel ebajärjekindel. Mõju ja tulemuste hindamine ei ole veel piisavalt süsteemne ega juurdunud kõikidesse teenusevaldkondadesse.

5.2 Kvalifitseeritud spetsialistid ja koostöö heaolu edendamiseks

5.2.1 Rahvatervise tegevuste korraldus kohalikus omavalitsuses

Rahvatervise korraldus KOVis

Hinnangud

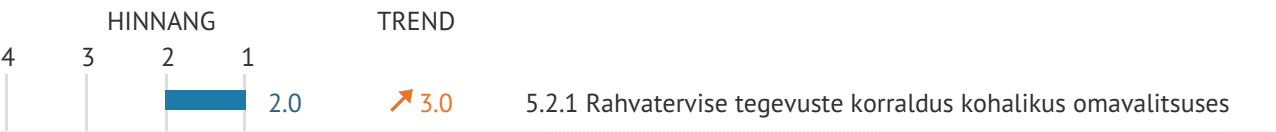
Ametikoht	Valdkonna vastutajat ei ole.
Töörühm	Kohalikul omavalitsusel puudub töörühm
Tark planeerimine	Vajalik on kaardistada vallas kõik tegevused ja võimalused, mis toetavad elanikkonna tervist. Seejärel saab hinnata puudujääke elanike tervise ja tervislike valikute toetamisel tulenevalt tervise- ja demograafilisest olukorrast ning planeerida edasisi terviseedenduslikke tegevusi.

Puudub ametikoht valdkonna arendamiseks. Puudub toimiv töörühm. KOV arengukava ei pööra tähelepanu rahvatervise teemadele.	Väga halbPigem halbPigem heaVäga hea	Loodud ametikoht ja selle maht on vastavuses tegelike vajadustega. Toimib töörühm, mille korraldus on vastavuses osapoolte ootuste ja vajadustega. Valdkonna eest vastutajad on kaasatud KOV arengukava koostamise protsessi ja arengukava keskendub muuhulgas ka rahvatervise teemadele.
--	---	---

Analüüs

Vajalik on kaardistada vallas kõik tegevused ja võimalused, mis toetavad elanikkonna tervist. Seejärel saab hinnata puudujääke elanike tervise ja tervislike valikute toetamisel tulenevalt tervise- ja demograafilisest olukorrast ning planeerida edasisi terviseedenduslikke tegevusi.

5.2 Kvalifitseeritud spetsialistid ja koostöö heaolu edendamiseks. Kokkuvõte

Kokkuvõte:

Põhja-Sakala vallas mõistetakse ennetuse ja terviseedenduse olulisust, kuid tegevused valdkonnas on jäänud nõrgaks, millele viitab ka üldine hinnang „pigem halb“ (2.0). Spetsialiste on napilt, nende kvalifikatsioon ja võrgustikutöö ei kata elanikkonna vajadusi. Samas on olemas valmidus koostööks ja arusaam investeringute vajadusest, mis loob potentsiaali arengu suunamiseks. Vajalik on süsteemne juhtimine, sihispärane töö spetsialistide värbamisel ja kompetentsi tõstmisel ning regulaarne seire tulemuste hindamiseks.

TUGEVUSED	NÕRKUSED
Vallas mõistetakse, et ennetustegevus on oluline osa heaolu tagamisel ning sellel on roll erinevate tervisemõjude, riskide ja kaitsetegurite	Valdkonna juhtimine eeldab tugevat koordineerimist ja selgeid vastutusalasid, mis ei ole hetkel piisavalt tagatud.

tasakaalustamisel.

- Tervise edendamine ja heaolu parandamine on seotud võrgustikutöö ja koostööga erinevate osapoolte vahel. Vallas on tahe panustada ühistes sihtides tegutsevasse võrgustikesse.
- Teadvustatakse, et tulemuste saavutamine eeldab teadlikke otsuseid ja tõenduspõhiseid sekkumisi – see loob hea aluse strateegiliseks planeerimiseks.

Koondhinnang olukorrale

1. Demograafiline olukord ja rahvastiku tervis. Kokkuvõte

	HINNANG	TREND
1.1 Demograafiline olukord	2.0 Pigem halb	↘ 1.3 Halvenemas
1.2 Rahvastiku tervise seisund	2.0 Pigem halb	↘ 1.1 Halvenemas
1.3 Haavatavad sihtrühmad	2.2 Pigem halb	○ 2.0 Stabiilne
Keskmine:	2.1 Pigem halb	○ 1.5 Stabiilne

Kokkuvõte:

Põhja-Sakala valla rahvastiku ja terviseandmete põhjal saab esile tõsta mitmeid olulisi järeldusi, mis aitavad mõista piirkonna arenguvajadusi ning kujundada kohaliku omavalitsuse sotsiaal-, haridus- ja tervisepoliitikat.

Rahvastiku vananemine ja suhteliselt suur hulk varajasi surmasid (<65a) viitavad vajadusele tugevdada tervishoiuteenuseid, ennetustööd ja sotsiaalteenuseid eakatele.

Oodatav eluiga ja tervena elatud aastate arv on ajas paranenud, kuid meeste ja naiste vahel püsib märkimisväärne erinevus. Mehed elavad oodatavalt vähem aastaid tervena kui naised, mis viitab meeste tervise eriprobleemidele. Rahvastiku tervise seisundi üldpilt viitab, et kuigi hinnang oma tervisele on paranenud, on alkoholi liigtarbimisest tingitud surmad ja varajased surmad olulised terviseriskid piirkonnas.

Tööealised, vähenenud töövõimega isikud – nende osakaal on suur ning nad vajavad terviklikke teenuseid, sh tööhõivet ja tugiteenuseid.

Noored (15–26) – hõivatus langeb, „NEET“-noorte osakaal on murettekitav. Tõhustada tuleb noorsootööd, haridusvalikuid ja karjäärinõustamist.

Puudega isikud, eriti vaimse ja liitpuudega inimesed – viitavad vajadusele paremini kohandatud teenustele ja kättesaadavusele.

Lapsed peredest, kus vanemlik hool pole piisav – lastekaitsejuhtumite ning asendushoolduse vajadus viitavad sotsiaalsete ja peresiseste raskuste kuhjumisele.

Rahvastiku üldised tervisenäitajad:

Surmade osakaal välispõhjustel (õnnetused, mürgistused, traumad) on kõikuva trendiga ja eriti kõrge meestel.

Alkoholiga seotud surmad on suur probleem, mis mõjutab tööealisi inimesi ja suurendab sotsiaalsüsteemi koormust.

Eluiga ja tervena elatud aastad vajavad edasist parandamist, eelkõige meeste puhul, et vähendada varajast suremust ja pikendada iseseisvat elujärku.

Põhja-Sakala valla rahvastikus ilmnevad olulised riskigrupid ja väljakutsed, mis vajavad sihipärast sekkumist. Erilist tähelepanu tuleb pöörata noorte ja tööealiste toetamisele, terviseteadlikkuse tõstmisele, vaimse tervise teenuste kättesaadavusele ning alkoholitarbimise ennetamisele.

TUGEVUSED

- Paranenud tervisehinnang ja oodatav eluiga – Elanikud hindavad oma tervist järjest paremini ning oodatav eluiga on tõusnud, eriti naiste seas.
- Tugev puute andmestik ja analüüs – Puudega inimeste andmete detailne jagunemine (liigid ja raskusastmed) võimaldab planeerida kohandatud

NÕRKUSED

- Suur varajane suremus, eriti meestel – Meeste tervisenäitajad on oluliselt kehvemad (nt madalam tervena elatud aastate arv), mis viitab vajadusele soospetsiifilisteks sekkumisteks.
- Alkoholi põhjustatud suremus on kõrge – Alkoholist tingitud surmade määr on piirkonnas probleemne ja

teenuseid.

- Laste kaitsmise süsteem toimib – Laste kaitse ja asendushoolduse juhtumeid menetletakse järjepidevalt, mis viitab toimivale järelvalve- ja reageerimissüsteemile.

mõjutab tugevalt tööelist elanikkonda.

- Noorte hõivatuse langus ja NEET-noorte osakaal – 15–26-aastaste seas on murettekitavalt palju mitteõppivaid ja mittetöötavaid noori, mis võib kaasa tuua pikaajalisi sotsiaalseid ja majanduslikke tagajärgi.

2. Tervist toetav ja turvaline elukeskkond ning osalusvõimalused. Kokkuvõte

	HINNANG	TREND
2.1 Turvaline elukeskkond	2.8 Pigem hea	↗ 2.6 Paranemas
2.2 Elukeskkond ja planeeringud	2.4 Pigem halb	↗ 2.8 Paranemas
2.3 Osalusvõimalused	3.0 Pigem hea	↗ 2.5 Paranemas
Keskmine:	2.7 Pigem hea	↗ 2.6 Paranemas

Kokkuvõte:

Vallal on toimiv koostöö politsei ja teiste partneritega turvalisuse tagamisel (avalikud üritused, riskikäitumise ennetus). Kergliiklusteede võrgustik on olemas ja areneb järk-järgult; suuremate keskuste juurdepääsetavus on hea.

KOV toetab aktiivselt kodanikeühendusi, kultuuri- ja huviharidust. Toimivad rahvamajad, noortekeskused, kultuurikeskus ja raamatukogud katavad hästi kogukonna vajadusi. Kultuurielu ning kogukonna sidusus pakuvad kaitsvat keskkonda noortele ja eakatele. Ümarlauad ja avalikud arutelud toetavad kodanikuaktiivsust ning loovad võimalusi kohaliku elu kujundamiseks panustamiseks. Toimivad ennetusprogrammid (nt kriisikoolitused, huviharidus) aitavad maandada riskikäitumise mõju.

Hea koostöövõrgustik politsei, haridus- ja sotsiaalvaldkonna vahel.

Terviklikuma tulemuse saavutamiseks on oluline kaasata elukeskkonna arendamisse kõiki seotud osapooli: sotsiaal-, tervise-, turvalisuse- ja planeerimisvaldkonna spetsialiste ning eri sihtrühmade esindajaid. Vajalik on andmetel põhinev hindamine ning strateegiline ennetustöö ja teenuste kättesaadavuse tagamine kogu elukaare jooksul.

TUGEVUSED

- Toimiv koostöövõrgustik ja kogukonna kaasamine – tegutsevad ümarlauad, tunnustamissüsteem ja tugev kogukonna roll otsustusprotsessides.
- Rikkalik kultuuri- ja huvihariduse pakkumine – toimivad kultuurimajad, raamatukogud, noortekeskused ja spordivõimalused mitmel tasandil.
- Hea ühenduvus ja kergliiklusteede olemasolu – suuremate keskuste vahel on tagatud liikumisvõimalused ja juurdepääs teenustele.

NÕRKUSED

- Erivajadustega inimeste ligipääs teenustele – paljudes avalikes hoonetes puudub inva-WC või kaldtee.

3. Universaalsete teenuste kättesaadavus ja kvaliteet. Kokkuvõte

	HINNANG	TREND
3.1 Tervishoiuga seotud universaalsed teenused	2.0 Pigem halb	○ 2.0 Stabiilne
3.2 Haridusega seotud teenused	3.2 Pigem hea	○ 2.2 Stabiilne
Keskmine:	2.6 Pigem hea	○ 2.1 Stabiilne

Kokkuvõte:

Tugiteenuste kättesaadavus on kõigis meie valla koolides olemas (aineõpetaja konsultatsioonid, individuaalse õppekava koostamine, õpiabi, täiendav õppetöö, arenguestlus ...). Tugispetsialistide arv ei kata vajadusi: Koolide tugiteenused ei suuda sageli täita kõiki nõudlusi, eriti maapiirkondades, kus personali leidmine on keeruline. Teenuste kättesaadavus sõltub asukohast, teenuseid osutatakse peamiselt suuremates keskustes, mis muudab ligipääsu keeruliseks äärealadel elavatele inimestele.

Käimas on haridusvõrgu analüüs, et saaks ülevaate, kuidas valla haridusvõrku veelgi paremini hallata saaks. Hetkel asuvad haridusasutused võimalikult elukoha lähedal ning suuremad on endistes ühinenud valdade keskustes.

Üldarstiabi jätkusuutlikkus on ohus: Teenuse osutamine sõltub konkreetsest teenusepakujast. Vaimse tervise teenused on ebapiisavad. Puudus on psühholoogidest ja nõustamisteenustest üle elukaare, eriti lastele ja noortele. Tugi psüühika- ja käitumisraskustega lastele on piiratud.

Vajalik on investeerida vaimse tervise teenuste arendamisse (psühholoog, kriisinõustamine). Kindlustada perearstide jätkusuutlikkus läbi motiveerivate tingimuste ja koostöömudelite. Tugevdada koostööd hariduse ja tervishoiu vahel, et ennetada probleeme varases eas. Kaasata kogukonda ja sihtrühmi senisest enam teenuste kavandamisse ja tagasiside kogumisse.

TUGEVUSED

- Koolitervis ja varajase märkamise praktika on olemas: Alushariduses pööratakse tähelepanu lapse arengule ja teadlikkuse tõstmisele.
- Koolides on olemas tugiteenused nagu eripedagoogiline nõustamine, individuaalsete õppekavade koostamine, arenguestlused ja õpetajate koostöö spetsialistidega.

NÕRKUSED

- Üldarstiabi ei ole püsiv: Teenus on haavatav personali muutuste korral ja asendusvõimalused on piiratud.
- Psühholoogi ja vaimse tervise teenuste nappus: Eriti puudutab see lapsi, noori ja erivajadustega inimesi.

4. Haavatavate (riskis) sihtrühmadega tegelemine. Kokkuvõte

	HINNANG	TREND
4.1 Sotsiaalteenused ja -toetused	2.9 Pigem hea	↗ 3.0 Paranemas
4.2 Laste ja perede toetamine	3.0 Pigem hea	○ 1.7 Stabiilne
Keskmine:	3.0 Pigem hea	○ 2.3 Stabiilne

Kokkuvõte:

Põhja-Sakala vallas on viimastel aastatel tehtud edusamme laste ja perede heaolu ning sotsiaalteenuste arendamisel, sh haavatavate sihtrühmade toetamisel.

Teenuste kättesaadavus on paranenud, näiteks vanemluse toetamisel ja tugiisikuteenuste pakkumisel. Samas on mitmetes valdkondades jätkuvalt puudujääke – eriti spetsiifiliste sihtrühmade nagu psüühika- ja käitumishäiretega laste ning puuetega laste teenuste osas. Koostöövõrgustikud toimivad, kuid vajaduste terviklik hindamine ja tagasisidestamine vajavad süsteemsemat korraldust. Paljud teenused tuginevad projektipõhisele rahastusele, mistõttu puudub sageli jätkusuutlikkus.

TUGEVUSED

- Tugiisikuteenuse ja lastele mõeldud tugiteenuste osutamine on olemas ja toimib koostöös erinevate partneritega.
- Kaasamine ja analüütilisus – KOV kogub üha enam andmeid ning teeb järk-järgult parandusi tuginedes tagasisidele.
- Toimiv sotsiaalteenuste struktuur ja kättesaadavuse üldine paranemine.

NÕRKUSED

- Ennetustööks on vähe aega.
- Rahastusmudelid on kohati projektipõhised ja ebastabiilsed – see pärsib järjepidevust ja arendustööd.

5. Kohaliku omavalitsuse toimimine ja ressursid. Kokkuvõte

	HINNANG	TREND
5.1 Kohaliku omavalitsuse toimimine	2.8 Pigem hea	○ 2.2 Stabiilne
5.2 Kvalifitseeritud spetsialistid ja koostöö heaolu edendamiseks	2.0 Pigem halb	↗ 3.0 Paranemas
Keskmine:	2.4 Pigem halb	↗ 2.6 Paranemas

Kokkuvõte:

Põhja-Sakala valla kohaliku omavalitsuse toimimine põhineb stabiilsel tulubaasil, kus füüsilise isiku tulumaksu laekumine ja KOV eelarvetulud on kasvanud aastatel 2017–2023. Eelarvetulude suurenemine on andnud võimaluse teenuste arendamiseks, kuid sotsiaalse kaitse kulude osakaal jääb siiski alla 10% ning vajab paremat tasakaalustamist, arvestades kasvavaid sotsiaalseid vajadusi ja demograafilisi muutusi.

Ettevõtluskeskkond on valdavalt mikroettevõtete keskne, mis tähendab madalat tööhõive stabiilsust ja väikest maksutulu. Suur- ja keskmise suurusega ettevõtete puudumine viitab majandusliku mitmekesisuse ja töökohtade loomise piirangutele. Ettevõtluse arenguks oleks vaja paremat strateegiat ja koostööd haridusasutuste ning piirkondlike tugistruktuuridega.

Hindamistegevused KOV-is vajavad parendamist. Organisatsiooni enesehindamine, tulemuste mõõtmine ja otsustamiseks vajalike andmete kasutamine vajab järjepidevust. Hindamiskultuuri tugevdamine ning andmepõhine planeerimine ja seire on kriitilise tähtsusega tõhusamate otsuste tegemisel.

Tervise edendamine ja ennetus jäävad valdavalt alarahastatuks ja killustatuks. Spetsialiste on vähe, nende kvalifikatsioon ja pühendumine ei kata vajadusi. Siin on vajalik nii riigipoolne toetus kui ka KOV-i teadlik juhtimine, et kaasata tõendus põhiseid praktikaid ja tugevdada võrgustikutööd.

TUGEVUSED

- Tulumaksulaekumiste ja eelarvetulude stabiilne kasv.
- Valmidus ettevõtluskeskkonna edendamiseks ja investeerimisvõimekuseks.
- Arusaam ennetustöö ja koostöö vajalikkusest.

NÕRKUSED

- Spetsialistide nappus.
- Sotsiaalvaldkonna alarahastus võrreldes tegelike vajadustega.

Kasutatud allikad

[Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV0282U](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel RV0240](#) (Vanuserühmad 0-6, 0-17 ning 7-26)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV06U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV112U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV49U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV112U](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel RV49U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV063U](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RVR02](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel NH03](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV0232U](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD29](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel SD40](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RV59U](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel OE0452](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel TE753](#)
[Statistikaameti andmebaas, Tabel TH79](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel TT064](#)
 Töötukassa; Sotsiaalkindlustusamet
 SoM (S-veeb); STAR andmebaas KOV
[Statistikaameti andmebaas, tabel NH06](#)
 KOV
[Politsei- ja Piirivalveamet](#)
 Politsei- ja Piirivalveamet (andmepäring)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel LO01](#), [Kindlustusjuhtumite virtuaalne kaart](#)
[Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi tabel PO02](#)
[Tervise Arengu Instituudi Tervisestatistika andmebaas, tabel TUL04](#), [Päästeameti statistika](#) (tulekahjus hukkunute info)
[Terviseamet](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel NH09](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel NH10](#), [Statistikaameti andmebaas, tabel NH11](#)
[Haridussilm; KOV](#)
 HaridusSilm
[NH05: 7-26-AASTASED PÕHI- JA ÜLDKESKHARIDUSE KATKESTAJAD ELUKOHA HALDUSÜKSUSE JÄRGI. Statistika andmebaas, KOV](#)
 KOV
[Statistikaameti andmebaas, tabel RR300](#)
[Statistikaameti andmebaas, tabel RR300](#)
 KOV, [Statistikaameti andmetabel RR302 - Kohalike eelarvete põhitegevuse kulud ja investeerimistegevuse väljaminekud, Statistika ja aruandlus | Sotsiaalkindlustusamet; https://riigiraha.fin.ee/](#),
[Statistikaameti andmebaas, tabel ER032](#)